

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii se zaměřením na složení,
kvalitu a bezpečnost potravin

Consumer Protection in the Czech Republic and European Union regarding the
Composition, Quality and Safety of Food

Student: Bc. Kateřina Huráková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Bc. Monika Mynarzová, Ph. D.

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Kateřina Huráková**

Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6210T004 Eurospráva

Specializace: 00 Eurospráva

Téma: Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii se zaměřením
na složení, kvalitu a bezpečnost potravin
Consumer Protection in the Czech Republic and the European Union
Regarding the Composition, Quality and Safety of Food

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Teoretická východiska ochrany spotřebitele v ČR a EU
 3. Ochrana spotřebitele v oblasti kvality a bezpečnosti potravin
 4. Analýza výsledků výzkumu a doporučení
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BODE, Thilo. *Falšovatelía jedla: Čo nám potravinárske koncerny klamú do tanierov*. Banská Bystrica: Dali-BB, 2012. 149 s. ISBN 978-80-971057-47.

DEVENNEY, James a Mel KENNY. *European Consumer Protection: Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 474 s. ISBN 978-110-7013-018.

KLABUSAYOVÁ, N., R. BURDILÁKOVÁ a J. ZLÁMALOVÁ. *Ochrana spotřebitele: geneze a současnost*. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2009. 164 s. ISBN 978-80-248-2037-8.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

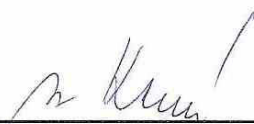
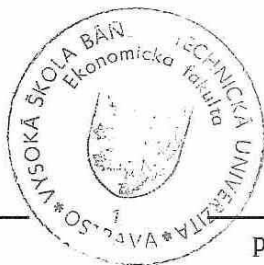
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Bc. Monika Mynarzová, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 26.04.2013

Ing. Boris Navrátil, CSC.
vedoucí katedry

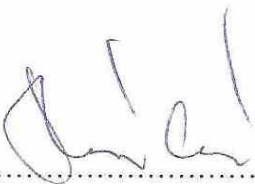

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežné prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci včetně příloh vypracovala samostatně.
Všechny použité zdroje uvádím v seznamu literatury.

Ostrava, 26. Dubna 2013

.....

Bc. Kateřina Huráková

Touto cestou bych chtěla poděkovat mé vedoucí diplomové práce paní Ing. Bc. Monice Mynarzové, Ph. D. za odbornou pomoc a věnovaný čas při tvorbě diplomové práce.

OBSAH

1	Úvod	4
2	Teoretická východiska ochrany spotřebitele v ČR a EU.....	6
2.1	Historický vývoj ochrany spotřebitele.....	6
2.2	Teoretická východiska ochrany spotřebitele v ČR.....	7
2.2.1	Legislativní úprava ochrany spotřebitele v ČR.....	8
2.2.2	Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v ČR	12
2.3	Teoretická východiska ochrany spotřebitele v EU	16
2.3.1	Legislativní úprava ochrany spotřebitele v EU.....	18
2.3.2	Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v EU	21
3	Ochrana spotřebitele v oblasti kvality a bezpečnosti potravin.....	25
3.1	Kvalita a bezpečnost potravin.....	25
3.2	Ochrana spotřebitele v oblasti bezpečnosti a kvality potravin v ČR	30
3.2.1	Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v oblasti bezpečnosti a kvality potravin v ČR.....	33
3.2.2	Informační zdroje bezpečnosti a kvality potravin v ČR	39
3.3	Ochrana spotřebitele v oblasti bezpečnosti kvality potravin v EU.....	41
3.3.1	Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v oblasti bezpečnosti a kvality potravin v EU	43
4	Analýza výsledků výzkumu a doporučení	45
4.1	Znalost orgánů a organizací na podporu ochrany spotřebitele	48
4.2	Výše měsíčních výdajů na potraviny.....	49
4.3	Preference respondentů.....	50
4.4	Informace na obalech a spotřebitel	58
4.5	Zkušenost se závadnou potravinou.....	60
4.6	Vliv nedávných potravinových kauz na spotřebitele.....	62
4.7	Informace o závadných potravinách a dostatečnost ochrany spotřebitele.....	64
4.8	Znalost a využití informačních zdrojů.....	65
4.9	Hypotézy a doporučení	66
5	Závěr	71
	Seznam použité literatury.....	73
	Seznam zkratk	83
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	
	Přílohy	

1 Úvod

V dnešní době roste zájem o kvalitu a bezpečnost nakupovaných potravin, ale také se množí případy, kdy došlo k porušení základních norem při jejich výrobě a řadě pochybením ze strany distributorů. Tato situace se setkává nejen s pobouřením spotřebitelů, neochotou nakupovat určité druhy potravin, či potraviny určitého původu, ale také s řadou finančních sankcí ze strany kontrolních úřadů. Zájem o kvalitu a bezpečnost potravin na českém trhu se zvýšil a to především kvůli nastalým událostem.

Cílem práce je zmapovat vývoj a současný stav ochrany spotřebitele v oblasti bezpečnosti potravin jak na úrovni České republiky, tak i EU. Jedná se především o legislativní rámec této problematiky a úkoly hlavních institucí a organizací činných v otázce kvality a bezpečnosti potravin. Součástí práce je na základě výzkumu identifikovat problémy v oblasti bezpečnosti a kvality potravin a navrhnout doporučení. V souvislosti s výzkumem jsou stanoveny hypotézy: „spotřebitelé preferující kvalitu potravin, mají méně zkušeností se závadnými potravinami“ a „vnímání současného stavu ochrany spotřebitele v oblasti bezpečnosti potravin je negativně ovlivněno vysokým počtem zkušeností se závadnými potravinami.“ Empirická data byla získána metodou dotazníkového šetření, k jejich zpracování byly pak využity matematicko-statistické metody, metoda analýzy a dedukce a grafické znázornění výsledků výzkumu.

Diplomová práce je koncipována do tří stěžejních kapitol. Teoretická část práce je věnována ochraně spotřebitele jako takové. Ta je mapována v celosvětovém měřítku již od prvních zmínek v období před n. l. Vývoji ochrany spotřebitele v České republice a Evropské unii krátce předchází pohled na její vývoj ve světě. Kapitola je zaměřena zejména na legislativní a institucionální rámec. Pro Českou republiku jde pak o vývoj od 19. století do současnosti. V Evropské unii jsou dále zmapovány její zakládající smlouvy, skutečná ochrana spotřebitele je však v popředí až od 70. let 20. století. Součástí kapitoly je také stručné seznámení s českými a evropskými spotřebitelskými organizacemi, které svou činností do jisté míry nápomocny orgánům při jejich činnosti a také jsou nápomocny spotřebitelům. Svou pozicí jsou jakýmsi mezičlánkem právě mezi spotřebiteli a národními či evropskými institucemi.

Další kapitola je zaměřena na kvalitu a bezpečnost potravin z pohledu zajištění ochrany spotřebitele. Důležité je nejprve tyto dva pojmy vymezit. V kapitole je na tuto problematiku nahlíženo jak z národního tak i evropského pohledu. Legislativní normy a opatření stanovují jak se má při výrobě potravin postupovat a jaké požadavky musí potravinářské výrobky splňovat pro to, aby byly způsobilé k uvedení na trh. Jsme však svědky toho, že tyto pravidla nejsou dodržována vždy a způsobují tak nemalé potíže, které mnohdy zapříčiní odhalení mnohem rozsáhlejších a závažnějších porušení stanovených norem. V kapitole taktéž věnován prostor institucím, jejichž hlavním posláním je tvorba legislativního rámce, tak i dozor nad výkonem a dodržováním tohoto rámce. Při jejich činnosti jim mohou být nápomocny spotřebitelské organizace zaměřující se na informovanost spotřebitele o výskytu závadných potravin jak na českém tak i na evropském trhu.

Z pohledu teorie se může zdát, že je ochrana spotřebitele zajištěna dostatečně a není zde prostor pro klamání spotřebitelů, v praxi se však můžeme přesvědčit o opaku. Poslední kapitole je věnována samotnému výzkumu, který se zabývá spotřebitelským chováním při nákupu potravin. Součástí výzkumu je získat informace o tom, čím jsou spotřebitelé při nákupu potravin ovlivněni, jak vnímají nedávné kauzy poukazující na nedostatečnou ochranu spotřebitele před závadnými potravinami, zda si myslí, že jsou dostatečně informováni o závadných potravinách, popřípadě kde tyto informace získávají. Součástí výzkumu je samozřejmě samotný názor spotřebitelů na zajištění jejich ochrany v České republice.

2 Teoretická východiska ochrany spotřebitele v ČR a EU

Spotřebitelské právo tak jak jej známe dnes, se nevyvíjelo až v posledních stoletích, ale již mnohem dříve. K lepšímu pochopení problematiky ochrany spotřebitele je potřebné nastínit stručný vývoj této ochrany již od dob před naším letopočtem až po druhou polovinu 20. století. Dále je práce zaměřena na historický vývoj ochrany spotřebitele v České republice a její současnou legislativní úpravu v českém právním řádu. Závěr podkapitoly je pak věnován organizacím a orgánům souvisejícím s ochranou spotřebitele. Je nezbytné také nastínit vývoj spotřebitelské politiky v ES/EU, taktéž se zmínit o základních legislativních dokumentech souvisejících s ochranou spotřebitele na unijní úrovni a orgány a sdruženími v EU.

2.1 Historický vývoj ochrany spotřebitele

První zmínky lze spatřit přibližně 1700 let př. n. l. v Mezopotámii, konkrétně v tzv. Chamurapiho zákoníku, který se v jedné ze svých tří částí také věnuje zvykovému právu, které je dále zaměřeno na další oblasti¹, mezi které také patří právo obchodní (Srbová, Vojtko, 2011).

Letmé náznaky počátku vývoje ochrany spotřebitele souvisejí především s rozvojem obchodu, který je velmi důležitým článkem v rozvoji státu a růstu jeho bohatství. Proto se tehdejší státy snažily zabránovat nekalým praktikám obchodníků a výrobců, které by mohly zapříčinit narušení či poškození rozvoje obchodu. Byly proto vydávány jakési „normy práva veřejného“, které sloužily především pro účely ochrany veřejného zájmu a ochrany obchodu.

Významným mezníkem v tvorbě spotřebitelského práva je bezesporu římské právo. To je zpracováno tak detailně, že v něm již byla poskytnuta kupujícím ochrana před nekalým jednáním prodejce (Klabusayová a kol., 2009). Je tedy zřejmé, že toto dokonale propracované starověké právo ovlivnilo také pozdější vývoj ochrany spotřebitele, i když v různých koutech světa měla ochrana spotřebitele jiný rozměr².

Vývoj dnešní ochrany spotřebitele v České republice a Evropské unii, byl ovlivněn jak starověkem, tak i vývojem tohoto práva v mezinárodním měřítku v dnešní „moderní“ době. Jde především o deklaraci tehdejšího prezidenta USA J. F. Kennedyho z roku 1962. Touto deklarací vyhlásil čtyři základní spotřebitelská práva:

¹ Rodinné právo, otroctví, zemědělské právo

² Např. v Evropě měly velký význam tzv. cechy, které plnily úlohu samoregulace a určovaly kvalitativní standardy a jejich plnění.

- právo na bezpečnost;
- právo na informace;
- právo na výběr;
- právo být vyslyšen (Srbová, Vojtko, 2011).

Spotřebitelé, jako účastníci trhu se mohou stát objektem nepoctivého konání ze strany výrobců či prodávajících. Proto také roste potřeba zajistit dostatečnou ochranu před nepoctivými a poškozujícími přístupy obchodníků vůči kupujícím – spotřebitelům. Jsou tedy vytvářeny právní normy na samotnou ochranu spotřebitelů. Nejdůležitější zásady byly zformulovány v roce 1985 rezolucí Valného shromáždění OSN v tzv. Směrnici na ochranu spotřebitele³. Jde o mezinárodní dokument, který je respektován a implementován ve všech vyspělých státech světa, tedy i v EU či samotné České republice. Směrnice také specifikovala několik základních cílů ochrany spotřebitele:

- ochrana zdraví a bezpečnosti spotřebitelů;
- podpora ekonomických zájmů a přístupu spotřebitelů k informacím;
- svoboda pro vytváření spotřebitelských skupin a možnosti jejich prezentace a názorů (Klabusayová a kol., 2009).

2.2 Teoretická východiska ochrany spotřebitele v ČR

Jak již vyplynulo z předchozího textu, ochrana spotřebitele se vyvíjela již v dobách dávno minulých. Totéž platí pro vývoj v Československu, respektive České republice. Navážeme tedy na souvislosti se zmíněným právem římským, které bylo na území dnešní ČR užíváno spolu s právem zemským a v „Právech městských království Českého“, které již definovalo odpovědnost za vadu výrobku.

Veřejnoprávní rovina byla ošetřena zřízením Živnostenského řádu v roce 1859, který stanovoval informační povinnost u některých druhů zboží, oceňování výrobků a taktéž obsahoval oprávněnost živnostenského úřadu na kontrolu a ukládání sankcí (Klabusayová a kol., 2009). Tento zákon byl zrušen až v roce 1965. V roce 1950 byl zrušen Všeobecný občanský zákoník rakouský, vztahující se k soukromoprávní rovině (Kotoučová, 2008).

Po druhé světové válce se vztahoval k otázkám ochrany spotřebitele zákon o vnitřním trhu⁴ a občanský zákoník⁵, který po mnohých úpravách a novelizacích platí dodnes⁶. Dále

³ Rezoluce OSN č. 39/248

⁴ Zákon č. 160/1949 Sb.

byly ustanoveny tzv. Výbory lidové kontroly a státní inspekční orgány, které kontrolovaly a navrhovaly sankční postihy při porušení předpisů (Klabusayová a kol., 2009). Před rokem 1989 neměl spotřebitel žádné významnější postavení a lze dokonce říci, že v této době byl nucen přijmout nabízené produkty a jejich tehdejší kvalitu bez dostatečné informovanosti. Byla omezena možnost výběru a byla taktéž omezena znalost práv a nároků samotného spotřebitele. V tomto období záviselo především na spotřebiteli, zda se rozhodne domáhat svých nároků či nikoli, neboť soukromoprávní rovina řešila spíše nápravu vzniklého závadného stavu zboží (Kotoučová, 2008).

Po roce 1989 se začal utvářet nový právní systém, který byl ovlivněn celosvětovými i evropskými zákony. Nejvýznamnějším aktem té doby je bezpochyby zákon o ochraně spotřebitele č. 634/1992 Sb. či zákon o živnostenském podnikání č. 455/1991 Sb. aj. Ještě před vstupem ČR do Evropské unie, bylo potřeba implementovat do národní legislativy řadu směrnic, které znamenaly novelizaci stávajících zákonů. Po vstupu do EU bylo nutné harmonizovat českou legislativu s principy EU (Klabusayová a kol., 2009).

2.2.1 Legislativní úprava ochrany spotřebitele v ČR

V úvodní části kapitoly bude nastíněno rozčlenění právní ochrany spotřebitele do tří oblastí, poté bude vymezeno několik základních pojmů vycházejících z odborné literatury či samotného zákona. Posléze bude přiblížena samotná legislativní úprava vztahující se k ochraně spotřebitele v České republice. Jedná se o zákony upravující ochranu spotřebitele a činnost příslušných institucí.

Ochrana spotřebitele je v České republice zajištěna třemi způsoby právní ochrany. Jde o soukromoprávní rovinu, upravenou občanským zákoníkem, která řeší především úpravu spotřebitelských smluv. Jedná se o ochranu následnou a základním předpokladem je, že se spotřebitel bude domáhat svých práv sám. Další oblastí je veřejnoprávní rovina ochrany spotřebitele, která je jakousi kombinací preventivní a následné ochrany spotřebitele. Je zajištěna zákonem o ochraně spotřebitele⁷, který specifikuje úkoly veřejné správy či práva spotřebitelů (BusinessInfo.cz, 2009). Další úroveň je trestněprávní rovina. Trestní právo je užito až v případě, že jiné prostředky ochrany jsou nedostatečné a v případech kdy dochází k větší společenské škodlivosti, vyznačuje se udělováním sankcí a trestů. Konkrétně ochrana

⁵ č. 141/1950 Sb., později 40/1964 Sb.

⁶ Jde o kodex z roku 1964, do něhož byla promítnuta zásada jednoty zájmů společnosti a jednotlivce (Kotoučová, 2008)

⁷ Zákon č. 634/1992 Sb. v platném znění

spotřebitele je obsažena v několika ustanoveních trestního zákoníku a je zde také definován trestný čin poškozování spotřebitele. Trestného činu se dopustí:

- „kdo na cizím majetku způsobí škodu nikoli nepatrnou tím, že poškozuje spotřebitele zejména tím, že je šidí na jakosti, množství nebo hmotnosti zboží, nebo
- kdo uvede ve větším rozsahu na trh výrobky, práce nebo služby a zatají přitom jejich podstatné vady“ (Salač a kol., 2011 S. 89).

Základní pojmy

V rámci této práce je nutné vymezit základní pojmy související s ochranou spotřebitele. Definice následujících pojmů se mohou v různých zdrojích lehce odlišovat, avšak význam zůstává stejný. O tomto se můžeme přesvědčit již v prvním případě u pojmu spotřebitel.

Spotřebitel je fyzickou osobou, která vyjednává nebo uzavírá spotřebitelské smlouvy mimo svou podnikatelskou činnost (Devenney a kol., 2012). Před novelou zákona o ochraně spotřebitele byl také chápán jako „právnícká osoba, která nakupuje výrobky nebo užívá služby za jiným účelem než pro podnikání s těmito výrobky nebo službami“ (Klabusayová a kol., 2009 S. 37). Spotřebitele lze definovat také jako účastníka trhu, jako subjekt vznikajících právních vztahů a zároveň možný objekt nepoctivého jednání ze strany podnikatelů. Je také subjektem, který užívá a spotřebovává koupené zboží (Vallová, 2007).

Ochranu spotřebitele lze ji charakterizovat jako „systematickou, cílevědomou činnost občanů a vlády státu, směřující k posílení postavení spotřebitele na trhu a k zajištění a udržování přiměřené ochrany mezinárodně uznaných práv spotřebitelů“ (Horová, 2004 S. 15). **Prodávající** je podnikatel, který spotřebiteli prodává výrobky nebo poskytuje služby. **Výrobce** je podnikatel, který zhotovil výrobek nebo jeho součást, poskytl službu, který vytěžil surovinu nebo ji dále zpracoval, anebo který se za výrobce označil. V případě **dovozce** jde o podnikatele, který uvede na trh výrobek z jiného než členského státu Evropské unie. **Dodavatelem** je každý další podnikatel, který přímo nebo prostřednictvím jiných podnikatelů dodal prodávajícímu výrobky. **Výrobek** je věc nebo jiné hodnoty určené k nabídce spotřebiteli, které mohou být předmětem právního vztahu (zakonycr.cz, 2012). **Nebezpečný výrobek** je takový „výrobek, který z důvodu jakékoli vady nebo nesprávné či nedostatečné informace sám o sobě nebo při obvyklém způsobu používání, sestavování nebo uchovávání, jakož i únikem škodlivých látek anebo v důsledku spoléhání se na přesnost, při náležité

opatrnosti představuje nepředvídatelné nebo zvýšené nebezpečí ohrožení života, zdraví anebo majetku“ (Businesscenter.cz, 2010). Nebezpečí výrobku spočívá také v jeho zaměnitelnosti s potravinou tzn., že má tvar, vůni, barvu, vzhled, obal nebo rozměry, které mohou způsobit jeho záměnu s potravinou (viz Příloha 1), což může v konečném důsledku ohrozit zdraví spotřebitele (Klabusayová, 2009)⁸.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

V rámci Hlavy V tohoto zákona jsou zpracovány příslušné předpisy EU a je zde také upravena ochrana spotřebitele ve spotřebitelských smlouvách. Tímto zákonem je také definována osoba spotřebitele a to jako: *„fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání“*. Dále tento legislativní dokument upravuje užití prostředků komunikace na dálku a uzavírání smluv jejich prostřednictvím, upravuje také náležitosti a informační povinnosti podnikatelů při uzavírání takovýchto smluv se spotřebitelem. Zákonem jsou také upraveny smlouvy o dočasném užívání ubytovacího zařízení a jsou zde definovány povinnosti prodávajícího vůči spotřebiteli, jsou jimi např. povinné informace, které musí prodávající zveřejnit a poskytnout spotřebiteli před uzavřením smlouvy. Taktéž jsou zde upraveny práva spotřebitele odstoupit od smlouvy (zakonyprolidi.cz, 2010a).

Zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci

Dle usnesení tohoto zákona je Česká obchodní inspekce orgánem státní správy podřízeným Ministerstvu průmyslu a obchodu. Činnost tohoto orgánu spočívá v kontrole subjektů uvádějící výrobky a zboží na vnitřní trh. Dále do jejích povinností spadá kontrola dodržování podmínek nutných k zabezpečení jakosti zboží nebo výrobků, požadavků na osobní hygienu a nezávadnost provozu. Česká obchodní inspekce také ověřuje, zda se při prodeji používají ověřená měřidla, zda jsou výrobky uvedené na trh řádně označeny či zda nedochází ke klamání spotřebitele apod. (zakonyprolidi.cz, 2010d).

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zmínku o ochraně spotřebitele nalezneme v Hlavě V. v ustanoveních týkajících se hospodářské soutěže. Lze zde nalézt ujednání o rozporu s dobrými mravy způsobit újmu nekalou soutěží jiným soutěžitelům a spotřebitelům, takováto soutěž je dokonce přímo

⁸ Konkrétní příklad nebezpečných výrobků si lze prohlédnout v Příloze 1

zakázána⁹. Zákon také definuje jednotlivé prvky nekalé soutěže na trhu a právní prostředky proti této soutěži (zakonyprolidi.cz, 2010c).

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

Tento zákon zapracovává předpisy Evropské unie a navazuje na ně a také stanovuje podmínky podnikání v souvislosti s ochranou spotřebitele. Dále se zabývá úkoly veřejné správy v této oblasti a práv samotných spotřebitelů. Zákon se však nedotýká podmínek výroby, dovozu, prodeje a označování výrobků.

Velmi důležitou pasáží zákona o ochraně spotřebitele je § 9, který stanovuje, že *„Prodávající je povinen řádně informovat spotřebitele o vlastnostech prodáváných výrobků nebo charakteru poskytovaných služeb, o způsobu použití a údržby výrobku a o nebezpečí, které vyplývá z jeho nesprávného použití nebo údržby, jakož i o riziku souvisejícím s poskytovanou službou.“*

Významnou částí tohoto zákona je také § 10 stanovující povinnosti prodávajícího týkajících se údajů na výrobcích. Ty musí obsahovat údaje o výrobcí, množství, jakosti, datu výroby, době trvanlivosti, způsobu používání a skladování. Prodejce tyto údaje nesmí odstraňovat ani nijak měnit. Další povinnosti prodejce se týkají seznámení spotřebitele se stavem výrobku, jeho cenou a podmínkami reklamace výrobku.

Dle §17 je prodávající povinen s ohledem na hygienické podmínky prodeje prodávat výrobky v hygienicky nezávadných obalech nebo je do takovýchto obalů při prodeji zabalit, při samoobslužném prodeji je povinen spotřebiteli poskytnout vhodný obalový materiál (zakonycr.cz, 2012).

Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky

Zákon stanovuje způsob stanovení technických požadavků na výrobky, které by mohly ohrozit bezpečnost a zdraví spotřebitelů. Zákon dále vymezuje práva a povinnosti osob uvádějících výrobky na trh a osob pověřených k uplatňování českých technických norem. Při tvorbě norem musí být zajištěna především jednotnost a soulad s českým i evropským právním řádem. Dále musí zabezpečit plnění povinností vyplývajících z mezinárodních smluv. V České republice je udělována česká značka shody, těm výrobkům, které odpovídají

⁹ Nekalou soutěží je zejména: klamavá reklama; klamavé označování zboží a služeb; vyvolávání nebezpečí záměny; parazitování na pověsti podniku, výrobků či služeb jiného soutěžitele; podplácení; zlehčování; srovnávací reklama; porušování obchodního tajemství a ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí.

stanoveným požadavkům. Posuzováním shody je pověřen příslušný orgán či osoba (zakonyprolidi.cz, 2010a).

Zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků

V roce 2001 se Parlament České republiky usnesl na tomto zákoně, jehož účelem je především zajistit v souladu s evropským právem, aby výrobky uváděné na trh byly bezpečné a neohrožovaly zdraví spotřebitele. Výrobek je považován za bezpečný, pokud za běžných podmínek užívání neznamena pro spotřebitele zdravotní či bezpečnostní riziko. Za bezpečný se také považuje výrobek splňující požadavky vyplývající z práva Evropské unie. Dle tohoto zákona vyplývá povinnost označovat výrobky tak, aby byl každý spotřebitel schopen racionálně posoudit rizika vyplývající z jeho užívání. Pokud určitý způsob používání výrobků může ohrozit bezpečnost spotřebitele, je distributor povinen tuto skutečnost uvést.

Dohled nad uváděním bezpečných výrobků na trh vykonává příslušný orgán k tomu určený. V případě České republiky se jedná o Českou obchodní inspekci (orgán dozoru). Tento orgán je povinen neprodleně oznamovat výskyt nebezpečných výrobků Ministerstvu průmyslu a obchodu a v případě potravinových výrobků pak systému včasného varování – RAPEX (epravo.cz, 2001).

Uvedené legislativní dokumenty nejsou však jediné, které se dotýkají ochrany spotřebitele, dalšími jsou například zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku; zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon či zákon o ochraně hospodářské soutěže. Dále se jedná o zákony související s ochranou spotřebitele ve vztahu k ochraně veřejného zdraví či kvalitou a bezpečností potravin¹⁰. Těmto zákonům je vyhrazena část následující kapitoly zabývající se podrobněji oblastí kvality a bezpečnosti potravin.

2.2.2 Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v ČR

Tato část práce je věnována jak vládním institucím na ochranu spotřebitele, tak i dozorovým orgánům a spotřebitelským organizacím. Jejich přehled nabízí Tabulka 2.1.

¹⁰ Zákon č. 258/2000 Sb., ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů; zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích; zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci.

Tabulka 2.1 Přehled institucí pro ochranu spotřebitele v ČR

Vládní instituce	Ministerstvo průmyslu a obchodu Ministerstvo zemědělství Ministerstvo pro místní rozvoj Ministerstvo zdravotnictví Ministerstvo financí Česká národní banka
Dozorové orgány	Česká obchodní inspekce Státní zemědělská a potravinářská inspekce Živnostenské úřady Orgány ochrany veřejného zdraví Ostatní dozorové orgány
Spotřebitelské instituce	Sdružení obrany spotřebitelů Spotrebitel.net Občanské sdružení spotřebitelů TEST Sdružení českých spotřebitelů KOSA

Zdroj: Klabusayová a kol., 2009 a <http://www.epravo.cz/top/clanky/dozor-nad-ochranou-spotrebitel-15542.html>, vlastní zpracování

a) Vládní instituce ochrany spotřebitele v ČR

Ministerstvo průmyslu a obchodu je odpovědné za koordinaci spotřebitelské politiky i koordinaci ochrany spotřebitele v jiných oblastech spadajících do působnosti dalších orgánů státní správy. Jde o oblasti jako je turistický ruch, vyznačování cen, státní dozor na vnitřním trhu a společný postoj při přejímání evropské legislativy (Klabusayová a kol., 2009). **Ministerstvo zemědělství** je ústředním orgánem státní správy a odpovídá především za bezpečnost potravin, nápojů a tabákových výrobků. Je také odpovědné za fytosanitární a veterinární prevenci. Podřízenými orgány jsou Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Státní veterinární správa ČR a Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (eagri.cz, 2009-2011). Do kompetencí **Ministerstva pro místní rozvoj** spadá odpovědnost za poskytování služeb cestovního ruchu. **Ministerstvo zdravotnictví** je odpovědné za oblast hygienické prevence, léčiv, hračky a kosmetiku. Za cenové označení nese odpovědnost **Ministerstvo financí**. **Česká národní banka** je odpovědná za oblast, která se týká spotřebitelských úvěrů a platebních karet (Klabusayová a kol., 2009).

b) Dozorové orgány ochrany spotřebitele v ČR

Česká obchodní inspekce je orgánem státní správy podřízený Ministerstvu průmyslu a obchodu. Je ustanovena zákonem č. 64/1986 Sb. o České obchodní inspekci. Jejím úkolem je kontrolovat dodržování podmínek stanovených k zabezpečení jakosti zboží, zdravotní nezávadnosti a podmínek pro skladování a dopravu. Dále pak kontroluje, zda jsou při prodeji používána ověřená měřidla, zda jsou výrobky uváděné na trh řádně označeny a odpovídají technickým požadavkům apod.

Co se týče kontroly potravin a pokrmů, tyto ČOI nekontroluje, pouze v případě kontroly poctivosti prodeje. Tato kontrola je vykonávána Státní zemědělskou a potravinářskou inspekcí. Dozor nad zdravotní nezávadností potravin živočišného původu pak vykonává Státní veterinární správa České republiky (coi.cz, 2012).

Státní zemědělská a potravinářská inspekce je orgán, který v rámci svých kompetencí kontroluje potraviny či suroviny potřebné k jejich výrobě a zemědělské výrobky. Také kontroluje výrobu, skladování, přepravu a prodej potravin. Cílem činnosti této instituce není monitoring, ale cílená kontrola na ochranu ekonomických zájmů spotřebitele před zdravotně závadnými potravinami, potravinami klamavě označenými apod. Státní zemědělská a potravinářská inspekce je národním kontaktním místem pro Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF). Její úkol tedy spočívá v odeslání informací o zaznamenání vadného výrobku do Evropské komise, respektive DG SANCO (szpi.cz, 2012).

Živnostenským úřadům je svěřen dozor nad zákazem klamání spotřebitele v oblasti obchodu a služeb zákona o ochraně spotřebitele. Spotřebitelé se tedy se svými podněty mohou obracet právě na živnostenské úřady. Každý podnikatel, který ukončí svou podnikatelskou činnost je povinen tuto skutečnost oznámit živnostenskému úřadu, to především z důvodu oznámení místa pro vyřizování reklamací. Dle zákona o regulaci reklamy se může každý spotřebitel obrátit na krajský živnostenský úřad s podnětem pro porušování tohoto zákona jako je např. klamavá reklama (spotřebitele.info, 2007).

c) Spotřebitelské organizace

V České republice existuje několik spotřebitelských organizací. Jedná se především o neziskové organizace, jejichž hlavními úkoly je napomoci spotřebiteli lépe se orientovat

ve svých právech, zveřejňovat nedostatky ochrany spotřebitele a poskytnout návod spotřebitelům při řešení sporů.

Sdružení obrany spotřebitelů

Hlavní prioritou tohoto sdružení je především obhajoba spotřebitelských práv. Obhajoby chce dosáhnout pomocí vzdělávání, shromažďováním a šířením důležitých informací v oblasti ochrany spotřebitele. Věnuje se také konzultační a poradenské činnosti, připomínkuje spotřebitelské zákony a upozorňuje na nezákonné či neetické chování podnikatelů. Další náplní činnosti Sdružení obrany spotřebitelů je zaměření se na bezpečnost potravinových i nepotravinových výrobků. Také zprostředkovává spotřebitelské testy, které následně šíří tak, aby s jejich výsledky byl seznámen co nejširší okruh spotřebitelů, to se daří také díky vydávání SOS magazínu, distribucí letáků a brožur. V Příloze 2 jsou detailněji zpracovány jednotlivé priority SOS (spotřebitele.info, 2006).

Spotřebitel.net

Jedná se o občanské sdružení, jehož cílem je taktéž prosazování a obhajoba zájmů a práv spotřebitelů, posilování právního vědomí občanů týkající se oblasti ochrany spotřebitele. Cíle jsou naplňovány shromažďováním a šířením informací o ochraně spotřebitele, poradenskou a publikační činností. Hlavní činnost sdružení spočívá v prosazování a obhajování spotřebitelských práv, podávání podnětů zákonodárným orgánům a spolupráce s domácími i zahraničními spotřebitelskými organizacemi (spotřebitel.net, 2011).

Občanské sdružení spotřebitelů TEST

Jde o neziskovou organizaci založenou roku 1992, do jejichž hlavní oblasti zájmu patří výrobky. Cílem je informovat spotřebitele o nekvalitních či zdraví ohrožujících výrobcích. Od svého založení publikuje výsledky nezávislých testů prostřednictvím časopisu dTest. Kromě informací o výrobcích také sdružení srozumitelně vykládá práva spotřebitelů a povinnosti prodejců. Upozorňuje na nové zákony, na nekalé praktiky a klamavou reklamu. Sdružení se za celou dobu své existence pyšní 500 případy odhalení nebezpečných výrobků. Organizace dTest je úspěšná i díky třem základním principům, na jejichž základě pracuje a uveřejňuje výsledky testů:

- objektivita;
- nezávislost;
- žádná reklama (dtest.cz, 2003a).

Sdružení českých spotřebitelů

Cílem sdružení je především hájit zájmy a práva spotřebitelů na vnitřním trhu Evropské unie a především v ČR. Cíle chce dosáhnout podobně jako předešlá sdružení, tedy shromažďovat a šířit informace prostřednictvím sdělovacích prostředků, přijímat stížnosti spotřebitelů, organizovat přednášky a semináře zaměřené na spotřebitele. Důležitým úkolem je působnost sdružení v infrastruktuře a právu v oblasti standardizace, metrologie, jakosti apod. s dopadem na rozvoj ochrany spotřebitele (.konzument.cz, 2005).

Koalice občanských spotřebitelských aktivit ČR – KOSA

Koalice sdružuje nevládní a neziskové organizace, které se věnují spotřebitelské problematice. Cílem organizace je vyrovnávat nerovné informační a materiální postavení českých spotřebitelů. Dále se zabývá zprostředkováváním kontaktů svým členským organizacím, koordinací legislativních a informačních aktivit členských organizací a v neposlední řadě také propaguje samotný smysl a význam spotřebitelského hnutí v ČR (www.ecn.cz, 2001).

2.3 Teoretická východiska ochrany spotřebitele v EU

Evropská unie se dnes skládá z 27 členských států, jejichž ochrana spotřebitele se vyvíjela odděleně. Až s postupným prohlubováním integrace a jejím rozšiřováním se začala řešit společná ochrana spotřebitele. Avšak nedošlo k tomu již v 50. letech minulého století, kdy byla podepsána Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli, jak už z názvu vyplývá, předmětem byly především strategické suroviny. Později v Římských smlouvách byl zmíněn společný trh, celní unie či otázky konkurence, ale ochrana spotřebitele zde stále chybí. Význam této politiky se projevil až s vytvořením celní unie v roce 1968 a to především v souvislosti s obavou spotřebitele nakupovat mimo domovský stát bez dostatečné znalosti svých práv (Klabusayová a kol., 2009).

Významným milníkem ve vývoji spotřebitelské politiky je Pařížský summit z roku 1972, který se stal jakýmsi východiskem iniciativ zaměřených na ochranu spotřebitele. Na summitu bylo rozhodnuto, že ochrana zdraví a bezpečnosti spotřebitelů a jejich ekonomických zájmů je potřebná ke zlepšování životních podmínek. V roce 1975 pak

následovala rezoluce Rady o předběžném programu EHS v oblasti ochrany spotřebitelů, který se tak stal základem rámce právních ochrany. I přesto, že nebyla vytvořena společná spotřebitelská politika, byly v průběhu let využívány články 100a a 235 SFEU jako právní základ této politiky. V období do roku 1987, bylo přijato také několik důležitých směrnic pro ochranu spotřebitele (Janků, 2012).

Jednotným evropským aktem byla ochrana spotřebitele začleněna do komplexní souvislosti primárního práva, kdy Evropská komise měla při svých návrzích vycházet především z vysoké ochrany spotřebitele (Salač, 2011). JEA obsahoval dva dodatky z Římských smluv, týkající se přijímání opatření souvisejících s budováním a fungováním vnitřního trhu. Fungování vnitřního trhu také souvisí se sbližováním podmínek ochrany spotřebitele v členských státech. Potřebu zavedení zásady minimální harmonizace pocitovaly především členské státy, jejichž ochrana spotřebitelů je na vysoké úrovni. Tato zásada umožňuje členským státům zachovat či přijmout přísnější opatření v oblasti ochrany spotřebitele, než jaká jsou stanovena legislativou EU (Janků, 2012). V návaznosti na JEA byl v roce 1990 vytvořen akční program EK, ve kterém klade důraz na větší transparentnost nabídky a na označování výrobků, čímž chce podpořit vyšší kvalitu zboží na společném trhu (Salač, 2011).

Přijetím Maastrichtské smlouvy z roku 1992 se stala ochrana spotřebitele komunitární politikou, která stanovuje, že Společenství musí přispívat k posilování ochrany spotřebitele a článek 153 smlouvy je právním rámcem spotřebitelské politiky (Klabusayová a kol., 2009). V souvislosti se smlouvou o EU vydala EK druhý akční plán pro ochranu spotřebitele, v jehož rámci byla vypracována informační strategie pro spotřebitele v EU a následně Zelenou knihu v níž byla obsažena myšlenka na tzv. evropskou záruku.¹¹ Amsterodamskou smlouvou byl rámec ochrany spotřebitele rozšířen na ochranu zdraví, bezpečnost a ochranu ekonomických zájmů spotřebitelů. Ve smlouvě byla také zdůrazněna další práva spotřebitele, jako je právo na informace, vzdělávání a práva sdružovat se k ochraně svých zájmů. Významný je článek 153 smlouvy, který stanovuje, že požadavky vyplývající z ochrany spotřebitelů budou brány v potaz při tvorbě jiných politik EU. Lisabonská smlouva přinesla jen málo změn. Ochrana spotřebitele jakožto společná politika byla přesunuta do článku 169 SFEU, ve kterém se hovoří jak o jednotlivých právech spotřebitelů, tak i o harmonizujících opatřeních podporujících vytváření jednotného vnitřního trhu. Jisté rozšíření lze vidět v uznání práv

¹¹ Od roku 2002 platí v EU jednotná záruční doba na spotřební zboží v délce 24 měsíců (Klabusayová a kol., 2009)

a svobod obsažených v Listině základních práv, která stanovuje, že vysoká úroveň ochrany spotřebitele je zaručena politikou EU (Salač, 2011).

2.3.1 Legislativní úprava ochrany spotřebitele v EU

Právní řád Evropské unie je unikátní. Skládá se nejen z primárního a sekundárního práva, ale také z judikatury Soudního dvora, který ve svých rozsudcích přináší závazný výklad práva komunitárního. Součástí je také zvykové právo přejaté z národních právních řádů. Primární právo je tvořeno především zakládajícími smlouvami a smlouvami, které je později doplňují či pozměňují a také smlouvami o přistoupení nových členských států. Sekundární právo může vzniknout jen na základě práva primárního a sestává z několika částí. Jedná se o nařízení, jejichž ustanovení jsou přímo účinná. Dále pak jde o směrnice, které jsou pro členské státy závazné z hlediska výsledků, kterých má být dosaženo. Rozhodnutí, která jsou přímo účinná jen pro ty subjekty, jichž se přímo týkají. Poslední součástí sekundárního práva jsou tzv. doporučení a stanoviska, která nejsou právně závazná. Ochrana spotřebitele je v Evropské unii tvořena především směrnicemi a stanovisky a doporučeními, která jsou formulována v Zelených či Bílých knihách. Jednotlivé normy se dotýkají nejrozličnějších témat, jakými mohou být např. úprava složení a kvality výrobků či služeb, spotřebitelské smlouvy, atd. (Knoblochová, 2006).

Jak bylo zmíněno v předcházejících částech práce, ochrana spotřebitele je zakotvena v primárním právu – v zakládajících smlouvách a smlouvách, které je doplňují či pozměňují. Avšak nejvýznamnějšími právními akty upravujícími ochranu spotřebitele jsou v EU především směrnice, tedy právo sekundární.

Právní řád se v jednotlivých členských státech liší a je zapotřebí tyto předpisy harmonizovat, aby rozdíly v prepisech nenarušovaly hospodářskou soutěž, neovlivňovaly pohyb zboží na jednotném trhu a nezpůsobovaly rozdílnou úroveň ochrany spotřebitele. Ve **Směrnici Rady č. 85/374/EHS o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vady výrobku** je definováno, že výrobkem se rozumí veškeré movité věci kromě prvotních zemědělských produktů¹². Dále je zde vymezen pojem výrobce, za něhož se považuje výrobce konečného výrobku či jednotlivých surovin či částí, pokud není možné zjistit, kdo výrobek vyrobil, odpovědnost přejímá dodavatel a je považován za výrobce. Směrnice taktéž vymezuje pojem „vadný výrobek“, za který se považuje každý takový, který neposkytuje bezpečnost, kterou je spotřebitel oprávněn

¹² Produkty půdy, chovatelství a rybářství, kromě produktů, které prošly počátečním zpracováním

očekávat. V důsledku užívání vadného výrobku může vzniknout škoda, směrnicí definovaná jako škoda způsobená úmrtím nebo úrazem nebo poškozením majetku. Na základě této směrnice členské státy ve svých právních předpisech stanovují tříletou promlčecí lhůtu na řízení o náhradu škod (eurlex.europa.eu, 2008).

Vzhledem k tomu, že právní předpisy jednotlivých členských zemí týkající se prodeje spotřebního zboží a odbytiště v jednotlivých státech jsou nejednotná a mezi prodávajícími může docházet k narušení soutěže, byla přijata tato **Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží**, jejímž cílem je sblížit dané právní a správní předpisy jednotlivých členských států týkající se prodeje spotřebního zboží a záruk na spotřební zboží s cílem zajistit jednotnou základní úroveň ochrany spotřebitele v rámci společného trhu.

Směrnice stanovuje, že prodávající je povinen předat spotřebiteli takové zboží, které je v souladu s kupní smlouvou. V případě rozporu má spotřebitel nárok na bezplatné uvedení zboží do stavu dle uzavřené smlouvy prostřednictvím opravy, nebo náhradního dodání zboží, na přiměřené snížení kupní ceny či na odstoupení od smlouvy. Prodejce za rozpor odpovídá, pokud se projeví v průběhu 2 let od nákupu zboží (eurlex.europa.eu, 1999).

Zelená kniha o ochraně spotřebitele v EU z roku 2001 zkoumala různé překážky, které bránily dokončení JVT a analyzovala možnosti pro zlepšení spolupráce mezi institucemi odpovědnými za uplatňování samotné politiky ochrany spotřebitele. Zásadní problém při zajištění ochrany spotřebitele je na vnitřním trhu spatřována v rozdílných právních předpisech jednotlivých členských států. Také firmy nabízející možnost internetového nákupu se potýkají s nestabilní legislativou, která tak omezuje účinnosti jednotného trhu a v konečném důsledku má negativní dopad na samotného spotřebitele. Dochází totiž k omezení přístupu k různým produktům na společném trhu (europa.eu, 2006).

Hlavním důvodem pro vydání **Směrnice 2001/95/ES Evropského parlamentu a Rady ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků** bylo zajistit, aby veškeré výrobky uváděné na trh byly bezpečné. Bezpečným výrobkem je takový výrobek, který při běžném užívání a za předvídatelných podmínek nepředstavuje žádné riziko a je v souladu s vnitrostátními normami přijímajícími normy evropské. Směrnice stanovuje, že výrobci jsou povinni poskytnout spotřebitelům informace, které jim umožní posoudit rizika spojená s užíváním daného výrobku a přijmout dostatečná opatření.

Členské státy musí zajistit plnění povinnosti výrobců uvádět na trh pouze bezpečné výrobky a to zřízení příslušných orgánů. Dále také musí zajistit zřízení účinných dozorových orgánů nad trhem, které tak zajistí vysokou úroveň ochrany zdraví a bezpečnosti spotřebitelů. Co se týče Evropské komise, ta podporuje spolupráci orgánů na podporu bezpečnosti výrobků, jedná se zejména o systém včasného varování RAPEX (Eurlex.europa.eu, 2001).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele („nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele“) stanovuje podmínky, za nichž orgány pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu spotřebitelů spolupracují s Komisí na zajištění dodržování těchto zákonů a řádném fungování vnitřního trhu s cílem posílit ochranu ekonomických zájmů spotřebitelů. Dosavadní vnitrostátní pravidla týkající se vymáhání dodržování zákonů na ochranu spotřebitelů nebyla dostatečně přizpůsobena potřebám vymáhání práva v rámci vnitřního trhu a například nedostatečné vymáhání dodržování zákonů v přeshraničních případech umožňovalo prodejcem vyhýbat se pokusům o vymáhání dodržování zákonů přemísťováním svých obchodních činností v rámci Společenství. To může způsobovat narušení hospodářské soutěže. Tyto obtíže mají za následek podkopávání důvěry spotřebitelů ve využívání přeshraničních nabídek, a tím i jejich důvěru ve vnitřní trh.

Je tedy důležité, aby byla spolupráce orgánů veřejné moci příslušných k vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele co nejefektivnější. Ochrana spotřebitelů před protiprávním jednáním na společném trhu vyžaduje zřízení sítě donucovacích orgánů pro celé Společenství. Pro zajištění správného fungování vnitřního trhu a ochrany spotřebitele je nezbytné, aby příslušné orgány byly schopny spolupracovat při výměně informací, odhalování a vyšetřování protiprávních jednání uvnitř Společenství a v přijímání opatření za účelem ukončení nebo zákazu těchto protiprávních jednání.

Zájmy spotřebitelů Společenství je také potřeba chránit před nepoctivými obchodníky usazenými ve třetích zemích. Proto je třeba sjednat se třetími zeměmi mezinárodní smlouvy o vzájemné pomoci při vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitelů. Cíle tohoto nařízení může být nejlépe dosaženo na úrovni Společenství (Eurlex.europa.eu, 2004).

Rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady č.768/2008/ES ze dne 9. července 2008 o společném rámci pro uvádění výrobků na trh a o zrušení rozhodnutí Rady 93/465/EHS jsou stanoveny společné zásady a referenční ustanovení a vytváří obecný

horizontální rámec pro právní předpisy harmonizující podmínky týkající se uvádění výrobků na trh. Tímto rozhodnutím se stanoví definice a obecné povinnosti hospodářských subjektů a různé postupy posuzování shody. Stanoví také pravidla pro označení CE – tzv. označení shody. Dále jsou v tomto rozhodnutí upravena ustanovení týkající se požadavků na subjekty posuzování shody, jako způsobilé k provádění příslušných postupů posuzování shody. Rozhodnutí také obsahuje ustanovení týkající se postupů pro výrobky, jež mohou představovat riziko, v zájmu zajištění bezpečnosti trhu.

Výrobky, jež jsou uváděny na trh Společenství, by měly splňovat příslušné právní předpisy a odpovědnost za soulad výrobku s právními předpisy by měly nést hospodářské subjekty, aby byla zajištěna vysoká úroveň ochrany zdraví a bezpečnost a ochrana spotřebitelů a životního prostředí, jakož i spravedlivá hospodářská soutěž. Od veškerých hospodářských subjektů působících na společném trhu se očekává, že při uvádění nebo dodávání výrobků na trh budou jednat odpovědně a plně v souladu s příslušnými požadavky právních předpisů. Hospodářské subjekty jsou také plně odpovědné za to, že informace, které o výrobcích poskytují, jsou správné, úplné a v souladu se všemi příslušnými pravidly Společenství (eurlex.europa.eu, 2008).

2.3.2 Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v EU

Tato kapitola se bude věnovat institucím EU ve vztahu k ochraně spotřebitele. Jde především o Evropskou komisi, Evropský parlament a Evropský soudní dvůr a jejich jednotlivých orgánů.

Evropská komise je orgán, který především hájí zájmy Evropské unie. Jde o orgán skládající se z 27 komisařů a jim podřízená tzv. generální ředitelství. Jejím cílem je zajistit fungování a rozvoj vnitřního trhu. Působí především jako iniciativní orgán tzn., že předkládá návrhy legislativních aktů a dalších opatření jiným orgánům. Zároveň je výkonným orgánem a má také kontrolní pravomoci spočívající ve sledování a dodržování práva ES (Týč, 2010).

Důležitou součástí Evropské komise jsou její generální ředitelství, tomto případě jde o Generální ředitelství pro zdraví a ochranu spotřebitele – DG SANCO. V čele stojí generální ředitel a je mu podřízeno sedm ředitelství, které se specializují na jednotlivé oblasti ochrany spotřebitele (Srbová a Vojtko, 2011). DG SANCO se snaží o Evropu jako zdravější a bezpečnější místo, kde jsou chráněna práva spotřebitelů. Mezi cíle ředitelství patří:

- posílení postavení spotřebitelů;
- ochrana a zlepšení veřejného zdraví;
- aby bylo evropské jídlo bezpečné a zdravé;
- ochrana zdraví a dobré životní podmínky hospodářských zvířat a
- ochrana zdraví plodin a lesů.

Těchto cílů dosahuje pomocí monitoringu, kdy ředitelství kontroluje, zda jsou dodržovány vydané předpisy v oblasti ochrany spotřebitele. Dále nasloucháním tzn., že se snaží vyslechnout názory všech zúčastněných před přijetím opatření a činy, kterými podporují činnost národních a regionálních orgánů v případech, kdy je jejich činnost efektivnější než na evropské úrovni (European Commission, 2010).

Rada EU je rozhodujícím orgánem Unie, který disponuje zákonodárnými a výkonnými pravomocemi. Každý členský stát v ní je zastoupen ministrem pro danou oblast působnosti. Ochrana spotřebitele spadá primárně do kompetence Rady pro zaměstnanost, sociální politiku, záležitosti zdraví a ochranu spotřebitelů. Otázky ochrany spotřebitele jsou projednávány v pracovní skupině Rady - Ochrana spotřebitele a informace. V ní se diskutuje o návrzích právních předpisů a jiných dokumentů před tím, než jsou schváleny Radou. (Knoblochová, 2006).

Evropská unie chce dosáhnout zvýšení životní úrovně a kvality života prostřednictvím kvalitních pracovních míst, vysoké úrovně sociální ochrany, ochrany zdraví a ochrany zájmů spotřebitele. Rada analyzuje opatření přijatá na národní úrovni a dává členským zemím doporučení. V rámci Rady si mohou členské státy vyměňovat a sdílet nápady, informace a zkušenosti v oblasti zaměstnanosti, sociální politiky a ochrany spotřebitele (konsilium.europa.eu, 2009).

Evropský parlament je zastupitelským orgánem Evropské unie. Tento orgán je jakýmsi strážcem zájmů sjednocené Evropy a obhájce práv občanů. Jeho členové vystupují sami za sebe, nikoliv za jednotlivé členské státy. Otázkám ochrany spotřebitele se v Evropském parlamentu věnuje Výbor pro vnitřní trh a ochranu spotřebitele (IMCO) (Knoblochová, 2006).

Výbor IMCO odpovídá za:

- koordinaci vnitrostátních právních předpisů v oblasti vnitřního trhu a celní unie;
- opatření, která mají za cíl odstranění překážek ve fungování vnitřního trhu a

- prosazování a ochrany hospodářských zájmů spotřebitelů s výjimkou veřejného zdraví a oblasti bezpečnosti potravin (European Parliament, 2010).

Evropský soudní dvůr vydává soudní rozhodnutí, která jsou součástí evropského práva. Soudní dvůr dává možnost národním soudům, aby se na něj obracely v případě potřeby výkladu evropského práva. I samotní spotřebitelé se mohou obracet na ESD z důvodu zanedbání implementace evropských směrnic ze strany členských států, kdy spotřebiteli v důsledku tohoto vznikla škoda (Srbová a Vojtko, 2011).

Evropské spotřebitelské organizace

Evropská unie disponuje nespočtem spotřebitelských organizací, v podkapitole budou uvedeny ty nejzákladnější. Tyto organizace zastupují spotřebitele na celoevropské úrovni nebo sjednocují národní spotřebitelské organizace, které mohou vystupovat jednotně a lépe tak dosáhnout svých cílů při přijímání legislativních dokumentů v oblasti ochrany spotřebitele.

Evropská spotřebitelská poradní skupina (ECCG) je fórem pro obecné diskuse o zájmech spotřebitelů na úrovni EU a diskutuje o otázkách, které ovlivňují ochranu spotřebitele. Dává EK doporučení a vydává stanoviska při formulaci spotřebitelské politiky v členských zemích a informuje ji o vývoji této politiky. Tato skupina je složena ze zástupců národních spotřebitelských organizací a jednoho člena z každé evropské spotřebitelské organizace (BusinessInfo.cz, 2009b).

Evropská skupina pro spotřebitelská práva (ECLG) je skupinou právníků a vědců provádějících výzkum v oblasti spotřebitelského práva. Cílem skupiny je posílit vazby mezi právníky a vědci podílejícími se na prosazování zájmů spotřebitelů. Skupina vydává zprávy a doporučení národním orgánům, které tvoří spotřebitelskou legislativu. Skupina je také fórem pro výměnu zkušeností a informací mezi svými členy (consumerlagroup.org, 2004).

Sít' Evropských spotřebitelských center (ECC) vyvíjí činnost na ochranu práv spotřebitele a to tak, že poskytuje potřebné informace, které pak spotřebitelům umožňují nakupovat zboží a služby s potřebnými znalostmi. Dále odpovídá na přímé dotazy spotřebitelů a pomáhá jim při řešení stížností, v případě potřeby spotřebitelům pomáhá soudní cestou. Každá členská země má své kontaktní místo, které patří do sítě ECC. Sít' vznikla v roce 2005 sloučením dvou sítí na ochranu spotřebitele (EJE a Euroguichets). ECC spolupracuje s několika dalšími

evropskými sítěmi jako například SOLVIT evropská justiční síť ve věcech občanských a obchodních (europa.eu, 2011).

Evropská spotřebitelská organizace BEUC působí jako zastřešující skupina 40 nezávislých národních spotřebitelských organizací v EU, EHP a kandidátských zemí. Mezi hlavní úkoly organizace patří zastupování svých členů a především hájit zájmy všech evropských spotřebitelů. BEUC je průkopnickou organizací v oblasti ochrany spotřebitele, vznikla v roce 1962 a od této doby se snaží prosazovat právo na:

- bezpečnost;
- informace;
- výběr;
- zastupování;
- náprava;
- vzdělání;
- uspokojení základních potřeb;
- čisté životní prostředí.

Díky své kolektivní síle a znalostem a zkušenostem je BEUC uznávána jako důvěryhodný zástupce na obou stranách rozhodovacích pravomocí. Díky BEUC jsou spotřebitelské organizace mluvit jedním hlasem a díky dennodennímu kontaktu se spotřebiteli, jsou tak schopni prosazovat důležitá legislativní opatření na ochranu spotřebitele. BEUC posiluje postavení spotřebitelů prostřednictvím konkurenčních trhů, bezpečnosti, ochrany zdraví a záruk (beuc.org, 2013).

3 Ochrana spotřebitele v oblasti kvality a bezpečnosti potravin

Potraviny jsou nedílnou součástí našeho každodenního života, jejich spotřebou může být ohroženo naše zdraví a je tedy důležité sledovat jejich kvalitu a bezpečnost. V tomto sledování mají být nápomocny určité organizace či vládní orgány. V této kapitole se tedy zaměřím na tyto instituce, respektive na to, jakou roli hrají jak na českém tak i na evropském trhu pro spotřebitele, jaká je náplň jejich činnosti a zda opravdu napomáhají odhalovat nedostatky a zlepšují tak ochranu spotřebitele na společném trhu. Nejprve je však důležité vymezit si samotné pojmy jako je kvalita a bezpečnost potravin.

3.1 Kvalita a bezpečnost potravin

Bezpečnost a kvalita potravin jsou spolu s výživovou hodnotou na prvních místech. Potraviny jsou každodenní součástí našeho života a v jeho průběhu se naše požadavky na výživu mění a je pro nás jako spotřebitele velice důležité, abychom měli zajištěný přístup ke všem informacím o charakteristických vlastnostech potravin a jejich složení. Jen tak lze posílit důvěru spotřebitelů a umožnit jim, aby si při koupi vybrali správně.

Pro výrobce potravin je zákonnou povinností uvádět na trh nezávadné a bezpečné výrobky. Mnohdy jsou řetězce tlačeny k tomu, aby na trh dodávaly potravinářské výrobky za co nejnižší cenu a tak mnohdy tlačí na své dodavatele, aby jim dodávali potraviny pod výrobními náklady. Tím dochází k nahrazování určitých surovin jinými, mnohdy méně kvalitními. Pozitivem však zůstává fakt, že v poslední době roste zájem spotřebitelů o kvalitnější potraviny a již pro ně není tolik důležitá cena výrobku (Valenta, Hladík, 2011). To potvrzuje i výzkum Aleše Hese (2008), pro 86 % zákazníků je na prvním místě čerstvost a kvalita zboží. Cena je podle Hese důležitá pro 80 % zákazníků. Podle názoru autora práce však většina zákazníků nakupuje především podle ceny, až vzápětí řeší kvalitu nakupovaného zboží.

Důvěra spotřebitele v bezpečnost a kvalitu potravin byla v posledních desetiletích několikrát podlomena, a to díky výskytu BSE, tzv. nemoci šílených krav, ale také díky medializace některých negativních jevů v oblasti potravinářství. Dalším příkladem oslabené důvěry spotřebitelů může být označení výrobků či nedůvěryhodnost daného značení. (Valenta, Hladík, 2011). Může se tedy jednat zejména o označení, která se snaží vyzdvihnout nějakou přednost daného výrobku či zdravotní tvrzení. Ne všechna jsou ale pravdivá a spotřebitel nemá možnost objektivně posoudit, zda jdou doplňkové informace pravdivé.

Avšak na druhou stranu z Hesova výzkumu vyplývá, že řada spotřebitelů uvedené informace nečte. Mohou se tak připravit o cenné informace týkající se složení samotného výrobku, zejména o použití potravinových suplementů či tzv. GMO (Hes, 2008).

Kvalita potravin

Kvalita potravin v sobě zahrnuje soubor hygienických, nutričních, technologických, senzorických a informačních aspektů. „*Kvalita potravin je jedním z klíčových parametrů potravin a je tvořena a ovlivňována v celém průběhu potravinového řetězce*“ (Valenta, Hladík, 2011, S. 13). Kvalitní potravinářský výrobek se vyznačuje splněním podmínky bezpečnosti a dodržení hygieny při jeho výrobě. Pokud z jakéhokoli důvodu tyto podmínky nesplňuje, nemá legislativní oprávnění být uveden na trh. Tím je zajištěna spotřebitelova jistota, že to co nakupuje je opravdu bezpečné (Valenta, Hladík, 2011). Otázka certifikace kvality však zůstává na dobrovolnosti výrobců. Požadavek na stanovení jakostních kritérií přichází ze strany samotných spotřebitelů i ze stravovacích zvyklostí či tradic. Mnohdy jsou technologické postupy výroby potravin podnikovým know - how či normou, je však důležité, aby tyto normy a postupy nebyly v rozporu s národními či Evropskými normami (Babička, 2012).

Při posuzování kvality potravin se sleduje několik důležitých aspektů a jakostních charakteristik jako je **fyziologická výživová hodnota**, která vymezuje nutričně žádoucí či naopak nežádoucí složky potravin jako jsou například vitamíny, minerály, obsah vlákniny nebo na druhé straně rezidua pesticidů, těžké kovy či alergenů. Požadavky na omezení či zákazy užití některých látek či postupů při zpracování a výrobě potravin jsou řešeny při posuzování **kvality zpracování**. Do této oblasti jsou dále také zahrnuta aditiva, GMO, ionizující záření, mikroorganismy, enzymy a pomocné prostředky. Při kontrole **kvality produkčního procesu** se posuzuje dopad produkce na životní prostředí, sleduje se celý postup zpracování a výroby, kvalita půdy, emise a změna klimatu, kvalita vody, toxicita pro člověka a ochrana volně žijících živočichů a chov hospodářských zvířat. Dále pak **vnitřní kvalita** popisuje těžko změřitelné vlastnosti potravin. Jde o metodu posouzení schopnosti potravin udržet svou strukturu. Těm potravinám, které jsou schopnější svou konzistenci udržet lépe je přisuzována vyšší kvalita. V neposlední řadě je taktéž posuzována tzv. **legislativní kvalita**, kdy kontrolováno plnění jakostních norem a ochrana spotřebitele před klamavým značením. Soubor stanovených jakostních norem obsahuje tzv. Potravinářský kodex vydaný organizacemi FAO a WHO (Bioinstitut, 2008).

Pro autorku je pojem kvalita potravin úzce spojen se složením. V první řadě je kvalitní potravina takový výrobek, který splňuje veškeré legislativní požadavky stanovené jak v národním či nadnárodním právu. Samozřejmě že potravina, která tyto požadavky nesplňuje, nemůže být uvedena na trh. Za kvalitní potravinu tedy považuje takovou, která neobsahuje levné náhražky. Pod tímto se skrývá například obsah sójové složky a kůží v masných výrobcích, vysoký podíl jablek v marmeládách s příchutí z dražších surovin, pečivo bez sníženého obsahu tuku nebo takové, které není vyrobeno ze zmrazeného polotovaru.

V průběhu několika posledních desetiletí jsme se dostali z období, kdy se řešila samotná dostupnost potravin až do dnešní doby, kdy je v hledáčku především bezpečnost a kvalita potravin. V poslední době se klade důraz na tyto dva pojmy, je tedy nezbytné potravinářské výrobu inovovat a zvyšovat tak kvalitu a zdravotní nezávadnost. Inovace je nedílnou součástí spotřebitelské poptávky, ale mnohdy je zastíněna klamavou reklamou. Informace uváděné na výrobcích musí být založena na racionálním základě, v tomto případě je ale silně podceněna seriózní komunikace se spotřebitelem (Valenta, Hladík, 2011). Za zmínku jistě stojí případy, kdy výrobci uvádějí na svých výrobcích polopravdivé informace.

Thilo Bode ve své knize *Falšovatelía jedla*, několik takových případů zmiňuje. Jde například o probatický jogurt Actimel společnosti Danone, který slibuje posílení obranyschopnosti organismu a zvýšení aktivity imunitních buněk. Vědecké výzkumy však neprokázaly větší odolnost proti onemocnění chřipkou či rýmou. Při svých výzkumech také došli k závěru, že jogurt Actimel není ve svých účincích na imunitní systém člověka nijak odlišný oproti klasickému přírodnímu jogurtu. Aby společnost Danone posílila důvěryhodnost tvrzení, rozdávala dokonce v čekárnách lékařů poukazy na nákup tohoto nápoje pro prevenci chřipky (Bode, 2012).

Takovému počínání chce Evropská komise zabránit a tvrdí, že je nutné podobná tvrzení prověřit a vědecky podložit. Vybidla tedy všechny výrobce potravin, aby zaslali své návrhy na slogany ohledně zdravotní prospěšnosti. Komise však byla zahlcena tisíci požadavků, avšak nakonec schválila na 222 tvrzení, která mohou být na obalech uváděna od 14. prosince 2012 (dTest, 2012).

Bezpečnost potravin

Poté co v posledních letech došlo k oslabení důvěry spotřebitelů v kvalitu a bezpečnost potravin díky výskytu onemocnění hospodářských zvířat, došlo k reorganizaci. Účelem reorganizace je docílit toho, aby byly na trh uváděny pouze kvalitní a zdravotně nezávadné potraviny. Toto nutí výrobce k uplatňování účinných systémů autokontroly při výrobě. Otázka zdravotní nezávadnosti a jakosti hraje v boji o zákazníka velmi významnou roli. Za **zdravotně nezávadnou potravinu** je obecně považována taková, která neobsahuje tzv. patogenní činitele¹³, kteří mohou při určitém množství způsobit závažná onemocnění. Dále pak **jakostním produktem** je myšlen takový, který dokáže uspokojit potřeby a požadavky spotřebitelů (Janotová, 2010). Definice **bezpečných potravin** vychází z pojmu „food safety“, která je vykládána jako hygienická a zdravotní nezávadnost potraviny a základním předpokladem je, že tato potraviny při přímé konzumaci nepoškodí zdraví spotřebitele (Babička, 2012).

Pro autorku pojem bezpečná potravina znamená takovou potravinu, která neznámá ohrožení pro její zdraví a to ať nyní nebo v budoucnu. Tím je myšleno, že neobsahuje takové přídavné látky, které mohou mít při dlouhodobější konzumaci negativní dopad na jeho zdraví. Pojem bezpečnost z autorčina pohledu úzce souvisí s kvalitou potravin, která je do značné míry dána jejich samotným složením.

Nebezpečí plynoucí z konzumace zdravotně závadných potravin můžeme rozdělit do tří skupin:

Biologické nebezpečí je způsobené živými organismy, jako jsou bakterie, viry či parazité. Z pohledu nebezpečnosti je na první příčce bakterie, které způsobují až 90 % onemocnění z potravin (Janotová, 2010). Příkladem může být výskyt bakterie *Listeria monocytogenes* v šunkovém závitku a pařížském salátu, která způsobuje různé záněty v těle konzumenta a až ve 30 % může zapříčinit smrt (bezpecnostpotravin.cz, 2013). Nemusíme jít ani do daleké minulosti, abychom si vzpomněli na výskyt dalších bakterií jakou je například tolik diskutovaná *E.coli* z roku 2011 či salmonela ve výrobku polského výrobce v roce 2010 (bezpecnostpotravin.cz, 2012).

¹³ Bakterie, viry, plísně, parazité, toxiny, chemické látky a alergen

Chemické nebezpečí představují především chemické látky v potravinách, které mohou způsobit poškození zdraví spotřebitelů. Může jít jak o přirozené toxické látky, či cizorodé látky jako jsou rezidua pesticidů popřípadě kontaminanty ze samotného obalového materiálu.

V případě **fyzikálního nebezpečí** se jedná o nebezpečí plynoucí z přítomnosti mechanických nečistot v potravinách. Jako příklad jsou uvedeny úlomky skla, peří, kosti nebo také kameny a hlína (Janotová, 2010). Aktuálním případem je výskyt úlomků skla v dětské výživě Alantura, kterou distribuuje DM drogerie. Oznámení obdrželo národní kontaktní místo RASFF v České republice, které provozuje Státní zemědělská a potravinářská inspekce. Distributor je povinen výživu stáhnout z oběhu (szpi.cz, 2013).

Všechny potravinářské výrobky uváděné na trh musí splňovat přísné normy zajišťující jejich bezpečnost. Normy se vztahují na veškeré potraviny na vnitřním trhu a jejich dodržování je sledováno od získání surovin až po prodej spotřebiteli. Je zde také kladen důraz na obsah přídatných látek v potravinách, respektive na vývoj nových technologií, které mají docílit eliminaci chemických a mikrobiologických rizik spojených s těmito látkami. Nedílnou součástí kontroly je také monitoring a kontrola prvků samotného životního prostředí, tímto se myslí především zbytky pesticidů v půdě, které následně mohou ovlivnit kvalitu a bezpečnost potravin (Valenta, Hladík, 2011). Například kontaminace zemědělské půdy těžkými kovy jako je olovo, kadmium či rtuť mají velmi negativní vliv na bezpečnost potravin, neboť již malé množství těchto prvků je pro člověka jedovaté. Pokud se zaměříme na bezpečnost a kvalitu samotných bioproduktů, které se pyšní ekologickou produkcí, i tyto potraviny (suroviny) mohou obsahovat stopy pesticidů či dusičnanů. Kontaminace je zapříčiněna pozůstatky těchto látek v půdě z doby konvenčního obhospodařování zemědělské půdy (Bioinstitut, 2008).

I přes zákonnou povinnost dodržování norem na ochranu spotřebitele v oblasti bezpečnosti potravin dochází k jejich porušování. Státní zemědělská a potravinářská inspekce v srpnu 2012 na základě kontrol označila několik nebezpečných potravin, které obsahovaly větší obsah některých konzervantů či barviv nebo dokonce zaznamenala výskyt zakázaných složek. Nejčastějším problémem je však vyšší procentuální podíl alergenů v potravinách, než je deklarováno na obalu (novinky.cz, 2012)

Ochrana spotřebitele je poměrně citlivým tématem a je snadno zneužitelné médii, je tedy nezbytná dostatečná komunikace se spotřebitelem. Hlavním cílem je tedy udržet spotřebitelovu důvěru v bezpečnost potravin, toho má být dosaženo zachováním vysokých

standardů bezpečnosti potravin a zajištěním komunikace se spotřebitelem na co nejefektivnější úrovni a také aby nemohlo docházet k jeho klamání (Valenta, Hladík, 2011).

3.2 Ochrana spotřebitele v oblasti bezpečnosti a kvality potravin v ČR

Zajištění bezpečnosti potravin a její zakotvení v legislativě má v České republice dlouholetou tradici. V souvislosti se vstupem České republiky do EU byl náš systém bezpečnosti potravin podroben inspekci Potravinového ředitelství Evropské Komise. Poté byl v roce 2001 přijat dokument **Strategie zajištění bezpečnosti potravin v České republice**, která vychází k Bílé knihy o zdravotní nezávadnosti potravin. Na koordinaci systému zabezpečení nezávadnosti potravin se podílejí jak národní orgány státní správy, tak i nevládní organizace, poradní orgány a informační centrum pro bezpečnost potravin.

V důsledku vstupu ČR do Evropské unie bylo nutné harmonizovat národní legislativní předpisy s těmi evropskými a to za účelem jednotného pojetí jednoznačného výkladu pro všechny členské země. Na národní úrovni došlo k harmonizaci zákonů a vyhlášek s nařízeními a směrnicemi na úrovni EU, kdy národní legislativa nesmí být v rozporu nebo naopak v duplicitě s nařízeními a směrnicemi Evropské unie. Je také důležité zmínit, že s harmonizací předpisů vznikla nová povinnost zavedení systému sledovatelnosti potravin, která reálně znamená, že výrobce musí být schopen určit osobu, které potraviny dodává, nebo od které potravinu obdržel (Janáková, 2010).

Ochrana spotřebitele v souvislosti s kvalitou a bezpečností potravin je zakotvena v několika právních předpisech. Nejedná se přímo o spotřebitelskou legislativu, jde spíše o předpisy vztahující se pravidlům při výrobě, distribuci a prodeji potravin, tak aby byla zajištěna jejich zdravotní nezávadnost a spotřebitel tak byl ochráněn před zdravotními komplikacemi.

Zákonem č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích (zákon o potravinách) jsou zpracovávány předpisy Evropských společenství a upravovány povinnosti provozovatele potravinářských podniků a podnikatelů. Každý provozovatel je povinen dodržovat veškeré požadavky na jakost potravin, ve všech fázích výroby dodržovat technologické a hygienické požadavky a dodržovat požadavky na obsah vitamínů, minerálů či přídatných látek v potravinách.

Dále jsou stanoveny potřebné náležitosti, které musí být uvedeny na obalech potravin, aby nedocházelo ke klamání či ohrožení zdraví spotřebitele. Jedná se například o přesné

označení datem spotřeby, místa původu potraviny apod.¹⁴ Zákon také stanovuje, že údaje na obalu musí být uvedeny v jazyce srozumitelném pro spotřebitele, tedy v českém jazyce. Na dodržování stanovených požadavků dohlíží státní orgány, které mají dále právo odebírat kontrolní vzorky (epravo.cz, 2013b).

Označení potravin se provádí na obalech určených spotřebiteli nebo na nesnadno oddělitelných součástech obalu a to na základě **vyhláška o způsobu označování potravin a tabákových výrobků 113/2005 Sb.** Označení musí být pro spotřebitele srozumitelné, na viditelném místě, snadno čitelné a nepřekryté. Na obalu se nesmí být uvedeno, že potravina obsahuje nezbytné živiny, které nedodají běžné potraviny, že je potravina vhodná k prevenci nebo zmírnění zdravotních obtíží. Dále se pak neuvádí, že je potravina „čerstvá“, „domácí“, „přírodní“, „pravá“ apod. pokud toto označení není součástí názvu (szpi.cz, 2013).

„Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob v oblasti ochrany a podpory veřejného zdraví a soustavu orgánů ochrany veřejného zdraví, jejich působnost a pravomoc.“ Provozovatelé stravovacích služeb jsou povinni připravovat pokrmy v provozu, který odpovídá hygienickým požadavkům a připravovat je ze zdravotně nezávadných surovin. Dále pak výrobci a dovozci jsou povinni zajistit, aby jimi na trh uváděné výrobky nezpůsobily poškození zdraví spotřebitele nebo nepříznivě ovlivnili potraviny a pokrmy. Na dodržování těchto norem a požadavků dohlíží Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo obrany a vnitra a dále pak krajští a okresní hygienici (epravo.cz, 2013c).

Počátkem roku se objevila informace o nedeklarované složce koňského masa v několika potravinových výrobcích. Posléze vyšlo najevo, že se tento problém netýká pouze potravin vyrobených v zahraničí, ale i potravin vyrobených v podniku Andreje Babiše, který nakupoval koňské maso od italského dodavatele v domněnání, že nakupuje maso hovězí. Poté co vyšla tato skutečnost najevo, se snaží pan Babiš přenést odpovědnost na italského dodavatele. Dle názoru autorky je však primární odpovědnost za distribuci výrobků s obsahem koňského masa přenesena právě a něj, neboť je distributorem v České republice on a měl si sám překontrolovat „pravost“ dodaného masa. Vymezení odpovědnosti za výrobek vyplývá jak z Bílé knihy z roku 2000 o nezávadnosti potravin, tak i z evropského potravinového práva.

¹⁴ Název obchodní firmy; název druhu a skupiny potraviny dle příslušné vyhlášky; údaje o množství; způsob skladování; způsob použití; složení potraviny včetně přídatných látek, aromat a potravních doplňků; označení šarže; údaj o ošetření ionizujícím zářením.

Systém managementu bezpečnosti potravin (ČSN EN ISO 22000:2006) je mezinárodní normou specifikující požadavky na organizaci v potravinovém řetězci, které musí být splněny, aby byla dostatečně zajištěna bezpečnost potravin. Důraz se klade na principy HACCP a na bezpečnostní opatření.¹⁵ Organizace, které jsou certifikovány, spotřebitelům garantují, že jejich produkty splňují nadstandardní normy pro bezpečnost a stálou kvalitu potravin (mbk.cz, 2013).

Vyhláškou č. **38/2001 Sb., o hygienických požadavcích na výrobky určené pro styk s potravinami a pokrmami** jsou stanoveny hygienické požadavky na výrobky, které jsou určeny pro styk s potravinami. Tyto výrobky se nesmí uvolňovat do potravin, nesmějí obsahovat mikroorganismy nebo narušovat enzymatické pochody v potravinách. Výrobky pro styk s potravinami musí umožnit dostatečnou sterilizaci a dezinfekci, jsou stanoveny přísné limity obsahu olova a kadmia. Dále jsou specifikovány různé materiály, které musí splnit určité požadavky, aby mohlo dojít ke styku s potravinami (epravo.cz, 2013a).

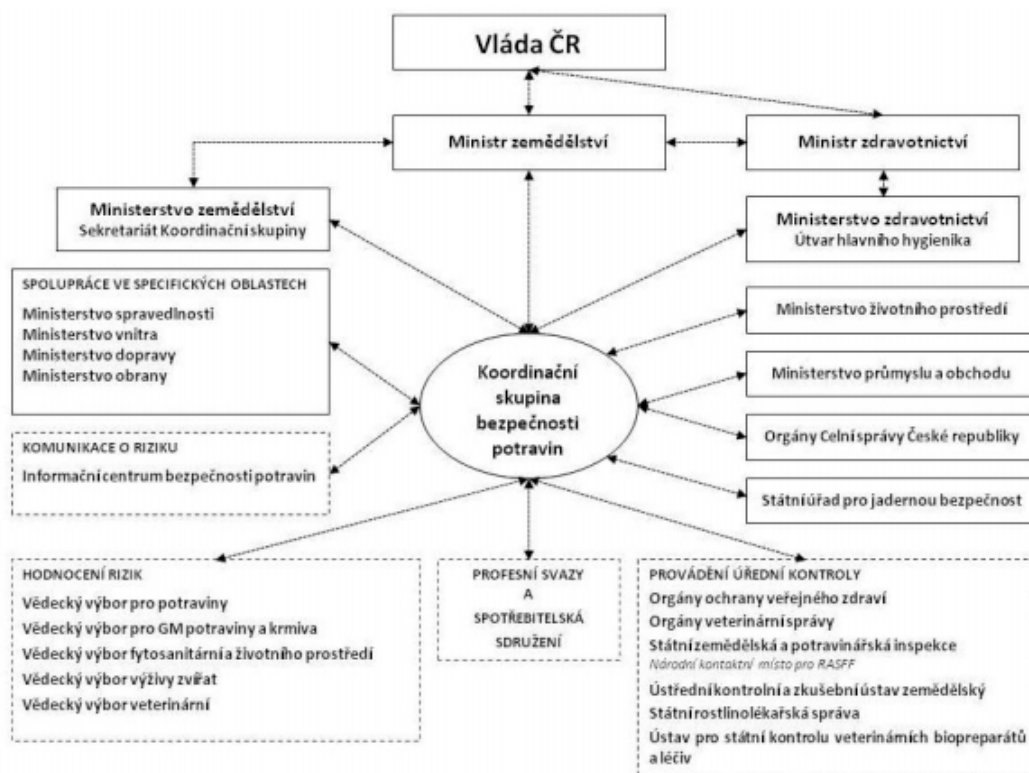
Jedním z klíčových dokumentů České republiky je **Strategie zajištění bezpečnosti potravin v ČR 2010 – 2013**. Na vzniku se podílely ministerstvo zemědělství, zdravotnictví a další instituce, které se podílejí na zajištění bezpečnosti potravin. Dlouhodobou prioritou ČR je zajištění bezpečnosti potravin, dalším cílem je posílení ochrany a zdraví spotřebitelů a taktéž posílení jejich důvěry v kvalitu a bezpečnost potravin. Dalšími oblastmi zájmu jsou posílení spolupráce s evropským úřadem pro bezpečnost potravin, vzdělávání a komunikace se spotřebiteli.

Politika bezpečnosti potravin je založena na principu analýzy rizika, která v sobě zahrnuje hodnocení rizika, na kterém spolupracují státní výzkumné ústavy, dále pak řízení rizika a komunikace o riziku, na kterém se podílejí především spotřebitelská sdružení. Hodnocením rizika se rozumí proces, kdy je riziko detailně popsáno, aby bylo možné jej ovlivnit. Pro tyto účely je v EU zřízen Evropský úřad bezpečnosti potravin, v České republice jsou to pak tzv. vědecké výbory. Pro tuto oblast je důležitá podpora činnosti institucí, vědeckých výborů a spolupráce výborů s EFSA. Pro řízení rizik byla ustavena Koordinační skupina, v jejímž jsou pak vytvářeny pracovní skupiny pro řešení jednotlivých problémů. Koordinační skupina koordinuje činnost jednotlivých resortů a stanovuje priority v oblasti bezpečnosti potravin a zajišťuje spolupráci s institucemi pro oblast bezpečnosti potravin

¹⁵ Správná provozní praxe, zemědělská praxe, veterinární praxe, hygienická praxe, distribuční praxe a správná sanitační praxe.

v členských státech EU. Pro oblast řízení rizik je důležitá efektivní činnost Koordinační skupiny a zajištění přesných a spolehlivých informací mezi jednotlivými resorty. Mezi další cíle patří například posílení spolupráce v rámci České technologické platformy pro potraviny nebo zajistit plnění stanovených víceletých plánů pro rezidua pesticidů či plánů kontrol. Komunikace o riziku představuje výměnu informací mezi hodnotiteli a manažery rizika a spotřebiteli. Pro tuto část je důležité posílit zapojení nevládních organizací do procesu komunikace a bezpečnosti potravin a zlepšovat poskytování přesných informací. Na Obrázku 3.1 si lze prohlédnout Schéma systému bezpečnosti potravin v ČR (Ministerstvo zemědělství, 2010).

Obrázek 3.1 – Schéma systému bezpečnosti potravin v ČR

Zdroj: Ministerstvo zemědělství, 2010

3.2.1 Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v oblasti bezpečnosti a kvality potravin v ČR

Pro zajištění bezpečnosti a kvality potravin je důležitý nejen právní rámec, ale také instituce, které tvoří potravinovou politiku. Tyto instituce dohlíží nejen na dodržování platných zákonů a informují spotřebitele o nebezpečných potravinách, ale také spolupracují s evropskými orgány. Mezi ústřední orgány státní správy, které mají dočinění s bezpečností

potravin, patří několik ministerstev¹⁶, pro účely této práce je však stěžejní Ministerstvo zemědělství.

Ústředním orgánem státní správy pro potravinářský průmysl a zemědělství, pro veterinární a rostlinolékařskou péči a péči pro potraviny je Ministerstvo zemědělství. Hlavním úkolem Ministerstva je vymezení legislativního rámce pro zmíněné oblasti. Ministerstvo řídí několik správních úřadů, které vykonávají dozor nad dodržováním příslušné české legislativy v ČR. Jde o Státní zemědělskou a potravinářskou inspekci, Státní veterinární správu, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský a Státní rostlinolékařská správa.

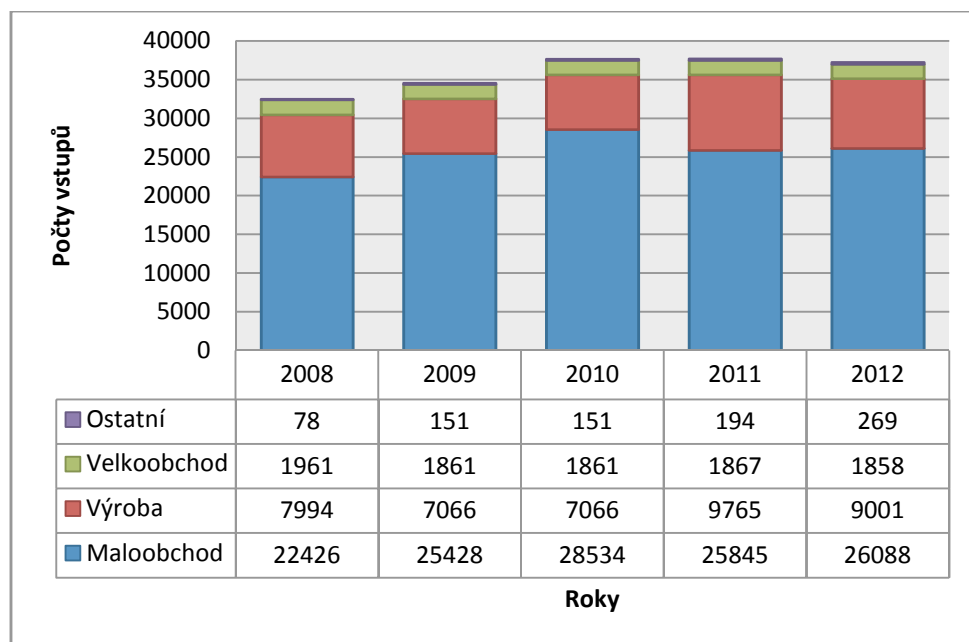
Samotné Ministerstvo zemědělství se dělí do několika sekcí, a to sekce zemědělských komodit a sekce potravinářských komodit. V rámci sekce potravinářských komodit byl zřízen Úřad pro potraviny, který koordinuje výkon státní správy v oblasti bezpečnosti potravin. Úřad má za úkol zpracovávat a harmonizovat legislativu související s potravinami s předpisy EU. Pro efektivní komunikaci mezi tímto Úřadem a ostatními dozorovými orgány byl zřízen Výkonný výbor, který každé dva měsíce projednává důležité koncepční otázky (Tkáčiková, 2007).

Státní zemědělská a potravinářská inspekce je orgánem, který v rámci svých kompetencí kontroluje potraviny či suroviny potřebné k jejich výrobě a zemědělské výrobky. Také kontroluje výrobu, skladování, přepravu a prodej potravin. Cílem činnosti této instituce není monitoring, ale cílená kontrola na ochranu ekonomických zájmů spotřebitele před zdravotně závadnými potravinami, potravinami klamavě označenými apod. Laboratorní činnost je také jednou z náplní SZPI. Laboratoře zajišťují laboratorní zkoušky na kontrolu chemických, fyzikálních a smyslových požadavků (szpi.cz, 2013a).

O výsledcích činnosti SZPI mohou vypovídat následující Grafy 3.1 a 3.2, které zachycují vývoj počtu kontrol potravinářských zařízení a počtu nevyhovujících výrobků od roku 2008. Co se týče Grafu 3.1, v roce 2010 bylo provedeno více kontrol v maloobchodní síti, k tomu mohlo dojít díky četnějším podnětům ze strany různých institucí či spotřebitelů. Dalším důvodem mohou být tzv. „problémoví“ prodejci, u kterých byly opakovaně zaznamenány nedostatky.

¹⁶ MZe, MZ, MŽP, MPO, MD, MF, MV, MO a MS

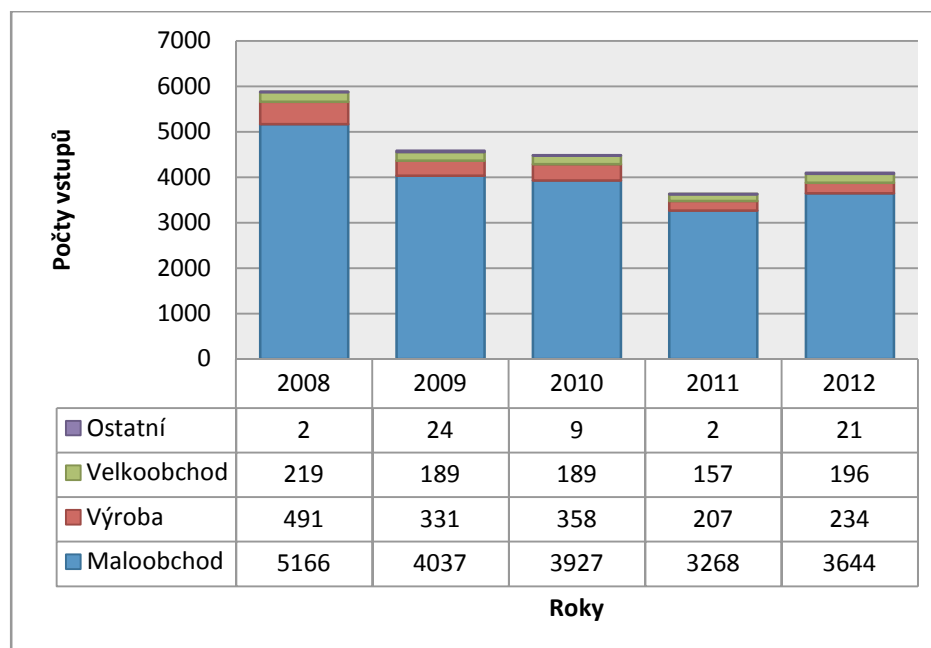
Graf 3.1 Vývoj počtu vstupů do provozoven potravinářských podniků v letech 2008 – 2012

Zdroj: SZPI 2008 - 2012, vlastní zpracování

Pokud se však podíváme na Graf 3.2, v roce 2010 nebyl zaznamenán předpokládaný nárůst nevyhovujících výrobků, lze tedy předpokládat, že došlo k nápravě dříve zjištěných nedostatků. Kontroly byly tedy spíše preventivního charakteru. Za sledované období byl zaznamenán nejvyšší počet nevyhovujících výrobků v maloobchodní síti v roce 2008, následně lze pozorovat klesající trend u výskytu nevyhovujících potravin napříč všemi typy provozoven. Lze tedy předpokládat, že v průběhu sledovaného období dochází ke zlepšování kvality výrobků a dodržování stanovených předpisů.

Graf 3.2 Vývoj počtu nevyhovujících potravinářských výrobků dle typu provozovny v letech 2008 - 2012

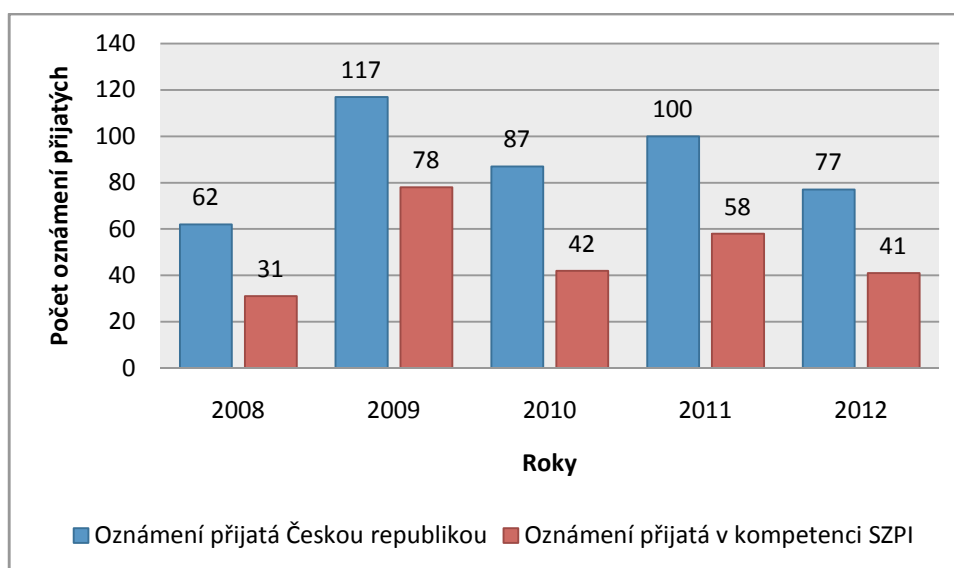

Zdroj: SZPI 2008 - 2012, vlastní zpracování

Státní zemědělská a potravinářská inspekce je národním kontaktním místem pro Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva RASFF. Její úkol tedy spočívá v odeslání informací o zaznamenání vadného výrobku do Evropské komise, respektive DG SANCO. Státní zemědělská a potravinářská inspekce taktéž tyto informace přijímá a dále informuje spotřebitele o nebezpečných výrobcích (szpi.cz, 2013b).

Přehled vývoje počtu přijatých oznámení je znázorněn na Grafu 3.3. Tento graf znázorňuje porovnání počtu přijatých oznámení ze Systému včasného varování pro potraviny Českou republikou a dále pak přijatá oznámení, která spadají do kompetencí Státní zemědělské a potravinářské inspekce. Graf naznačuje, že v průběhu sledovaného období více než 50 % přijatých oznámení spadá do kompetencí SZPI. Přijatá oznámení se týkají potravinářských výrobků, které byly vyrobeny na území ČR, které jsou distribuovány přes Českou republiku nebo jsou na náš trh dodávány ze zahraničí.

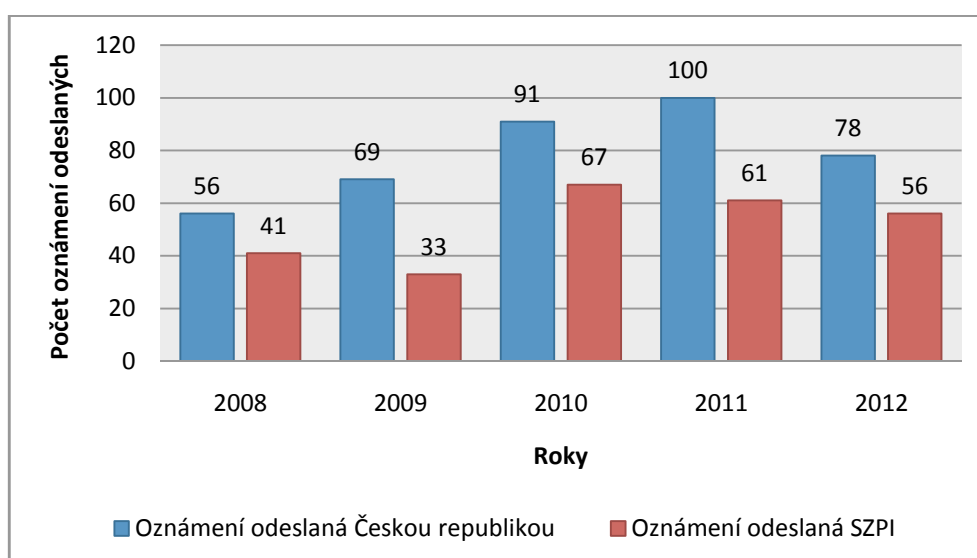
Graf 3.3 Vývoj počtu přijatých oznámení ze systému RASFF v letech 2008 - 2012

Zdroj: SZPI, 2008 – 2012, vlastní zpracování

Na následujícím Grafu 3.4 je znázorněn vývoj počtu odeslaných oznámení do systému RASFF jak za celou Českou republiku, tak i počet oznámení, které z celkového počtu spadaly do kompetencí Státní zemědělské a potravinářské inspekce. Z výsledku je možné usuzovat, že SZPI hraje velmi významnou roli jak v celoevropském měřítku, tak také na území České republiky. Porovnáním celkového počtu oznámení a oznámení, která byla odeslána SZPI, značí významný podíl inspekce na odhalování nebezpečných potravin.

Graf 3.4 Vývoj počtu odeslaných oznámení do systému RASFF v letech 2008 - 2012

Zdroj: SZPI, 2008 – 2012, vlastní zpracování

Zájmové sdružení právnických osob z oblasti potravinářského průmyslu působící na celém území České republiky - **Potravinářská komora ČR**, plní funkci zájmového sdružení pro potravinářské obory a je reprezentantem tohoto oboru vůči orgánům státní správy. Hlavní činnost Komory spočívá v zastupování zájmů potravinářského průmyslu, poskytuje odborné potravinářské poradenství v oblasti zemědělské produkce a výroby nápojů a potravin, spolupracuje s oborovými svazy a společenstvy a vykonává vzdělávací a školicí činnost. Mezi tzv. vedlejší činností sdružení patří publikační a propagační činnost ve prospěch českého potravinářského průmyslu, provozuje potravinářský informační systém a poskytuje poradenství v oblasti legislativy nebo pro oblast zpracování zemědělské produkce, nápojů a výroby potravin (foodnet.cz, 2002-2012).

V souvislosti s několika nepříjemnými potravinářskými aférami a snižující se kvalitou potravin se Potravinářská komora rozhodla udělovat označení potravinářských výrobků značkou „Český výrobek – garantováno Potravinářskou komorou ČR“. Toto označení spotřebiteli garantuje český původ a pro jeho získání je nutné splnit přísná požadavky na podíl tuzemských surovin v konečném potravinářském výrobku. V současnosti má právo užívat toto označení přibližně 2000 výrobků. Tímto krokem se Komora snaží podpořit orientaci spotřebitelů na kvalitní potraviny se zaručeným původem (Večeřová, 2012).

Státní veterinární správa je organizací, vykonávající dozor nad zdravím zvířat, nad zdravotní nezávadností potravin živočišného původu, nad ochranou před zavlečením nebezpečných nákaz. Jde o orgán státní správy v rezortu zemědělství a je zřízena podle zákona č. 166/1999 Sb. Mezi její úkoly patří především ochrana spotřebitelů před zdravotně závadnými výrobky živočišného původu, monitoring a veterinární ochrana státního území České republiky a ochrana zvířat před týráním (svscr.cz, 2006).

Česká technologická platforma pro potraviny se soustředí na účinnou integraci strategicky zaměřeného, nadnárodního a koordinovaného výzkumu v oblasti výživy, potravinářských a spotřebitelských oblastí a řízení potravinového řetězce. Inovované výrobky pak budou mít pozitivní dopad na veřejné zdraví a celkovou kvalitu života. Tyto aktivity mají přispět k posílení konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu a posílení důvěry spotřebitelů. Toto je také hlavním cílem platformy v rámci Společného trhu. Mezi dílčí cíle patří zlepšení komunikace se státní správou a spotřebitelskými organizacemi i samotnými spotřebiteli. U spotřebitele jde především o výchovu a vzdělávání k odpovědnému a uvědomělému výběru potravin s preferencí vyšší kvality (ctpp.cz, 2012).

3.2.2 Informační zdroje bezpečnosti a kvality potravin v ČR

V této podkapitole budou zmíněna občanská sdružení či organizace a informační portály, které v České republice působí v oblasti bezpečnosti a kvality potravin a mají za cíl informovat spotřebitele o závadných potravinách nebo škodlivinách, které potraviny obsahují.

Zdravá potravina.cz

Jedná se o občanské sdružení, jehož úkolem a posláním je poskytovat informace spotřebitelům týkající se samotných potravin, jejich složení a vlivu na lidské zdraví. Jedním z hlavních cílů sdružení je dostat do podvědomí spotřebitelů značku „*Zdravá potravina.cz*“, která tak má dávat na vědomí, že označená potravina neobsahuje žádné nebezpečné konzervanty či přídatné látky, známé tak pod označením „éčka“. Označení informuje spotřebitele o tom, že se jedná o nezávadnou a kvalitní potravinu.

Sdružení na svých internetových stránkách nabízí přehled legislativy platné v České republice, dále pak obsahuje seznam potravin, kterou nesou označení Zdravá potravina.cz. Spotřebitel tak nemusí složitě hledat na prodejně, které výrobky toto označení mají, ale může si udělat obrázek a seznam těchto potravin v pohodlí doma a potom je už jen nakoupit. Velmi přínosná je sekce zabývající se tzv. „éčky“. Tato sekce obsahuje důležité informace k emulgátorům v potravinách, které z nich jsou zdraví škodlivé, nevhodné pro děti a také uvádí několik onemocnění a alergií, kterou mohou v důsledku požití některých emulgátorů vzniknout (zdravapotravina.cz, 2010).

Potraviny na pranýři

Na tomto internetovém portále provozovaném SZPI jsou uveřejňovány potraviny, u kterých došlo k porušení některého z požadavků potravinového práva. Zveřejněné potraviny dělí do tří kategorií a to zda jsou potraviny nejakostní, falšované či dokonce nebezpečné. V případě, že jsou závadné potraviny zveřejněny na webu *potravinynapranyri.cz*, byla zahájena potřebná opatření k jejich stažení z pultů a spotřebitel by se s nimi neměl již setkat.

Internetová stránka spotřebiteli nabízí vyhledávání závadných potravin na základě jejich názvu nebo i podle obchodních řetězců, výrobce apod. Dále také poskytuje detailní informace k identifikaci závadné potraviny a nevyhovujících parametry výrobku (*potravinynapranyri.cz*, 2012).

Informační centrum bezpečnosti potravin

Centrum vzniklo ve vztahu ke Strategii zajištění bezpečnosti potravin v ČR z roku 2001 a je součástí odboru pro bezpečnost potravin Mze. Hlavní náplní činnosti centra je získávat a předávat informace příslušným institucím a informovat a vzdělávat samotné spotřebitele, jde tedy o jakési komunikační centrum pro veřejnost. Spotřebitelé mají díky tomuto centru přístup k ověřeným a včasným informacím týkajících se potravin. Nabízí informace z Evropského úřadu pro bezpečnost potravin, hlášení Systému rychlého varování pro potraviny a krmiva, aktualizuje informace týkajících se rizik plynoucích z požití potravin (bezpecnostpotravin.cz, 2012).

Dtest

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, jedná se o občanské sdružení, jehož hlavním cílem je informovat spotřebitele o nekvalitních či zdraví ohrožujících výrobcích. Výsledky nezávislých testů uveřejňuje v časopise dTest (dtest.cz, 2003). V souvislosti s bezpečností potravin toto sdružení na svých webových stránkách nabízí sekci nazvanou „Nebezpečné potraviny“, v níž zveřejňuje seznam závadných potravin, které se objevily na českém trhu. Obrázek 3.3 ukazuje, jak takovéto upozornění vypadá. Obsahuje informace o typu rizika, které vyplývá z požití uvedené potraviny. Dále kdo je ohlašující zemí, popřípadě uvádí také orgán, který tuto informaci zveřejnil a také zemi původu dané potraviny. Informace obsahuje detailní popis nebezpečné potraviny, ve většině případů také prezentuje fotografii daného produktu, čímž naprosto usnadní identifikaci potravinu pro spotřebitele. Je důležité znát přesný vzhled závadné potraviny a šarži, pod kterou byla uvedena na trh, protože se může jednat pouze o závadnou sérii, závada se nemusí vztahovat na všechny vyprodukované potraviny danou firmou.

Obrázek 3.2 Příklad nebezpečné potravin

Kategorie	Jídlo + pití - Jídlo + pití
Riziko	Zdravotní
Nebezpečí	Česká republika obdržela prostřednictvím systému rychlého varování (RASFF) informaci z Polska, že cukrářské výrobky společnosti Magnolia Sp. z o.o. se sídlem na adrese Transportowa 3, Lubsko 68-300, Polsko, mohou být kontaminovány cizorodou látkou nebezpečnou pro lidské zdraví . Notifikace systému RASFF uvádí, že v jedné z ingrediencí – sušeném mléce – byly objeveny granule, které svým vzhledem silně připomínají jed na hlodavce . Podle informací poskytnutých výrobcem je jedním z odběratelů potenciálně kontaminovaných výrobků i společnost Kaufland Česká republika, v.o.s.
Již vzniklé úrazy	SZPI důrazně doporučuje všem spotřebitelům, aby uvedený výrobek nekonzumovali.
Země původu	Polsko
Země záchytu	Ohlašující: Polsko
Opatření přijatá v ohlašující zemi	Na základě uvedených skutečností nařídila Státní zemědělská a potravinářská inspekce (SZPI) společnosti Kaufland Česká republika v.o.s. neprodleně stáhnout z tržné sítě tuto potravinu.
Datum publikace	21.01.2013

Zdroj: dTest, 2013

Stěžejním zdrojem informací sdružení je Evropský systém včasného varování RAPEX a dále informace zveřejněné českým dozorovými orgány jako je Česká obchodní inspekce nebo Státní zemědělská a potravinářská inspekce. Včasné rozšíření těchto informací může přispět k brzké informovanosti obchodníků, kteří tak mohou závadné výrobky stáhnout z oběhu co nejdříve a také spotřebitelé mohou ještě před spotřebou této potravin, že jde o nebezpečný výrobek a vyhnou se tak nepříjemným komplikacím (dTest.cz, 2003b).

3.3 Ochrana spotřebitele v oblasti bezpečnosti a kvality potravin v EU

Po České republice je důležité zaměřit se také na pojetí bezpečnosti potravin na úrovni Evropské unie, která ovlivňuje vývoj politiky a strategie bezpečnosti potravin v členských zemích. Je potřebné zmínit samotnou politiku bezpečnosti potravin a následně pak legislativní rámec a institucionální zajištění v EU.

Politika bezpečnosti potravin

Primárním cílem této politiky EU je ochránit zdraví a zájmy spotřebitele. Aby bylo tohoto cíle dosaženo, je nutné dodržovat stanovené kontrolní standardy v oblasti hygieny potravin, zdraví zvířat a rostlin a prevence rizik kontaminace cizorodými látkami. Evropská

unie taktéž stanovuje pravidla pro správné označování potravin a potravinářských výrobků. Na začátku 21. století došlo k reformě této politiky a bylo tak dosaženo vysoké úrovně bezpečnosti a kvality potravin „od farmy až po vidličku“ (europa.eu, 2012).

V roce 1997 byla vydána **Zelená kniha o obecných principech potravinového práva v EU**. Podle Evropské komise je potravinové právo veřejným zájmem a je tedy důležité, aby byly dodávané potraviny bezpečné a zdravé a byla tak zajištěna ochrana spotřebitele. Z výsledků pozorování EK vyplývá, že velká část národních právních předpisů v oblasti bezpečnosti potravin byla harmonizována s legislativou EU. Evropské komise vytyčila pro dosažení dostatečného zabezpečení zdravotní nezávadnosti a ochrany spotřebitele 6 cílů potravinového práva EU:

- zajistit vysokou úroveň ochrany veřejného zdraví, bezpečnosti a ochrany spotřebitele;
- zajistit volný pohyb zboží na jednotném trhu;
- právní předpisy musí být založeny na vědeckých důkazech a hodnocení rizika;
- konkurenceschopnost potravinářského průmyslu se zaměřením na zvýšení vývozu;
- přenesení odpovědnosti na osoby podnikající v potravinářském průmyslu;
- zajištění právních předpisů by mělo ucelené, racionální a uživatelsky přívětivé (European Commission, 1997).

Na výše zmíněnou Zelenou knihu z roku 1997 navázala **Bílá kniha o zdravotní nezávadnosti potravin** z roku 2000. Nejvyšší standardy bezpečnosti potravin jsou klíčovou prioritou stanovenou v této knize, v níž Evropská komise navrhuje nový přístup. Jedním z významných kroků k dosažení bylo zřízení Evropského úřadu pro bezpečnost potravin, kterému má být svěřeno několik klíčových úkolů pro oblast bezpečnosti potravin. Nový přístup se netýká je zřízení nového nezávislého orgánu, ale EK také přijala na následující roky na 80 opatření.

Bílá kniha navrhuje několik legislativních změn týkajících se celého potravinového řetězce, vysoké úrovně ochrany zdraví spotřebitelů a jasného vymezení primární odpovědnosti za výrobu a distribuci bezpečných potravin. Kniha se také zabývá otázkou informovanosti spotřebitelů, na jejím základě si mohou být spotřebitelé jisti, že v celé EU jim bude poskytnuta stejná úroveň ochrany a také, že informace uváděná jak na potravinách, tak i v různých informačních portálech jsou jednotné. Opatření v Bílé knize vedou ke zlepšení bezpečnosti potravin a podporují dialog se spotřebiteli a jejich aktivní zapojení do tvorby

a naplňování priorit politiky bezpečnosti potravin a v neposlední řadě také přispějí k posílení důvěry spotřebitelů v bezpečnost potravin na společném trhu (eur-lex.europa.eu, 1999)

Nařízení Rady Evropy a Parlamentu č. 178/2002/EC, tzv. potravinové právo vymezuje základ pro zajištění vysoké úrovně ochrany veřejného zdraví a zájmů spotřebitelů o potraviny na společném trhu. Nařízení stanovuje společné zásady, povinnosti a prostředky na vytvoření vědecké základny pro oblast potravin. Evropská Komise se zmiňuje o nutnosti stanovit obecné zásady pro dovážené a vyvážené potraviny v rámci EU, dále vypracovat mezinárodní normy pro obchod s potravinami a v neposlední řadě stanovit požadavky na bezpečné potraviny. Je tedy nutné zajistit, aby byly potraviny na společném trhu snadno identifikovatelné a aby byla přisouzena odpovědnost za tyto výrobky příslušnému výrobcí a to ve všech fázích výrobního procesu. Tato zásada je v členských státech pojata různým způsobem a je tedy nutné pověřit národní orgány kontrolou plnění stanovených nařízení.

Věda a výzkum v potravinářství nabírá stále více na významu. Roli nezávislého vědeckého zdroje zde hraje Úřad pro bezpečnost potravin, který má svou činností napomoci řádnému fungování trhu, řídit riziko, poskytovat potřebné informace a komunikovat o riziku se spotřebiteli na společném trhu (eur-lex.europa.eu, 2002).

3.3.1 Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v oblasti bezpečnosti a kvality potravin v EU

Po seznámení s potřebným legislativním rámcem potravinového práva je potřeba seznámit se s institucemi, které mají za cíl přispívat ke zlepšování informovanosti spotřebitelů a podílet se na bezpečnosti potravin v Evropské unii.

Evropský úřad pro bezpečnost potravin EFSA byl zřízen v roce 2000 Nařízením 178/2002/EC v návaznosti na řadu potravinových krizí v 90. letech. Jedná se o nezávislý zdroj odborných informací a informací týkajících se rizik spojených s potravinami, vytvořený jako součást programu na zlepšení bezpečnosti potravin v Evropské unii a na zajištění dostatečně vysoké úrovně ochrany spotřebitele. Informace, které poskytuje, jsou základem pro tvorbu politiky bezpečnosti potravin a evropské legislativy. Napomáhá evropským institucím a členským státům přijímat včasná opatření při řízení rizik v oblasti potravinářství. Úřad EFSA poskytuje vědecky podložené poradenství, které tvoří jeden z pilířů evropského systému bezpečnosti potravin, díky němuž patří evropští spotřebitelé k nejlépe informovaným na celém světě. EFSA má důležitou roli při shromažďování a analyzování získaných informací a vědeckých poznatků. Do tohoto procesu jsou zapojeny

veškeré členské země, v jejichž spolupráci také buduje databázi informací o potravinách, jejich spotřebě a o látkách objevených v potravinách (efsa.europa.eu, 2012).

Dalším významným orgánem v oblasti bezpečnosti potravin, jehož činnost byla zahájena již v roce 1979 je **Systém včasného varování pro potraviny a krmiva RASFF**. Je nástrojem pro výměnu informací mezi členy Systému a příslušnými orgány v případě že se na společném trhu objeví závadná potravina. Velkou výhodou systému je přenos informace v reálném čase, umožňuje tak všem členským státům včas informovat spotřebitele o výskytu rizikové potraviny na trhu a mohou tak včas zamezit negativním dopadům na lidské zdraví. Národní orgány mají pravomoci přijmout mimořádná opatření na stažení takového výrobku z trhu a poskytnutí informací přímo spotřebiteli.

Rychlá výměna informací mezi orgány veřejného zdraví přináší spotřebitelům možnost přístupu do on-line databáze, kde jsou uveřejněny rizikové potraviny s jejich přesnou specifikací. Tento přístup je nespornou výhodou také pro orgány veřejného zdraví, které tak mohou velmi pružně a rychle reagovat na nastalý problém a efektivně jej řešit (europa.eu, 2012).

Vědecky ověřené informace týkající se bezpečnosti a kvality potravin, zdraví a výživy poskytuje **Evropská rada pro informace o potravinách**. Před zveřejněním tyto informace konzultuje s Vědeckým poradním výborem a předává je dále spotřebitelům ve srozumitelné podobě. Hlavním úkolem EUFIC je poskytovat spotřebitelům potřebné informace a zvyšovat jejich povědomí o jejich úloze v oblasti bezpečnosti a kvality potravin (eufic.org, 2010).

4 Analýza výsledků výzkumu a doporučení

Tato kapitola je věnována analýze výsledků dotazníkového šetření, které probíhalo v termínu od 1. 3. 2013 do 7. 3. 2013. Tento výzkum nazírá na spotřebitele z pohledu jeho pohlaví, věku, statutu, dosaženého vzdělání a měsíčního příjmu. Nejdůležitější jsou názory a postoje oslovených respondentů, které měli respondenti možnost vyjádřit v rámci několika otázek.

Předmětem dotazníkového šetření je zjistit několik důležitých informací z oblasti bezpečnosti potravin, respektive se jedná o vnímání určitých prvků a situací samotnými respondenty. Jedná se o otázky zaměřené na zkušenost spotřebitelů se závadnou potravinou, dále bylo předmětem dotazníkového šetření zjistit, zda si spotřebitelé myslí, že mají dostatečné informace týkající se nebezpečných potravin. S touto otázkou také do jisté míry souvisí i dotaz směřovaný na pohled spotřebitelů jejich ochranu před nebezpečnými potravinami v České republice.

Předmětem výzkumu je také získat informace o tom, zda spotřebitelé upřednostňují kvalitu potravin před cenou či naopak a jak je pro ně důležitý výrobce a označení značkou kvality. Při výzkumu bylo důležité zmapovat povědomí spotřebitelů o institucích zajišťujících ochranu spotřebitele před nebezpečnými a závadnými potravinami jak na poli evropském, tak i v České republice. Důležité je taktéž zjistit, zda spotřebitelé využívají některé z dostupných informačních zdrojů, poskytujících aktuální informace o výskytu nekvalitních, falšovaných či nebezpečných potravin.

Na základě cílů stanovených v rámci výzkumu byly definovány dvě hypotézy, které je možno ověřit na základě výsledků výzkumu.

Hypotézy

Hypotéza 1: spotřebitelé preferující kvalitu potravin, mají méně zkušeností se závadnými potravinami.

Hypotéza 2: vnímání současného stavu ochrany spotřebitele v oblasti bezpečnosti potravin je negativně ovlivněno vysokým počtem zkušeností se závadnými potravinami.

Dle Českého statistického úřadu žije k 31. 12. 2012 v České republice 10 516 125 obyvatel. Tento počet je považován za základní soubor. Pro účely dotazníku bylo cílem získat alespoň 100 respondentů. Celkový počet vyplněných dotazníků byl dokonce 229, ale po podrobnějším prozkoumání jednotlivých odpovědí bylo nutné 34 dotazníků vyřadit pro jejich neúplnost či duplicitu. Velikost konečného souboru relevantních dotazníků je tedy 195, což danému vzorku dodává na reprezentativnosti.

Dotazník byl vytvořen pomocí internetové aplikace Google Drive, která nabízí tvorbu dotazníkových formulářů a jeho podoba je uvedena v Příloze 3. Tento dotazník byl vyplňován elektronickou cestou a zveřejněn byl především na sociální síti. Získaná data byla zpracovávána pomocí programu SPSS 16.0 for Microsoft a dále pak pomocí tabulkového editoru MS Excel, který také posloužil pro grafické znázornění výsledků výzkumu.

Respondenti byli segmentováni do několika kategorií, které slouží pro další analýzu výsledků dotazníkového šetření. Z celkového počtu 195 respondentů tvořily ženy 58,46 %, muži pak s počtem 81 tvořili 41,54 %. Dále byli respondenti rozděleni do pěti věkových kategorií. Jak vyplývá z Tabulky 4.1, nejpočetnější skupinu tvoří respondenti ve věku 21 – 34 let, jde celkem o 119 respondentů. Věkové kategorii 35 – 49 let odpovídá 49 respondentů. Početně méně významnou je kategorie 50 – 64 let, tvoří ji 14 respondentů. Pouhých 7 respondentů patří do věkové kategorie 65 let a více, svým počtem tvoří 3,59 %. Nejméně početnou skupinou jsou respondenti mladší 21 let.

Tabulka 4.1 Členění respondentů dle kategorií (věk, statut, měsíční příjem, dosažené vzdělání) na základě pohlaví

		Muž		Žena		Celkem	Relativní četnost
		Četnost	Relativní četnost	Četnost	Relativní četnost		
Věk	Do 21 let	1	0,51%	5	2,56%	6	3,08 %
	21 - 34 let	52	26,67%	67	34,36%	119	61,03 %
	35 - 49 let	17	8,72%	32	16,41%	49	25,23 %
	50 - 64 let	8	4,10%	6	3,08%	14	7,18 %
	Více než 65 let	3	1,54%	4	2,05%	7	3,59 %
	Celkem	81	41,54%	114	58,46%	195	100 %
Statut	Nezaměstnaný/á	3	1,54%	5	2,56%	8	4,10 %
	OSVČ	9	4,62%	2	1,03%	11	5,64 %
	Pracující	51	26,15%	49	25,13%	100	51,28 %
	Senior	3	1,54%	5	2,56%	8	4,10 %
	Student	15	7,69%	45	23,08%	60	30,77 %
	Žena na MD	0	0,00%	8	4,10%	8	4,10 %
Celkem		81	41,54%	114	58,46%	195	100 %
Měsíční příjem	Do 12 000 Kč	17	8,72%	67	34,36%	84	43,08 %
	12 001 - 18 000 Kč	21	10,77%	34	17,44%	55	28,21 %
	18 001 - 25 000 Kč	30	15,38%	11	5,64%	41	21,03 %
	25 001 Kč a více	13	6,67%	2	1,03%	15	7,69 %
Celkem		81	41,54%	114	58,46%	195	100 %
Dosažené vzdělání	ZŠ	0	0,00%	1	0,51 %	1	0,51 %
	Odborné učiliště	12	6,15%	4	2,05%	16	8,21 %
	SŠ	38	19,49%	54	27,69%	92	47,18 %
	VOŠ	4	2,05%	7	3,59%	11	5,64 %
	VŠ	27	13,85%	48	24,62%	75	38,46 %
Celkem		81	41,54%	114	58,46%	195	100 %

Zdroj: vlastní zpracování výsledků dotazníkového šetření

Dále byli respondenti rozděleni podle jejich statutu. Největší skupinu tvoří pracující (100 respondentů), jde o 51,28 %. Další početně významnou kategorií jsou studenti, kteří v tomto případě svým počtem tvoří 30,77 %. Ostatní skupiny již nejsou tak početně významné, osob samostatně výdělečně činných bylo zaznamenáno 11, nezaměstnaných, žen na mateřské dovolené a seniorů je shodně 8, svým počtem tak tvoří 12,30 %.

V kategorii, kde respondenti odpovídali, jaký je jejich měsíční příjem, odpovědělo nejvíce respondentů, že jejich měsíční příjem je ve výši do 12 000 Kč. To je do velké míry zapříčiněno vysokým počtem respondentů – studentů, kteří tvoří 30,77% podíl na celkovém počtu respondentů. U těchto respondentů se dá tedy předpokládat, že nemají žádný příjem nebo jsou zaměstnaní na zkrácený úvazek a jejich příjem nedosahuje hranice 12 000 Kč.

Naopak nejméně respondentů má příjem vyšší než 25 001 Kč a to celkem 15 ze zkoumaného souboru a jde převážně o muže. Dále v příjmové skupině 12 001 – 18 001 Kč je zařazeno 28,21 % respondentů a v kategorii 18 001 – 25 000 Kč je to pak 21,02 % respondentů.

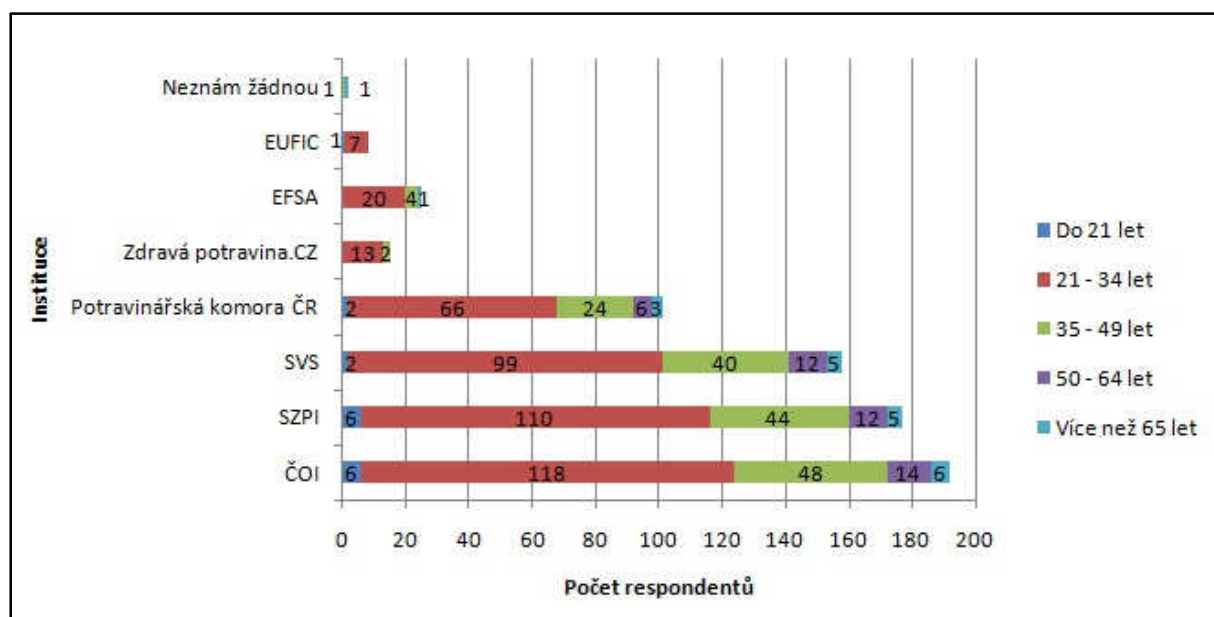
Poslední kategorie je zaměřena na dosažené vzdělání respondentů. Skupinu s nejvyšším počtem tvoří středoškolsky vzdělaní lidé v celkovém počtu 92 (47,18 %) respondentů. Další početně významnou skupinou jsou vysokoškolsky vzdělaní respondenti, svým počtem tvoří 38,47 % z vybraného souboru. Následuje kategorie respondentů, kteří studovali na odborném učilišti – 16 respondentů a dále absolventi vyšší odborné školy (11). Pouze jeden respondent, resp. respondentka odpověděla, že její nejvyšší dosažené vzdělání je základní škola a zaujímá tak pouhých 0,51 %.

4.1 Znalost orgánů a organizací na podporu ochrany spotřebitele

Dílním cílem výzkumu bylo zjistit, jaké je povědomí spotřebitelů o některých orgánech činných v oblasti ochrany spotřebitele jak na evropské tak i na české úrovni. Počty respondentů, kteří znají daný orgán, demonstruje Graf 4.1, v Příloze 4 si lze prohlédnout kontingenční tabulku lépe vystihující strukturu respondentů dle jednotlivých kategorií. Z výčtu daných orgánů dle předpokladu vyplynulo, že nejznámější je Česká obchodní inspekce (98,46 %), Státní zemědělská a potravinářská inspekce (90,77 %) a Státní veterinární zpráva (81,03 %). Překvapující je však fakt, že dva ze spotřebitelů uvedli, že neznají žádný z uvedených orgánů.

Při analýze vybraného souboru bylo zjištěno, že Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA) zná 25 respondentů (12,82 %) a 8 (4,10 %) respondentů má povědomí o Evropské radě pro informace o potravinách. Zde vyvstává otázka z jakého důvodu tomu tak je, neboť Česká republika je členem EU již od roku 2004 a je tedy plnohodnotným účastníkem podílejícím se na zlepšování kvality a bezpečnosti potravin jak na svém území, tak v celé Evropské unii. Problém může být v nedostatečné propagaci úřadu EFSA ze strany českých organizací nebo obava českých občanů z cizojazyčného zdroje, proto také uvedli, že jej neznají. Je zde tedy možnost, že se s úřadem setkali, ale nevěděli, o co se jedná.

Graf 4.1 Přehled orgánů s počty respondentů dle věkových kategorií

Zdroj: vlastní zpracování dat dotazníkového šetření

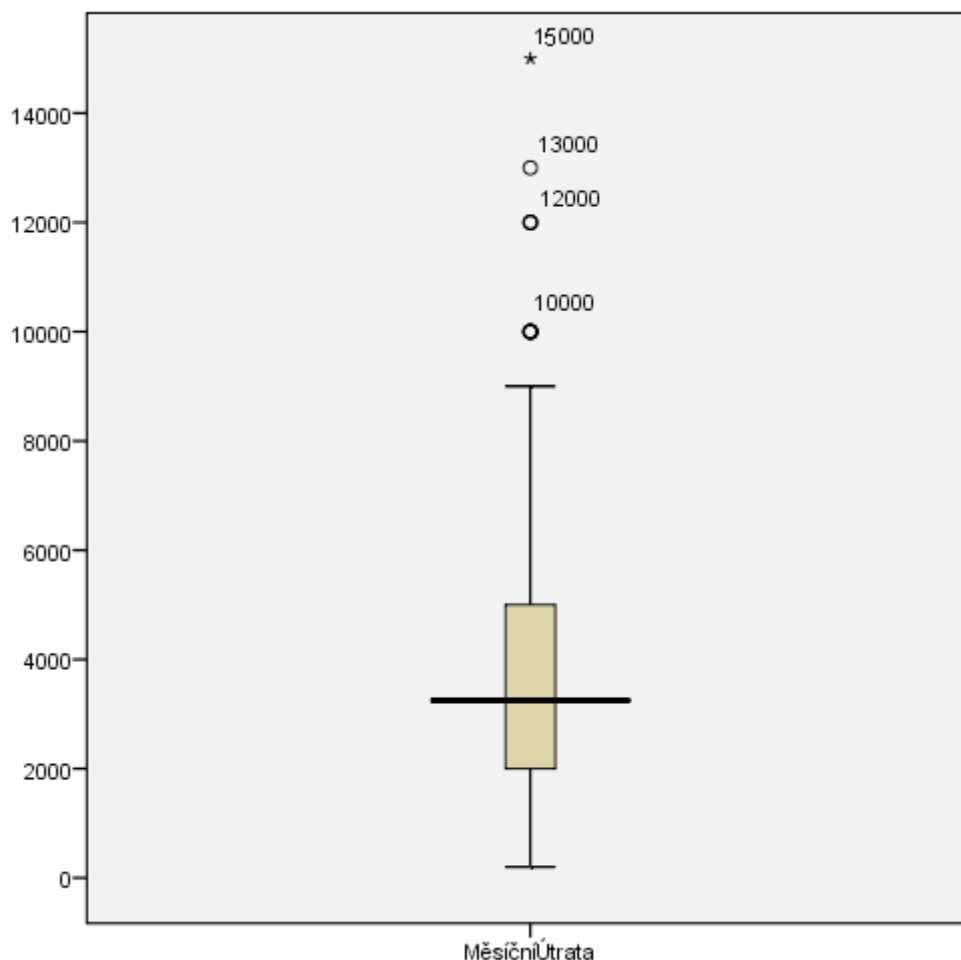
4.2 Výše měsíčních výdajů na potraviny

V rámci dotazníkového šetření byla zjišťována výše celkových měsíčních výdajů na nákup potravin. Pro tuto kategorii bylo zvoleno grafické znázornění pomocí Box plot, kdy tento graf ukazuje střední hodnotu všech vynakládaných částek na nákup potravin, která je na úrovni 3 000 Kč. Graf 4.2 také značí, že v získaném souboru je více vyšších hodnot než nižších. Rozsah nejčtenějších sum výdajů je v intervalu od 2 000 Kč do 5 000 Kč. Z grafu je taktéž patrné, že výběrový soubor obsahuje extrémní odlehlé hodnoty, kdy nejnižší uvedená částka činila 200 Kč a nejvyšší pak 15 000 Kč. Ojedinele pak respondenti uvedli, že vynakládají na nákup potravin 10 000 Kč, 12 000 Kč a 13 000 Kč. Struktura respondentů dle vynaložených peněžních sum, které jsou zahrnuty v box plotu je dále uvedena Příloze 5.

Dále byly jednotlivé sumy analyzovány ve vztahu k příjmové skupině respondentů, analýza je součástí Přílohy 6. Z výsledku lze usoudit, že skupina respondentů s příjmem do 12 000 Kč utrácí měsíčně za potraviny částky v intervalu od 200 Kč do 10 000 Kč s různou četností, nejčastěji vynakládané sumy jsou pak 2 000 Kč a 3 000 Kč. Pro skupinu s příjmem 12 001 Kč – 18 000 Kč se interval pohybuje od 2 000 Kč do 12 000 Kč. Ve vyšší příjmové skupině je interval 2 200 Kč – 12 000 Kč. Pro respondenty s příjmem nad 25 000 Kč jsou pak

typické nejvyšší vynakládané částky na nákup potravin, do této kategorie samozřejmě spadají všechny odlehlé hodnoty znázorněné na Grafu 4.2.

Graf 4.2 Rozdělení měsíčních výdajů na potraviny

Zdroj: zpracování dat dotazníkového šetření pomocí SPSS

Pomocí statistického programu SPSS byla testována závislost měsíčních výdajů na nákup potravin na výši měsíčního příjmu. Data pro měsíční příjem respondentů bylo nutné pro účely porovnání závislosti upravit do číselného formátu. Poté bylo z výsledku regresní analýzy ($R^2 = 0,289$) zjištěno, že měsíční výdaje nejsou závislé na výši měsíčního příjmu (viz Příloha 7). Preference respondentů

4.3 Preference respondentů

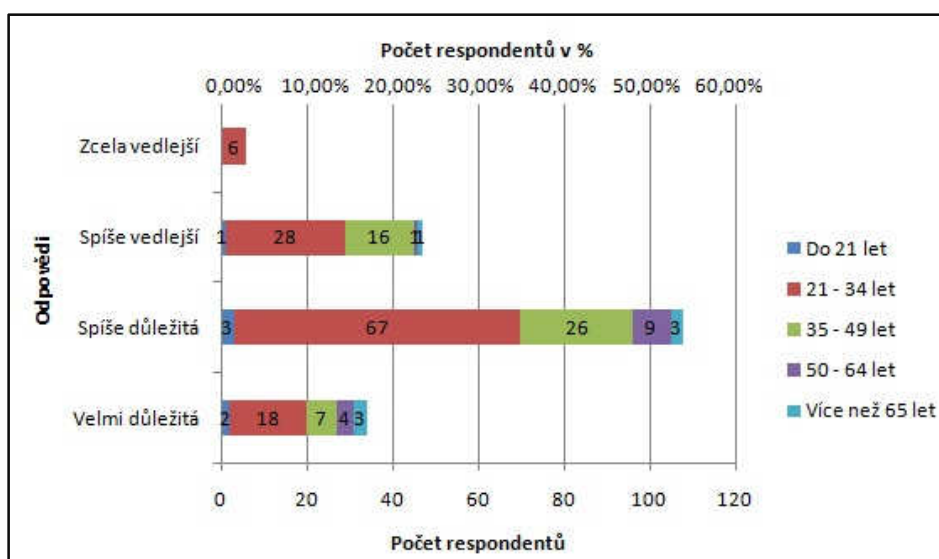
V další části dotazníku byli respondenti dotázáni, jak je pro ně důležitá cena, kvalita, původ a označení kvality potraviny na obalech. Respondenti měli na škále od jedné do čtyř označit, jak je pro ně předmět otázky důležitý. Pokud ceně, kvalitě, původu a výrobci či

označení kvality přisuzovali nevyšší důležitost, vybrali „známku“ 1 s popisem „Velmi důležitá“, pokud jim však přisoudili nejmenší důležitost, ohodnotili ji „známkou“ 4 s popisem „Zcela vedlejší“.

V roce 2012 provedlo Ministerstvo zemědělství výzkum veřejného mínění o kvalitě potravin. Tento výzkum dokládá, že pro 73 % respondentů je při výběru na prvním místě právě cena (Böhmová, 2012). Otázka v dotazníku byla položena jinak, nelze tedy dost dobře srovnat výsledky těchto odpovědí. Avšak pro 72,82 % (145) respondentů je cena potravin důležitá, ale pouze 17,44 % (34) respondentů uvedlo, že je velmi důležitá, tedy na prvním místě. Ze struktury zkoumaného souboru respondentů, uvedené v Příloze 8 je patrné, že cena potravin je důležitá zejména pro ženy. Jak ukazuje Graf 4.3, pozornost ceně věnuje zejména věková kategorie 21-34 let, pro 9,23 % (18) z nich je velmi důležitá a pro 34,36 % (67) spíše důležitá.

Důraz na cenu kladou také pracující osoby (68) a studenti (48), neméně důležitá je také pro respondenty, jejichž měsíční příjem nedosahuje 12 000 Kč (34,36 %). Tento výsledek se jeví zcela logicky, neboť právě studenti mají velice omezený měsíční rozpočet a jsou tedy nuceni sledovat cenu potravin daleko více než pracující občané s vyššími příjmy. Tento fakt je zajisté také umocněn vývojem cen potravin v České republice, které od roku 2005 nadprůměrně vzrostly a to o 30 % rostou daleko rychleji než ceny ostatních komodit. Dalším důvodem je pokles HDP za rok 2012 a tudíž i omezení spotřeby domácností (Zamrazilová, 2013).

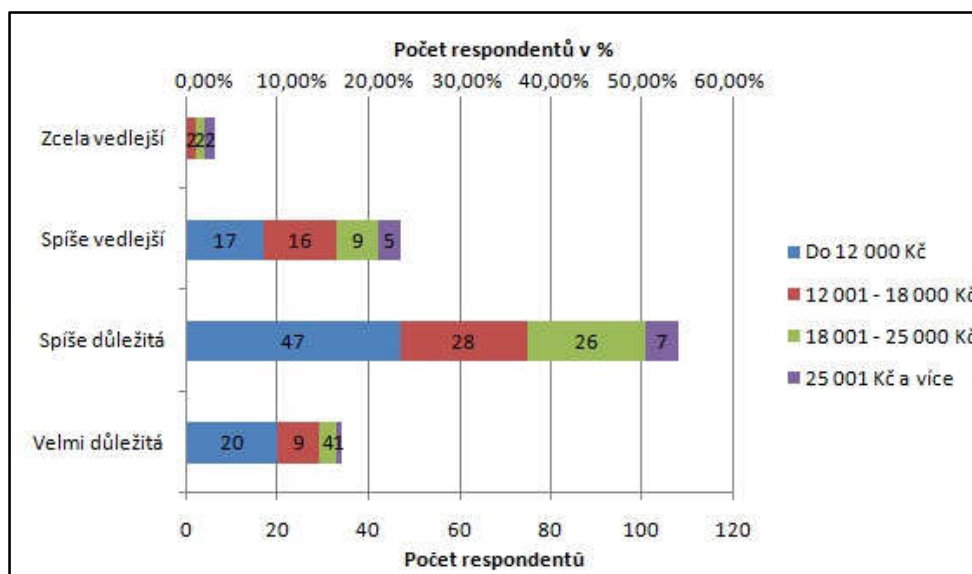
Graf 4.3 Důležitost ceny pro jednotlivé věkové kategorie

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4.4 znázorňuje strukturu odpovědí respondentů, dle jejich příjmu. Jak bylo řečeno výše, za důležitou považují cenu především respondenti s příjmem do 12 000 Kč. Pro respondenty s příjmem nad 25 001 Kč je 53,33 % (7) je cena potravin spíše důležitá. Dalo se však předpokládat, že tito spotřebitelé nebudou cenu považovat za důležitou, neboť mají k dispozici vyšší disponibilní důchod. Pouze dva z nich považují cenu za zcela vedlejší.

Graf 4.4 Důležitost ceny podle příjmové kategorie

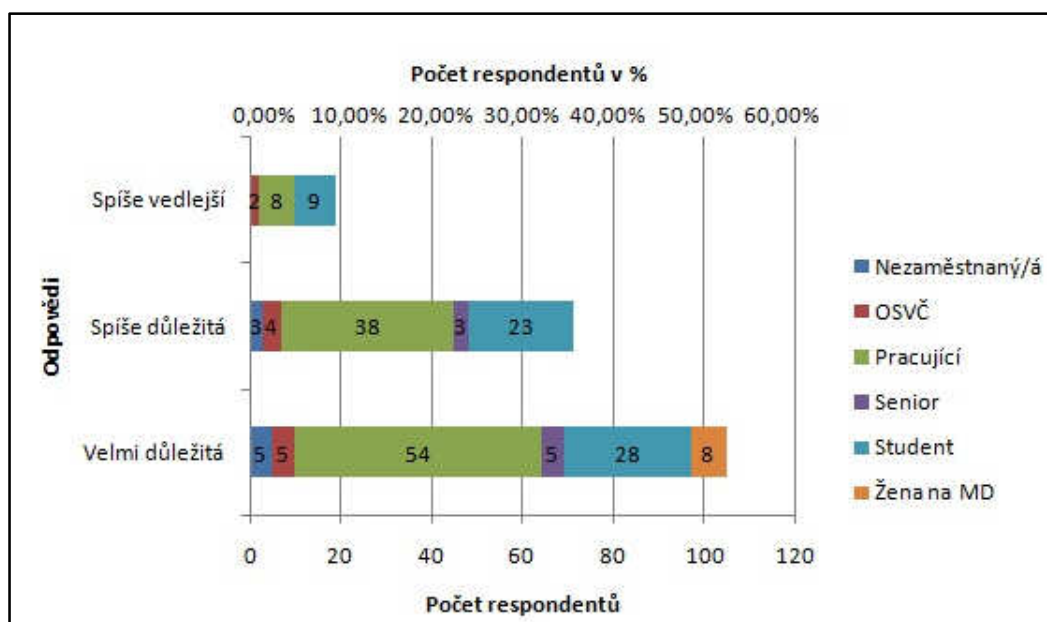

Zdroj: vlastní zpracování

Při analýze odpovědí týkajících se preferencí kvality spotřebitelů, bylo zjištěno, že pro 105 (53,84 %) respondentů je kvalita potravin velmi důležitá. Co se týká struktury těchto respondentů, jedná se spíše o ženy (64), kdo dbá na kvalitu potravin. Jak vyplývá z Přílohy 9, kvalita je také velmi důležitá pro 22,56 % (44) respondentů, jejichž příjem nedosahuje 12 000 Kč. Z pohledu vzdělání je kvalita důležitá pro 46 respondentů s ukončenou střední školou a pro stejný počet vysokoškolsky vzdělaných respondentů.

Důležité je zmínit také fakt, že žádný ze spotřebitelů neodpověděl, že je pro něj kvalita zcela vedlejší. Tento výsledek je velmi pozitivní a značí, že se lidé zajímají o kvalitu nakupovaných potravin. Při analýze bylo zjištěno, že kvalita je spíše vedlejší pro 9,74 % dotázaných. Z pohledu pohlaví je kvalita vedlejší spíše pro muže. Největší podíl na této odpovědi tvoří z 57, 89 % (11) jak mladí spotřebitelé ve věku 21 – 34 let, tak příjmová skupina do 12 000 Kč. Graf 4.5 zobrazuje důležitost kvality z pohledu statutu respondentů. Zajímavým faktem je také to, že všechny ženy na mateřské dovolené uvedly, že je pro ně kvalita velmi důležitá. To si lze zdůvodnit starostmi o potomka, tudíž i o jeho kvalitní stravu. Za velmi důležitou ji považuje 46,67 % studentů, je nutné tedy poznamenat, že pro tuto skupinu spotřebitelů je vedle ceny také důležitá kvalita. Pro žádného nezaměstnaného respondenta není kvalita spíše vedlejší.

Graf 4.5 Důležitost kvality a složení při nákupu potravin dle statutu

Zdroj: vlastní zpracování

V poslední době je velmi diskutovaná otázka, zda spotřebitelé upřednostňují cenu před kvalitou či naopak. Z výzkumu vyplývá, že je pro 11,28 % spotřebitelů je cena i kvalita potravin velmi důležitá. Naopak pro 1 osobu jsou tyto dvě veličiny zcela vedlejší. Tento výsledek demonstruje Tabulka 4.2. Obecně lze říci, že pro spotřebitelé je důležitá jak cena, tak kvalita a tyto dvě veličiny se navzájem doplňují a jen pro malé množství respondentů jsou vedlejší. Jde tedy o pozitivní směr, kdy spotřebitelé volí nejvhodnější poměr kvality a ceny při nákupu potravin.

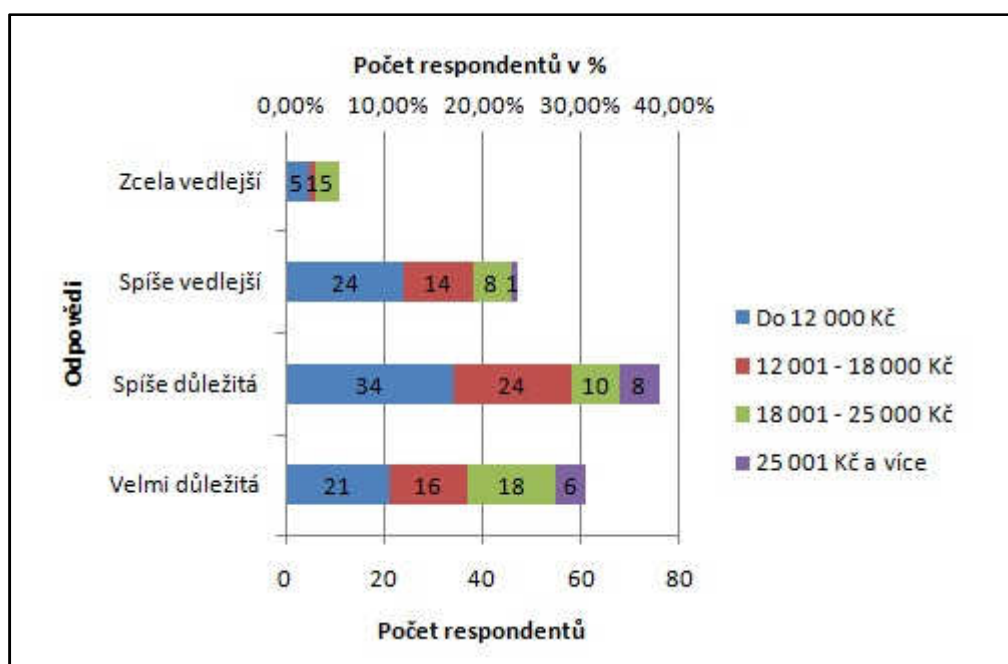
Tabulka 4.2 Důležitost ceny a kvality pro spotřebitele

		Kvalita		
		Velmi důležitá	Spíše důležitá	Spíše vedlejší
Cena	Velmi důležitá	22	8	4
	Spíše důležitá	42	49	10
	Spíše vedlejší	29	14	4
	Zcela vedlejší	5	0	1

Zdroj: vlastní zpracování

Původ a výrobce potravin je velmi důležitý pro 31,28 % (61) spotřebitelů, spíše důležitý pro 38,97 % (76), spíše vedlejší pro 24,10 % (47) a zcela vedlejší pro 5,65 % (11) spotřebitelů. Původu a výrobci přikládají důležitost respondenti zejména z věkové skupiny 21 – 34 let a 35 – 49 let. Z pohledu statutu je pro 45 % pracujících respondentů původ a výrobce spíše důležitý, za velmi důležitý ho považuje 35 %. Překvapivě 38,33 % studentů považuje původ a výrobce spíše za vedlejší. Jak uvádí Graf 4.6, z pohledu příjmu respondentů je pro 43,63 % (24) spotřebitelů původ a výrobce spíše důležitý, za velmi důležitý jej označilo 29,09 % (16), naopak za zcela vedlejší pouze 1,81 % (1). Dále pro 43,47 % respondentů se středoškolským vzděláním je původ a výrobce spíše důležitý, vysokoškolsky vzdělaní respondenti ve stejném počtu 27 označili původ a výrobce za velmi a spíše důležitý. Příloha 10 obsahuje celkový přehled těchto odpovědí dle kategorií.

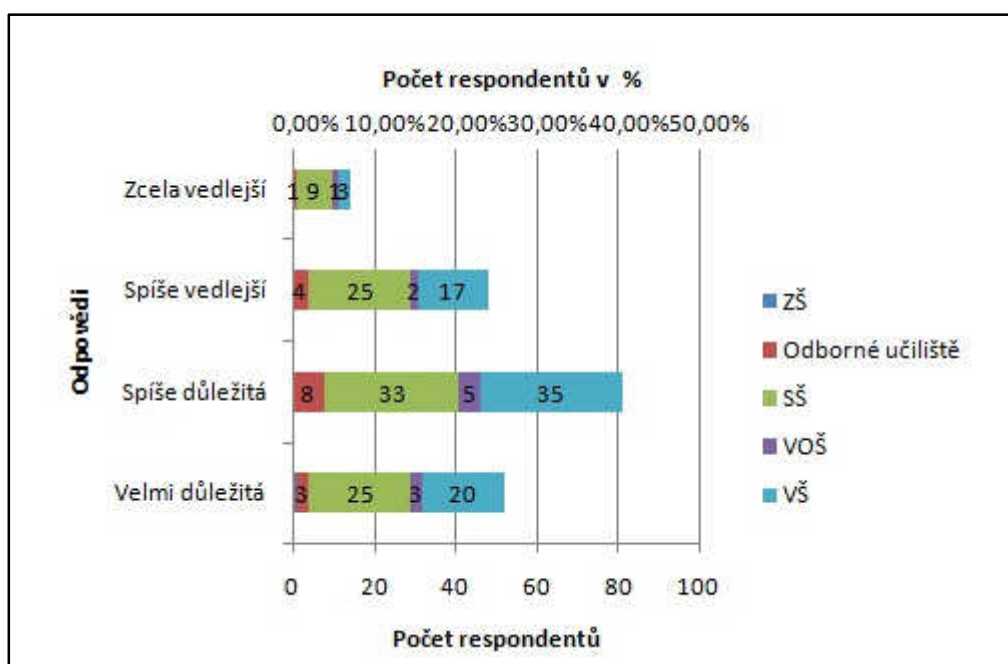
Graf 4.6 Důležitost původu a výrobce potravin dle příjmu

Zdroj: vlastní zpracování

Při analýze odpovědí na otázku „Jak je pro Vás při nákupu potravin důležité označení kvality?“ bylo zjištěno, že označení kvality na potravinářských výrobcích je velmi důležité pro 26,67 % (52) respondentů, za spíše důležité jej považuje 41,54 % (81) respondentů, spíše vedlejší je pro 24,61 % (48) respondentů a zcela vedlejší je pouze pro 7,18 % (14). Z pohledu věkové kategorie žádný ze spotřebitelů do 21 let nepovažuje označení kvality za velmi důležité, naopak pro 25,21 % respondentů ve věku 21 – 34 let je označení velmi důležité. Respondenti ve věku od 50 let výše, nepovažují toto označení za zcela vedlejší. Za zcela vedlejší toto označení považuje 7 % pracujících respondentů, v příjmové kategorii do 12 000 Kč je to pak 7,14 % a kategorii 18 001 – 25 000 Kč jde o 9,76 %. Jak je patrné z Grafu 4.7, pro 9,78 % (9) středoškolsky vzdělaných osob je označení kvality zcela vedlejší, naopak pro 35,87 % (33) z nich je označení spíše důležité. Podrobnější informace o jednotlivých kategoriích jsou uvedeny v Příloze 11.

Graf 4.7 Důležitost označení kvality na obale potravinářského výrobku podle vzdělání

Zdroj: vlastní zpracování

Na základě tohoto výsledku, lze usuzovat, že se spotřebitelé při nákupu potravin řídí takovýmito označeními a věří jim. Výrobci potravin lze doporučit, aby věnovali své úsilí a čas a nechali své výrobky certifikovat některou ze značek kvality. Je zde předpoklad, že pokud by se taková to označení rozšířila, spotřebitelé by postupně přestali nakupovat neoznačené, tedy nějakým způsobem nekvalitní výrobky. Je však samozřejmostí, aby byl zajištěn dostatečný dozor nad udělováním certifikátů kvality, aby nedošlo ke korupčnímu chování a plošnému šíření označení kvality. V opačném případě by se spotřebitel musel opět spolehnout pouze na svůj úsudek a na dosavadní zkušenosti s konkrétními výrobky. Je tedy vhodné posilovat komunikaci se spotřebitelem a na tomto základě upevnit jeho důvěru v kvalitu a bezpečnost nabízených potravin.

V poslední se objevuje stále více nedostatků v oblasti kvality a bezpečnosti potravin. Součástí výzkumu je tedy zkoumání interakce jednotlivých kauz na preferenci původu a výrobce potravin. Jak bylo zmíněno v části práce, pojednávající o důležitosti původu a výrobce při nákupu potravin, je zajímavé zjistit, zda jsou spotřebitelé ovlivněni nedávnými kauzami a jak se tato skutečnost odráží na preferenci původu a výrobce nakupovaných potravin. Z Tabulky 4.3 vyplývá, že respondenti, kteří jsou kauzami ovlivněni, v 39 případech považují původ a výrobce za velmi důležitý, pro 43 respondentů je pak původ spíše důležitý.

Naopak 31,52 % respondentů, kteří kauzami ovlivnění nejsou, považují původ a výrobce potravin spíše za vedlejší, pro 8,70 % z nich je pak zcela vedlejší.

Tabulka 4.3 Vliv potravinových kauz na preferenci původu a výrobce potravin

		Vliv kauz	
		ANO	NE
Původ a výrobce	Velmi důležitý	39	22
	Spíše důležitý	43	33
	Spíše vedlejší	18	29
	Zcela vedlejší	3	8
Celkem		103	92

Zdroj: vlastní zpracování

Kauzy měly vliv na 52,82 % (103) respondentů a pro 79,61 % (82) z nich je původ a výrobce potravin důležitý. Lze tedy předpokládat, že spotřebitelé vlivem těchto kauz věnují více pozornosti zemi původu a výrobci potravin. V rozšiřujících odpovědích se často vyskytovaly informace o tom, že spotřebitelé přestali nakupovat potravinářské produkty a výrobky z Polska a věří regionálním dodavatelům a ověřeným obchodníkům. Dle výzkumu Ministerstva zemědělství je pro 48 % dotazovaných důležitý tuzemský původ potravin.

Tabulka 4.4 ukazuje průniky počtu respondentů, kteří preferují určitou kvalitu s počty respondentů, kteří přikládají označení kvality různou důležitost. Cílem této analýzy bylo zjistit, zda spotřebitelé, kteří přikládají kvalitě potravin vysokou důležitost, přisuzují taktéž vysokou důležitost označení kvality. Z analýzy tedy vyplývá, že vysokou důležitost (zelené pole) jak kvalitě, tak označení kvality potravin přisuzuje 63,59 % respondentů.

Tabulka 4.4 Preference kvality a označení kvality potravin spotřebiteli

	Označení kvality				
		Velmi důležitá	Spíše důležitá	Spíše vedlejší	Zcela vedlejší
Kvalita	Velmi důležitá	43	37	19	6
	Spíše důležitá	7	37	21	6
	Spíše vedlejší	2	7	8	2

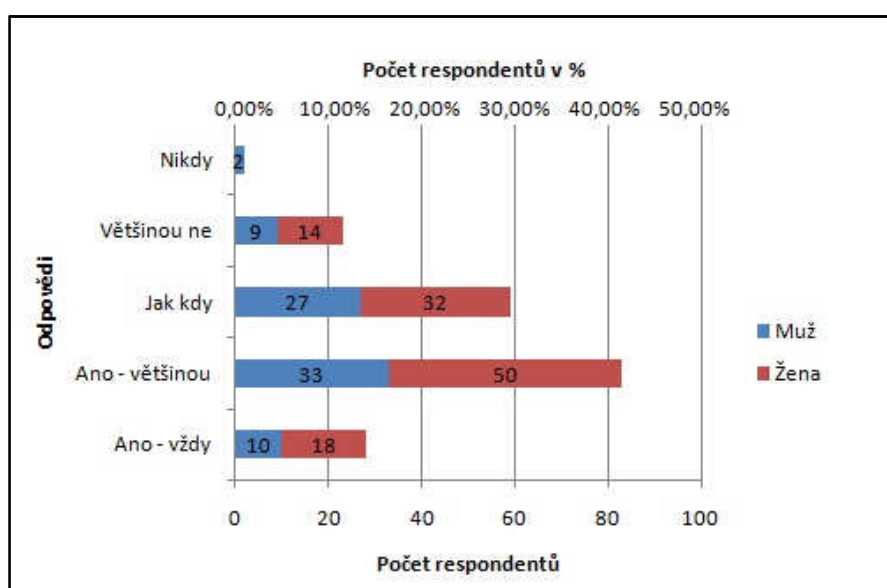
Zdroj: vlastní zpracování

4.4 Informace na obalech a spotřebitel

Při analýze výsledků dotazníkového šetření bylo zjištěno, že 15,65 % (18) žen čte údaje na obalech potravin pokaždé, u mužů je to pak 12,34 % (10). Z Grafu 4.8 vyplývá, že všechny dotazované ženy alespoň někdy informace na obalech čtou, kdežto 2,47 % mužů odpovědělo, že tyto informace nečtou nikdy. Pro 31,93 % respondentů ve věku 21 – 34 let je čtení informací na obalu spíše občasnou činností, naopak pro 62,50 % respondentů ve věku nad 65 let jde o činnost, kterou vykonávají téměř vždy. Nejvíce pracujících respondentů (42) vypovědělo, že informace na obalech většinou studují, pouze jeden z nich uvedl, že tyto informace nečte nikdy. Pro 38,33 % studentů se jedná občasnou činnost při nákupu potravin. Z pohledu příjmu dotazovaných se těmito informacemi nezabývá jen jeden respondent s příjmem do 12 000 Kč a jeden s příjmem 18 001 – 25 000 Kč. Naopak pro 15,47 % respondentů z nejnižší příjmové skupiny se jedná o činnost, kterou vykonávají při každém nákupu.

Počet respondentů, kteří alespoň většinou studují informace na obalech je poměrně vysoký (83) a počet respondentů, kteří je studují občas, činí 59. Tento fakt si lze vysvětlovat následovně. Tito spotřebitelé nakupují stejný druh potravin a jejich složení znají, není tedy nutné studovat informace na obalech při každém nákupu. Jako další možnost se nabízí to, že tito spotřebitelé nakupují potraviny na základě označení značkami kvality, kterým důvěřují a nepovažují za důležité blíže studovat přesné složení potravin.

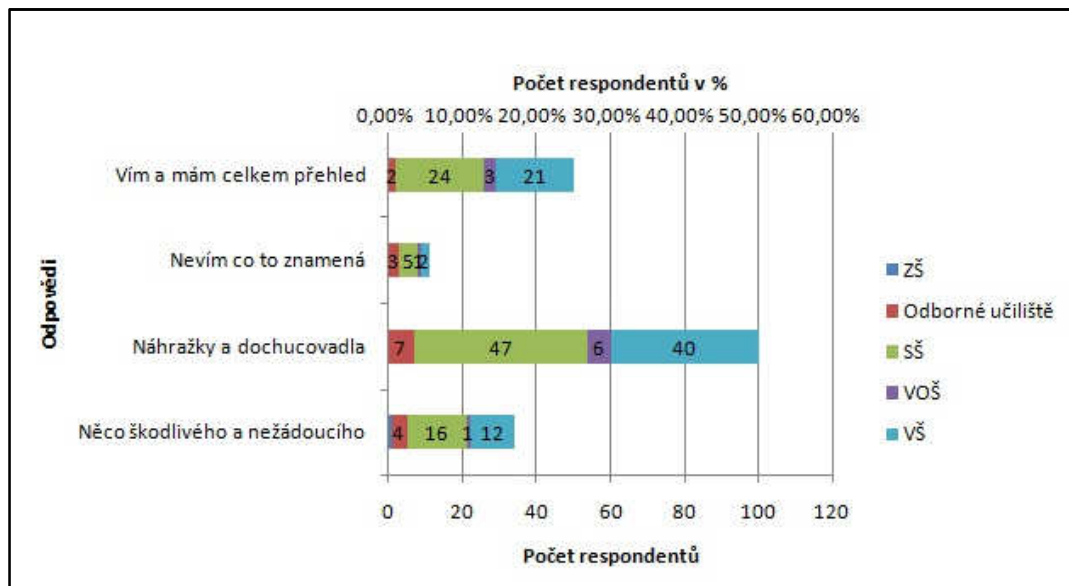
Graf 4.8 Pozornost spotřebitelů věnovaná složení potravin dle pohlaví

Zdroj: vlastní zpracování

V souvislosti s analýzou odpovědí týkajících se studování informací na obalech je zajímavá struktura odpovědí o povědomí respondentů o významu některých složek potravin s kódem Exxx (např. E332). Přehled počtu odpovědí v jednotlivých skupinách demonstruje Příloha 12. Z výzkumu vyplývá, že pouze 25,64 % (50) respondentů ví, o jaké složky potravin se přesně jedná. Nikdo z respondentů si nemyslí, že se jedná o přírodní výtažky. Pro 52,64 % (63) respondentů ve věku 21 – 34 let jde o náhražky a dochucovadla, taktéž i pro 52 % pracujících respondentů. Pouze jeden respondent starší 65 let ví, co se pod označením „Exxx“ skrývá, avšak 57,14 % respondentů v této kategorii je přesvědčeno, že se jedná o náhražky a dochucovadla. Pro všechny zkoumané kategorie platí, že přibližně 50 % respondentů si myslí, že se jedná o náhražky a dochucovadla. V Grafu 4.9, je znázorněna struktura odpovědí dle vzdělání respondentů a vyplývá z něj, že 24 (26,09 %) středoškolsky vzdělaných spotřebitelů má přehled o tom, co „Exxx“ znamenají, v případě odborného učiliště jde o 12,5 %, dále 27,27 % spotřebitelů s ukončenou vyšší odbornou školou ví co si představit pod označením „Exxx“ a v případě vysokoškolsky vzdělaných se jedná o 28,00 %.

Graf 4.9 Povědomí respondentů o významu složek potravin označených „Exxx“ dle vzdělání

Zdroj: vlastní zpracování

V rámci této analýzy se nabízí otázka, zda spotřebitelé, kteří čtou informace na obalech, mají také povědomí o významu jednotlivých složek. Z Tabulky 4.4 vyplývá, že 49 (25,13 %) spotřebitelů se zajímá o složení potravin a má přehled o tom co jednotlivá „Exxx“

znamenají. Naopak 11,28 % respondentů informace o složení nestudují a zároveň si myslí, že se jedná o náhražky a dochucovadla, popřípadě o něco škodlivého a nežádoucího.

Z Tabulky 4.5 taktéž vyplývá, že respondenti, kteří studují složení nakupovaných potravin, si myslí, že se jedná o náhražky a dochucovadla, něco škodlivého nebo ani nevědí co daná Exxx znamenají. Tento výsledek naznačuje, že spotřebitelé nemají přesné informace o složení potravin, neboť se nemusí pokaždé jednat o něco „špatného“. Samozřejmě, že je nežádoucí přidávat konzervanty a stabilizátory například do pečiva a degradovat tak jeho kvalitu a trvanlivost. Avšak v mnoha případech se jedná o nezbytné a nijak závadné konzervanty, které se v potravinářském průmyslu využívají již po desetiletí, nebo se jedná o složky přírodního původu. Všechny tyto složky jsou však uváděny pod stanovenými kódy „Exxx“ a mohou spotřebitele odradit od nákupu. V poslední době však prodejci na obalech uvádějí přesný název těchto složek a mohou tak ve spotřebiteli uměle vyvolat dojem, že potravina žádné přídatné látky neobsahuje.

Tabulka 4.5 Počet respondentů dle zájmu o složení a znalosti označení „Exxx“

		Znalost označení „Exxx“			
		Vím a mám přehled	Nevím, co to znamená	Něco škodlivého nežádoucího	Náhražky a dochucovadla
Jak často čtete informace na obale	Ano - vždy	9	3	4	12
	Ano - většinou	26	2	9	46
	Jak kdy	14	4	13	28
	Většinou ne	1	2	7	13
	Nikdy	0	0	1	1

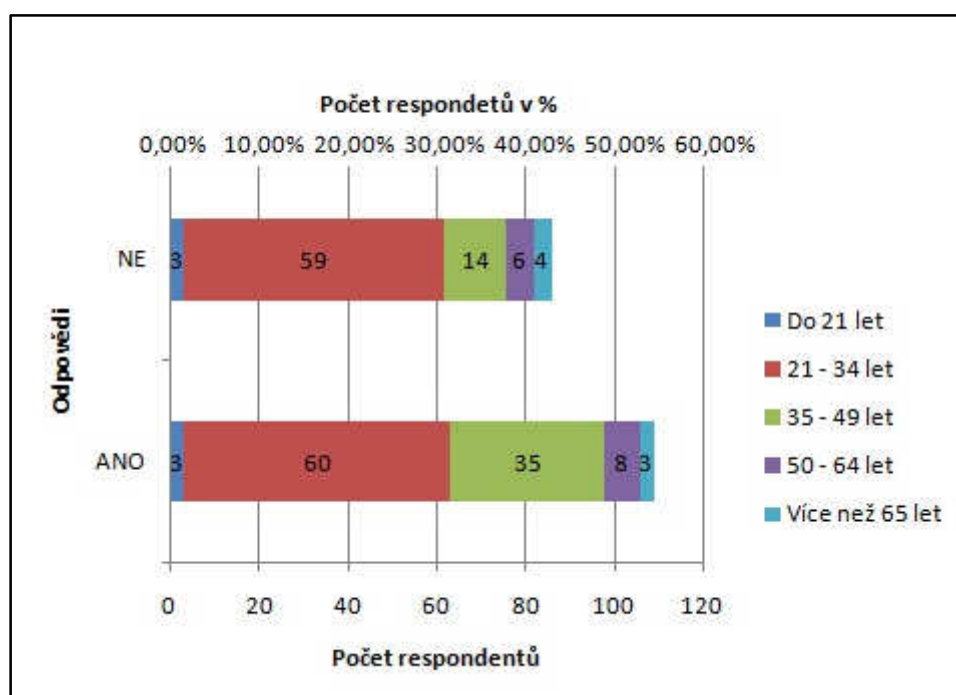
Zdroj: vlastní zpracování

4.5 Zkušenost se závadnou potravinou

V další části byla předmětem výzkumu zkušenost respondentů se závadnou potravinou. Při analýze odpovědí, bylo zjištěno, že 55,89 % (109) respondentů má zkušenost se závadnou potravinou. Je však pravděpodobné, že tento číselný údaj je mírně zkreslen. Je možné, že respondenti objevili v obchodní síti nahnilé ovoce či zeleninu popřípadě narazili na zboží s prošlým datem spotřeby, avšak při vyplňování dotazníku tuto skutečnost opomenuli. Je tedy pravděpodobné, že se spotřebitelé zaměřili spíše potraviny, které zakoupili.

Častěji mají zkušenost se závadnou potravinou spíše ženy (65) než muži (44). Při analýze zkušeností se závadnou potravinou na základě věku lze zjistit, že počty respondentů se zkušeností či bez zkušenosti se závadnou potravinou napříč všemi věkovými skupinami jsou téměř identické, což i dokládá Graf 4.10. Obdobnou strukturu odpovědí lze pozorovat i ve skupině, kde jsou respondenti rozčleněni na základě jejich statutu. Celkový přehled odpovědí dle jednotlivých skupin lze nalézt v Příloze 13. Nejvíce zkušeností se závadnými potravinami (47) mají respondenti s příjmem do 12 000 Kč. Dále se jedná o 60 % (33) spotřebitelů s příjmem 18 001 – 25 000 Kč. Vysoký počet negativních zkušeností mají také středoškolsky vzdělaní respondenti, jedná se o 53,26 %, v případě VOŠ jde o 72,72 %. V případě vysokoškolsky vzdělaných spotřebitelů jde o 58,67 % (44).

Graf 4.10 Zkušenost respondentů se závadnou potravinou dle věku

Zdroj: vlastní zpracování

V rámci dotazníkového šetření byli respondenti požádáni, aby uvedli, o jakou konkrétní zkušenost se závadnou potravinou šlo. Z celkového počtu 109 odpovědí bylo zaznamenáno 35,78 % (39) odpovědí bez bližší specifikace problému. Jak ukazuje Tabulka 4.6, ostatní odpovědi byly rozčleněny do několika skupin. Skupiny byly vytvořeny na základě podobnosti jednotlivých případů. Nejčastější negativní zkušeností s počtem 28 odpovědí jsou plesnivé potraviny. Respondenti vypověděli, že mají nejčastěji zkušenost s plesnivým a nahnílým ovocem a zeleninou či sýry. Jeden z respondentů měl v době vyplňování dotazníku aktuální

zkušenost se závadnou potravinou, jednalo se o plesnivou pizzu. Pro účely práce byla poskytnuta fotografie, dokládající tento případ (viz Příloha 14). Z fotografie jasně vyplývá, že v průběhu přepravy, došlo k přerušení chladicího procesu a to dokonce několikrát nebo po dlouhou dobu. V tomto případě je zřejmé, že k pozření potraviny nedošlo. Znepokojující je však myšlenka, že došlo k přerušení chladicího procesu i u dalších dodávek tohoto výrobku, který nemusel vykazovat povrchové známky plísně, ale mohl být plísní napaden uvnitř a následně pozřen spotřebitelem a způsobit mu zažívací potíže.

Další zkušenosti se týkali například zapáchajícího masa, kyselých uzenin. Objevily se také odpovědi, které popisovaly zapečené předměty v pečivu, skořápky v koláči, housenka v kukuřici nebo myší trus v pecnu chleba. Mezi početně významné lze také zařadit prošlé datum spotřeby. Obchodní řetězce jsou povinny vyřazovat z prodeje zboží, kterému vypršela expirační lhůta, analýza však ukazuje, že tomu tak není vždy. Výsledky dotazníku bohužel neposkytují informace o tom, jak spotřebitel v těchto situacích zareagoval.

Tabulka 4.6 Počty konkrétních případů závadných potravin dle výpovědí respondentů

Typ zkušenosti	Počet výskytů
Plíseň	28
Uzeniny	13
Maso	11
Cizí předmět	14
Datum	4

Zdroj: vlastní zpracování

4.6 Vliv nedávných potravinových kauz na spotřebitele

Jedním z cílů dotazníkového šetření bylo také zjistit, zda jsou spotřebitelé ovlivněni nedávnými potravinovými kauzami. Těmi se myslí výskyt nedeklarovaného koňského masa v masových směsích, jedu na hlodavce v sušenkách popřípadě užití technické soli v potravinách a zpracování uhynulých zvířat do masných výrobků.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že 103 (52,82 %) je ovlivněno potravinovými kauzami. Ovlivněny jsou opět zejména ženy, pravděpodobně proto, že obstarávají nákup potravin zejména ony. Tyto kauzy měly vliv na 50 % respondentů ve věku do 21 let. V případě dalších věkových skupin se jedná o podíly nad 50 % (blíže viz Příloha 15). Největší vliv měly tyto kauzy na ženy na mateřské dovolené (75 %), zřejmě z důvodu většího zájmu o kvalitu potravin pro jejich potomky. Naopak nejmenší vliv měly tyto kauzy na studenty, dotklo se to pouze 50 % (30) z nich. V souvislosti s měsíčním příjmem bylo ovlivněno 54,76 % spotřebitelů s příjmem do 12 000 Kč. Naopak na osoby s příjmem nad 25 001 Kč měly kauzy vliv v 46,67 % (7). Tyto kauzy měly dále vliv na 58,67 % (44) vysokoškolsky vzdělaných spotřebitelů. V případě respondentů, kteří absolvovali odborné učiliště, jde o 43,75 % (7).

Zajímavé je zjištění, kolik respondentů ovlivněných těmito kauzami má zkušenost se závadnou potravinou a naopak. Výsledek zkoumání dokládá Tabulka 4.7, kdy 36,41 % (71) respondentů má zkušenost se závadnou potravinou a jsou nedávnými kauzami ovlivněni. Naopak 27,69 % (54) respondentů nemají zkušenost se závadnou potravinou a nejsou ovlivněni současnými kauzami.

Tabulka 4.7 Vliv kauza na spotřebitele dle zkušenosti se závadnou potravinou

		Vliv kauz	
		Ano	Ne
Zkušenost	Ano	71	38
	Ne	32	54

Zdroj: vlastní zpracování

Lze tedy předpokládat, že u spotřebitelů, kteří mají negativní zkušenost se závadnou potravinou, jsou potravinovými kauzami ovlivněni více, než spotřebitelé bez této zkušenosti. Toto si lze vysvětlit tak, že spotřebitelé se zkušeností více dbají na to, co kupují a po uveřejnění potravinových kauz se více zajímají tím, co nakupují. Negativní zkušenost v nich vyvolala potřebu větší ostražitosti.

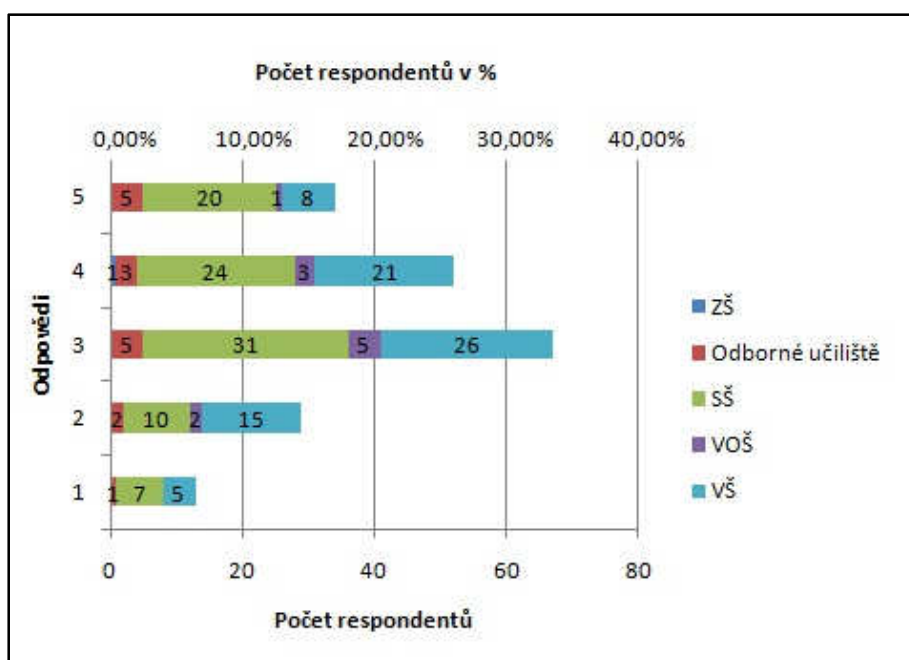
Dle analýzy ČSÚ dominují ve více než polovině dovozů potravin do České republiky Německo a Polsko. V případě Polska se jedná přibližně o 20 % z celkových dovozů potravin z EU, tento podíl na celkovém dovozu má dokonce v posledních letech rostoucí trend a tento růst je dynamičtější než u dovozu potravin ze sousedního Německa (Dubská, 2012).

V souvislosti s nedávnými kauzami a neochotou spotřebitelů dále nakupovat potraviny a především masné výrobky právě z Polska, lze výhledově předpokládat pokles poptávky po dovozu polských potravin na území ČR, který bude mít za následek pokles podílu Polska na celkových dovozech do České republiky. V dlouhodobějším horizontu je možné, že jiná země EU s levnou produkcí potravin vytěsni dovozy právě z Polska, popřípadě se zvýší poptávka po domácí produkci, která pak vytěsni produkci zahraniční. Tato situace by byla zřejmě nejpříznivější, zvýšila by se potravinová samostatnost republiky a obnovená domácí produkce by přispěla ke zvýšení zaměstnanosti v zemědělství, která v posledních letech prudce klesá. Nastartování poptávky po domácích potravinách a následně i jejich produkci by mohly pomoci vhodně poskytnuté dotace do sektoru zemědělství, zejména chovu jatečných zvířat.

4.7 Informace o závadných potravinách a dostatečnost ochrany spotřebitele

Respondenti měli na škále od 1 do 5 označit spokojenost s jejich informovaností o výskytu nebezpečných potravin. Při analýze výsledků výzkumu bylo zjištěno, že respondenti hodnotí dostatek informací spíše záporně. Pouze 6,67 % (13) respondentů se domnívá, že mají dostatek informací. Nejvíce respondentů (67) označilo informovanost „známkou“ 3, za nedostatečnou považuje informovanost 17,44 % respondentů. Z pohledu pohlaví jsou nespokojené zejména ženy. Osoby do 21 let se domnívají, že je informovanost v ČR nedostatečná, 7 % pracujících respondentů uvedlo, že mají dostatek informací, a z 37 % hodnotí informovanost spíše jako průměrnou. Naopak studenti vnímají informovanost skepticky, 40 % z nich ji přisoudilo „známkou“ 4. Velmi pesimisticky vnímají informovanost spotřebitelé s příjmem do 12 000 Kč, 15,47 % (13) ji hodnotí jako nedostatečnou a 36,90 % (31) ji hodnotí „známkou“ 4. Naopak pozitivněji informovanost hodnotí spotřebitelé s příjmem 18 001 – 25 000 Kč, 24,39 % z nich ji vnímá jako chvalitebnou (viz Příloha 16). Velmi kriticky se k otázce staví středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní respondenti. Jak napovídá Graf 4.11, 21 (28 %) vysokoškolsky vzdělaných respondentů ohodnotilo informovanost „známkou“ 4 a 8 (10,67 %) ji považuje za nedostatečnou, dokonce 21,74 % (20) respondentů se středoškolským vzděláním označilo informovanost za nedostatečnou a 26,09 % (24) ji považuje pouze za dostatečnou.

Graf 4.11 Informovanost o závadných potravinách dle vzdělání

Zdroj: vlastní zpracování

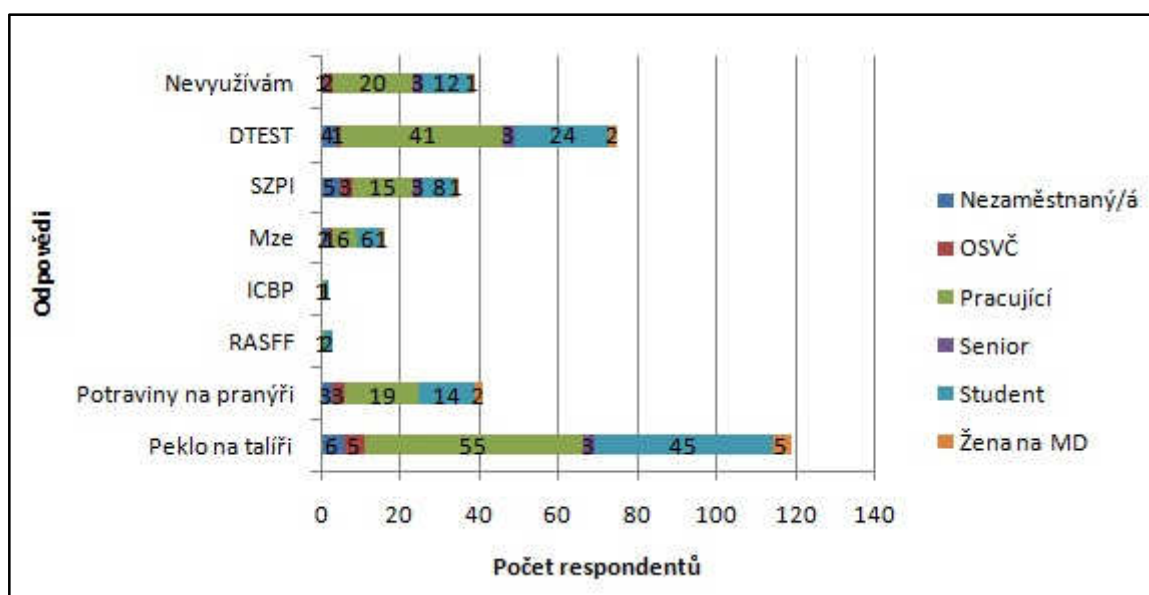
Dalším předmětem analýzy byla otázka, zda si respondenti myslí, že je v České republice dostatečně zajištěna jejich ochrana před závadnými a nebezpečnými potravinami. Pouhých 31 (15,89 %) respondentů souhlasí s tím, že je ochrana zajištěna. Myslí si to především věková kategorie 21 – 34 let (70,97 %), dále jsou to z 35,48 % pracující respondenti a z 48,39 % pak studenti. Z pohledu vzdělání tvoří největší podíl na počtu respondentů vysokoškolsky vzdělaní spotřebitelé (64,51 %). Strukturu odpovědí demonstruje Příloha 17.

4.8 Znalost a využití informačních zdrojů

Při analýze odpovědí vztahujících se k využívání dostupných informačních zdrojů bylo cílem zjistit, zda spotřebitelé využívají alespoň dva z nich.

Jak dokládá Graf 4.12, nejznámějším a nejvyužívanějším zdrojem je pořad Peklo na talíři, kterým provází majitel Pražského kulinářského institutu – Roman Vaněk. Pořad je ale spíše zaměřen na kvalitu a složení potravin, než na informace týkající se bezpečnosti. Překvapivě 38,46 % respondentů využívá k získání informací spotřebitelský Časopis dTest, což je překvapivý výsledek, neboť se jedná o placený zdroj informací. Nejméně využívanými zdroji informací jsou Ministerstvo zemědělství a Informační centrum bezpečnosti potravin. Překvapivě vysoký počet respondentů nevyužívá žádný z uvedených zdrojů.

Graf 4.12 Znalost a využití informačních zdrojů spotřebiteli dle statutu

Zdroj: vlastní zpracování

Z výzkumu (viz Příloha 18) vyplynulo, že 61,03 % využívá k získání potřebných informací pořad Peklo na talíři, který jistě zaujme spotřebitele svou srozumitelností, ale jak bylo již zmíněno, jde převážně o informace týkající se kvality a složení vybraných potravin. I přesto, že je z výzkumu patrné, že spotřebitelé využívají různé informační zdroje k získání informací ohledně bezpečnosti a kvality potravin, bylo by vhodné zvýšit povědomí o informačních portálech provozovaných národními institucemi jako je SZPI či Ministerstvo zemědělství.

4.9 Hypotézy a doporučení

Podkapitola je věnována samotným hypotézám, jejich ověření a zamyšlení se nad výsledkem testování. V podkapitole jsou shrnuta doporučení, která by mohla napomoci ke zlepšení nejen důvěry spotřebitelů, ale také jejich informovanosti.

Hypotéza 1: Spotřebitelé preferující kvalitu mají méně zkušeností se závadnými potravinami.

Předmětem zkoumání je otázka, zda spotřebitelé zaměřující se na kvalitní potraviny mají méně zkušeností se závadnými potravinami. Tato domněnka byla testována statistickou metodou - χ^2 testem. Data pro testování hypotézy bylo nutné upravit na respondenty, pro které je kvalita důležitá a na respondenty pro něž je vedlejší. Respondenty pro něž je kvalita

důležitá se myslí všichni, kteří odpověděli, že je pro ne kvalita potravin velmi a spíše důležitá. Po sestavení kontingenční tabulky byla testována závislost mezi zájmem o kvalitu nakupovaných potravin a zkušeností se závadnou potravinou.

Z výsledku χ^2 testu vyplývá (viz Příloha 19), že hodnota signifikace testu je 0,024. Nedosahuje tedy hladiny významnosti stanovené na 5 %. Hypotézu je tedy nutné zamítnout. Spotřebitelé, pro které je kvalita potravin důležitá, nemají méně zkušeností se závadnými potravinami.

Výsledek lze interpretovat následujícím způsobem. Lze předpokládat, že spotřebitelé, kteří nemají potřebu sledovat kvalitu potravin, protože mají méně zkušeností se závadnými potravinami. Nemají tak potřebu více sledovat kvalitu nakupovaných potravin. Dalším odůvodněním může být důvěra v ověřené potraviny. Pokud nakupují potraviny „mechanicky“ zřejmě si neuvědomují důležitost kvality nakupovaných potravin. Kvalitu si volí nákupem ověřeného výrobku.

Hypotéza 2: vnímání současného stavu ochrany spotřebitele v oblasti bezpečnosti potravin je negativně ovlivněno vysokým počtem zkušeností se závadnými potravinami

Předmětem dalšího zkoumání byla závislost pochyb o ochraně spotřebitele na zkušenostech se závadnou potravinou. Předpokladem je, že spotřebitelé, kteří mají zkušenost se závadnou potravinou nevěří, že je v České republice dostatečně zajištěna jejich ochrana. Závislost byla opět testována pomocí χ^2 testu na základě sestavené kontingenční tabulky uvedené v Příloze 20 spolu s výpočtem.

Z výsledku χ^2 testu vyplynulo, že hodnota signifikace testu je 0,013. Nedosahuje tedy hladiny významnosti stanovené na 5 %. Hypotézu je tedy nutné zamítnout. Zkušenost se závadnou potravinou nemá vliv na nedůvěru v zajištění ochrany spotřebitele před těmito potravinami.

Předpokladem bylo, že spotřebitelé, kteří mají zkušenost se závadnou potravinou, pochybují o zajištění ochrany spotřebitele. Jak však dokazuje výzkum, není tomu tak. Na nedůvěru v systém ochrany spotřebitele bude mít spíše to, že si spotřebitelé myslí, že nemají dostatečné informace výskytu závadných potravin. To že, se setkají s plesnivým ovocem či zeleninou nebo kyselou uzeninou není vlastně vinou systému jako takového, ale spíše vinou nepoctivých obchodníků. Kontrolní orgány nemohou být nepřetržitě přítomny na každé provozovně a kontrolovat plnění legislativních požadavků.

Doporučení

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že spotřebitelé mají povědomí spíše o českých institucích na ochranu spotřebitele, evropské nejsou tak známé. Bylo by tedy vhodné zvýšit povědomí o činnosti evropských orgánů. Řešením také může být podpora místních institucí a organizací za využití pravidla subsidiarity, ale odkazovat se při sdělování informací a výkonu činnosti právě na instituce evropské.

Při zkoumání preferencí spotřebitelů bylo zjištěno, že pro 11,28 % respondentů je cena a zároveň kvalita nakupovaných potravin na prvním místě. Celkově pro 62,05 % respondentů je cena nebo kvalita na prvním či druhém místě. Z toho vyplývá, že spotřebitelé volí optimální poměr mezi cenou a kvalitou potravin. Výrobci potravin a obchodním řetězcům lze tedy doporučit, aby se vydali stejnou cestou jako spotřebitelé. Neměli by se zaměřovat pouze na snižování ceny potravinářských výrobků a v konečném důsledku i na snížení kvality. Mnohdy se spotřebitelé rozhodují mezi nákupem potravin určité kvality za danou cenu a mezi výrobkem s nižší cenou o pár korun, ale s poloviční kvalitou.

Při zkoumání jak je pro spotřebitele důležitý původ a výrobce potravin bylo zjištěno, že pro 31,28 % jsou tyto informace velmi důležité. Pokud se zaměříme dále na odpovědi týkající se nedávných potravinových kauz, respondenti vypovídali, že nemají zájem nakupovat potraviny z Polska, což určitě souvisí s preferencí potravin dle původu či výrobce. V tomto případě se nabízí doporučení, viditelně označovat české potraviny a podnítit tak jejich prodej. V případě, že budou spotřebitelé nakupovat potraviny na základě těchto označení, lze předpokládat zvýšení poptávky po domácí produkci, což jistě přinese větší zaměstnanost v sektoru zemědělství a podpoří tak domácí produkci a potravinovou nezávislost na státech s levnější, ale méně kvalitní produkcí potravin.

Z analýzy také vyplývá, že spotřebitelé nemají dostatečné informace o výskytu závadných a nebezpečných potravin a také se domnívají, že v České republice není dostatečně zajištěna před takovými potravinami. Nedostatečná důvěra v činnosti českých institucí na ochranu spotřebitele před závadnými potravinami je do jisté míry také zapříčiněna nedostatečnou centralizací důležitých informací o výskytu závadných výrobků. Jako řešení se nabízí zjednodušení systému distribuce důležitých informací. Je potřeba vytvořit jeden kvalitní informační zdroj, který poskytne pravdivé a úplné informace, které budou dostatečně srozumitelné pravšechny věkové kategorie. Tento centralizovaný informační zdroj by měl obsahovat přehled všech objevených závadných potravin, dále pak databázi veškerých

přidatných látek používaných v potravinářství spolu s vysvětlení jakého původu je dané složka a jaký je její vliv na lidský organismus.

Dnešní doba je dobou moderních technologií, návrhem je vytvoření mobilní aplikaci, která by nabízela možnost snímání čárových kódů potravinářských výrobků a následně by spotřebitele informovala o možných rizicích, pokud bude zařazena do seznamu závadných potravin. Tento mobilní doplněk by čerpal informace z výše navrhovaného centralizovaného informačního zdroje. Aplikace by také měla poskytnout veškeré informace o složení snímané potraviny, tím je myšleno vysvětlení vlivu některých složek potraviny na lidské zdraví. Velkým přínosem by jistě byla okamžitá informace pro uživatele o tom, že příslušné instituce objevily závadnou či nebezpečnou potravinu a o kterou se přesně jedná, aby spotřebitel mohl pružně zareagovat a příslušnou potravinu nezakoupit.

Lze předpokládat, že nedůvěra spotřebitelů v systém varování před závadnými potravinami je nízká, také z důvodu zveřejňování pouze negativních případů. Což může ve spotřebiteli vyvolat pocit, že situace je neuspokojivá a přestává systému důvěřovat. Tuto situaci by mohlo zlepšit zveřejňování pozitivních informací z této oblasti, tím je myšleno zveřejňovat v médiích i v informačních zdrojích informace týkající se kontrol, které nezaznamenaly žádné nedostatky a závady.

S touto problematikou také souvisí otázka, zda se spotřebitelé zajímají o složení nakupovaných potravin a zda vědí, jaké složky se skrývají pod kódy „Exxx“. Z analýzy vyplynulo, že pouze 49 spotřebitelů, kteří se o složení zajímají, mají také povědomí co jednotlivé Exxx znamenají. Zde se nabízí řešení v souvislosti s centralizovaným informačním zdrojem, který by spotřebiteli nabídl databázi veškerých potravin na českém trhu spolu s jejich složením. Databáze by také obsahovala upozornění na složky potravin označené „Exxx“ spolu s vysvětlením o co se konkrétně jedná, zda jde o složku přírodního původu, popřípadě zda se jedná o konzervant či alergenní složku.

Ke zvýšení informovanosti spotřebitelů, by také přispělo jakýchsi informačních koutků v obchodech s potravinami. Nelze všechny informace směřovat pouze na internet. V České republice je totiž část populace, která internet nepoužívá. Informační koutky by byly aktualizovány nejméně každý druhý den, v případě výskytu nebezpečné potraviny, která by ohrožovala zdraví či život spotřebitelů plošně na celém území republiky¹⁷, pak by aktualizace probíhala i několikrát denně. Zveřejňovat tyto informace by bylo povinné. Dále by byly

¹⁷ Jako v případě metanolové kauzy

osloveny internetové vyhledavače¹⁸, aby tyto informace uveřejňovaly ve speciálně vytvořené sekci. Zřízení informačního koutku v internetovém koutku by bylo však založeno na dobrovolnosti, aby nedošlo k narušení svobody internetu. Pokud by však majitelé vyhledavačů svolili k vytvoření sekce, byli by zavázáni tyto informace v daných intervalech aktualizovat. Informace jak obchodům s potravinami, tak internetovým vyhledavačům by předávaly příslušné státní orgány.

¹⁸ Seznam.cz, centrum.cz, atlas.cz

5 Závěr

Kvalita a bezpečnost potravin je velmi diskutovanou oblastí nejen posledních měsíců a to zejména díky odhalení závažných nedostatků při výrobě potravin. Na závažnosti této situace přidává fakt, že potraviny jsou každodenní součástí života spotřebitelů a je tedy důležité zajistit jejich nezávadnost a dodržet jisté kvalitativní standardy. Žádný ze spotřebitelů se tedy nemůže spotřebě potravin vyhnout, může pouze substituovat nekvalitní potraviny kvalitními.

Cílem práce bylo zmapovat vývoj a současný stav ochrany spotřebitele v oblasti bezpečnosti potravin jak na úrovni České republiky, tak i v Evropské unie. Z legislativního a institucionálního hlediska je ochrana zajištěna dostatečně. Jak Česká republika, tak Evropská unie disponují množstvím legislativních dokumentů ošetřujících výše zmíněné oblasti. Dostatečnost ochrany spotřebitelů je také umocněna množstvím orgánů vykonávajících dozorovou činnost nad plněním legislativních požadavků. Neméně důležitou roli hrají také spotřebitelské organizace, tvořící mezičlánek mezi spotřebiteli a institucemi. Významnou měrou se také podílí na šíření podstatných informací týkajících se bezpečnosti potravin.

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na povědomí spotřebitelů o jednotlivých orgánech a informačních zdrojích na podporu ochrany spotřebitele, dále bylo také zaměřeno na preference spotřebitelů a jejich spokojenost s informovaností a zajištěním jejich ochrany. Z výzkumu vyplynulo, že respondenti mají povědomí spíše o českých kontrolních orgánech než o evropských institucích. Ke zvýšení povědomí bylo navrženo odkazování na evropské instituce při sdělování důležitých informací a lepší propagace. Dále bylo zjištěno, že více spotřebitelů preferuje kvalitu před cenou potravin, avšak poměrně dost spotřebitelů volí optimální poměr ceny a kvality potravin. Dle doporučení by se tímto směrem měli ubírat také výrobci potravin. Neměli by směřovat pouze k neustálému snižování ceny potravinářských výrobků.

Dále bylo zjištěno, že více než polovina respondentů má zkušenost se závadnou potravinou. Tomuto by se dalo zabránit častějšími kontrolami a přísnějšími pokutami. Co se týče informovanosti spotřebitelů, není hodnocena příliš kladně. Většina respondentů ji považuje za nedostatečnou, což by mohla vyřešit centralizace zdrojů informací a srozumitelnost pro celé spektrum spotřebitelů. Nápravu lze spatřovat také ve zřízení informačních koutků v obchodech s potravinami, které by poskytovaly aktuální informace o výskytu závadných potravin.

Mnoho spotřebitelů také považuje zajištění ochrany spotřebitele před závadnými potravinami jako nedostatečné. Což může způsobovat příliš velký vliv médií na spotřebitele. Dalším důvodem může být zveřejňování množství negativních informací, které ve spotřebitelích vyvolávají pocit nedostatečného zajištění jejich ochrany. Situaci by bylo možné napravit sdělováním kompletních statistických údajů z kontrol dozorových orgánů. Zveřejňovat také výsledky kontrol, které nezaznamenaly žádné přestupky a závady.

V rámci práce byly stanoveny dvě hypotézy, které byly ověřeny statistickou metodou. Tyto hypotézy byly vyvráceny a výsledek provedeného testování byl okomentován a metodou dedukce zdůvodněn. Součástí práce byl také souhrn doporučení, která se vztahují především k výsledkům výzkumu. Stanovené cíle práce lze považovat za splněné.

Seznam použité literatury

Bibliografické zdroje

BABIČKA, Luboš. *Průvodce světem potravin: rady spotřebitelům, na co si dát pozor při nakupování a manipulaci s potravinami*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, Odbor bezpečnosti potravin, 2012, 44 s. ISBN 978-80-7434-086-4.

BIOINSTITUT. *Kvalita a bezpečnost biopotravin: srovnání způsobů produkce potravin*. 1. vyd. Překlad Jan Valeška. Olomouc: Bioinstitut ve spolupráci s PRO-BIO Ligou a PRO-BIO Svazem ekologických zemědělců, 2008, 24 s. ISBN 978-80-904174-3-4.

BODE, Thilo. *Falšovatelja jedla: Čo nám potravinárske koncerny klamú do tanierov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Dali-BB, s.r.o., 2012, 149 s. ISBN 978-80-971057-47.

DEVENNEY, James a Mel KENNY. *European consumer protection: theory and practice*. New York: Cambridge University Press, 2012, 474 s. ISBN 978-110-7013-018.

HOROVÁ, Olga. *Ochrana spotřebitele*. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2004, 136 s. ISBN 80-245-0690-4.

JANKŮ, Martin. *Právo EU II*. Vyd. 1. Brno: Sting, 2012, 87 s. ISBN 978-80-87482-06-3.

JANOTOVÁ, Lucie. *Vybrané faktory ovlivňující zdravotní nezávadnost potravin a pokrmů: disertační práce = [Selected factors affecting safety of foodstuffs and dishes : dissertation] / autor Lucie Janotová*. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, 2010, 165 s. ISBN 978-80-7080-742-2.

KLABUSAYOVÁ, Naděžda, Renata BURDILÁKOVÁ a Jana ZLÁMALOVÁ. *Ochrana spotřebitele: geneze a současnost*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2009, 164 s. ISBN 978-80-248-2037-8.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Strategie bezpečnosti potravin a výživy na období 2010-2013: Food safety and nutrition strategy for 2010-2013*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2010, 14, 14 s. ISBN 978-80-7084-883-8.

SALAČ, Josef a Luboš WÄLDL. *Právní ochrana spotřebitele*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011, 121 s. ISBN 978-80-7251-367-3.

SRBOVÁ, Alena a Viktor VOJTKO. *Spotřebitelské teorie a realie*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta, 2011, 146 s. ISBN 978-80-7394-266-3.

TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2010, 301 s. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-60-8.

VALENTA, Ondřej a Petr HLADÍK. *Budoucnost kvality a bezpečnosti potravin v Česku*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, 123 s. ISBN 978-80-86794-38-9.

VEČEŘOVÁ: Rozpoznat kvalitní potraviny není tak složité. In: *Právo*. Praha: Borgis, a.s., 2012, roč. 22, č. 287. ISSN 1211-2119.

Elektronické zdroje

A - Z slovník pro spotřebitele: *Listeria monocytogenes*. *Informační centrum bezpečnosti potravin* [online]. 2013 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/az/termin/76713.aspx>.

About EFSA. *European Food Safety Authority: Committed to ensuring that Europe's food is safe* [online]. 2012 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.efsa.europa.eu/en/aboutefsa.htm>.

About EUFIC. *The European Food Information Council* [online]. 2013 [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <http://www.eufic.org/page/en/page/ONEUFIC/>.

About Us. In: *European Consumer Law Group* [online]. 2004 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: <http://www.europeanconsumerlawgroup.org/Content/Default.asp?>.

BEUC: The European Consumers' Organisation. *About BEUC: BEUC? BEUK? BOUIK? BEEEOOK?* [online]. 2013, 3.2.2013 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.beuc.org/Content/Default.asp?PageID=855>.

Bezpečnost potravin. *Europa: Přehledy právních předpisů EU* [online]. 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/food_safety/index_cs.htm.

BÖHMOVÁ, Kateřina. Výzkum: Určujícím faktorem pro spotřebitele je chuť. In: *EAGRI* [online]. 2012 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2012_vyzkum-urcujicim-faktorem-pro.html.

Businesscenter.cz: *Slovník pojmů: Nebezpečný výrobek. Výklad 2366 pojmů z práva, ekonomiky a dalších oblastí podnikání* [online]. 2010? [cit. 2012-12-26]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pojmy/p444-nebezpecny-vyrobek.aspx>.

BusinessInfo.cz: *Institucionální zabezpečení v oblasti ochrany spotřebitele* [online]. 2009a [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/institucionalni-zabezpeceni-os-v-eu-2415.html>.

BusinessInfo.cz: *Právo ochrany spotřebitele*. [online]. 2009b [cit. 2012-12-26]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/pravo-ochrany-spotrebitele-opu-4605.html>.

COMMUNITIES, Commission of the European. *The General principles of food law in the European Union: Commission green paper*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1997 [cit. 2013-04-01]. ISBN 92-781-9509-X. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1997:0176:FIN:EN:PDF>.

Consumer and Health: About Us. In: *European Commission: DGs* [online]. 2010 [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/about_us/who_we_are_en.htm.

Česká obchodní inspekce: *O ČOI: Působnost úřadu* [online]. 2012 [cit. 2012-12-27]. Dostupné z: <http://www.coi.cz/cz/o-coi/pusobnosturadu/>.

Česká technologická platforma pro potraviny: *Základní informace: Co je ČTP* [online]. 2012 [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://www.ctpp.cz/cze/pages/5-co-je-ctp/>.

Český statistický úřad: *Obyvatelstvo* [online]. 2012 [cit. 2013-03-30]. Dostupné z: http://www.scitani.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_lide.

Drogerie markt stahuje dětskou výživu Alnatura. In: *Státní zemědělská a potravinářská inspekce* [online]. 2013 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1046860&docType=ART&nid=11343>.

DTest: *Brusel rozhodl co je zdravé*, 2012 [cit. 2013-02-23]. ISSN 9771210731015-12. Dostupné z: <http://www.dtest.cz/clanek-2595/brusel-rozhodl-co-je-zdrave>.

DTest: *Nebezpečné výrobky* [online]. [2003b] [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.dtest.cz/nebezpecne-vyrobky>.

DTest: *Nebezpečné výrobky: Magnolia oplatková trubička Stilla Dolce Cocoa Rolls* [online]. 2013 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.dtest.cz/nebezpecny-vyrobek/oplatkova-trubicka-stilla-dolce-cocoa-rolls/6152?section=30>.

DTest: *O dTestu*. [online]. [2003a] [cit. 2012-12-29]. Dostupné z: <http://www.dtest.cz/clanek-2/o-dtestu>.

DUBSKÁ, Drahomíra. Potravinová bilance ČR: Deficit obchodu zvětšují především dovozy masa za EU. In: *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/1e01747a199f30f4c1256bd50038ab23/97d9127846d3c8a2c12579dd00263967/\\$FILE/cpotrzo041112analiza.pdf](http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/1e01747a199f30f4c1256bd50038ab23/97d9127846d3c8a2c12579dd00263967/$FILE/cpotrzo041112analiza.pdf).

Econnect: *Stanovy občanského sdružení Koalice občanských spotřebitelských aktivit ČR* [online]. 2005 [cit. 2012-12-29]. Dostupné z: <http://www.ecn.cz/rtk/KOSA2.htm>.

Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs Council (EPSCO). *Consilium: Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs* [online]. 2009 [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/policies/council-configurations/employment,-social-policy,-health-and-consumer-affairs.aspx?lang=en>.

Europa: Summaries of EU legislation: *Green Paper on consumer protection in the European Union* [online]. 2006 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/other/l32028_en.htm.

EUROPEAN COMMISSION. *The Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF): 2011 Annual Report*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2012 [cit. 2013-02-23]. ISBN 978-92-79-23020-2. Dostupné z: http://ec.europa.eu/food/food/rapidalert/docs/rasff_annual_report_2011_en.pdf.

European Commission: *White Paper on Food Safety: presented by the Commission*. In: 719. Brussels, 2000 [cit. 2012-12-29]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/1999/com1999_0719en01.pdf.

European Consumer Centres Network. In: *Europa: Summaries of EU legislation* [online]. 2011 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/consumers/consumer_information/l32048_en.htm.

European Parliament: REGULATION (EC) No 178/2002 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety. In: *Official Journal of the European Communities* L 31/1. Brussels, 2002. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:031:0001:0024:EN:PDF>.

Informační centrum bezpečnosti potravin: O nás. *Informační centrum bezpečnosti potravin* [online]. 2012 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/stranka/informacni-centrum-bezpecnosti-potravin2.aspx>.

Informační centrum bezpečnosti potravin: *Varování před závažnými potravinami* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/rizika/seznam-rizik.aspx>.

Internal Market and Consumer Protection. *European Parliament: Committees* [online]. 2010 [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/imco/home.html>.

KNOBLOCHOVÁ, Věra. Institucionální zabezpečení v oblasti ochrany spotřebitele. In: *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2006a [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument9115.html>.

KNOBLOCHOVÁ, Věra. Obecně ke spotřebitelské legislativě. In: *Ministerstvo průmyslu a obchodu: Ochrana spotřebitele* [online]. 2006b [cit. 2012-08-17]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument4369.html>

KOTOUČOVÁ, Jiřina. Právní úprava ochrany spotřebitele v ČR a v některých dalších státech. *Aplikované právo* [online]. 2008, roč. 2008, č. 1, s. 30 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: <http://www.aplikovanepravo.cz/clanky-pdf/67.pdf>.

MBK consulting. *ČSN EN ISO 22000:2006: SYSTÉMY MANAGEMENTU BEZPEČNOSTI POTRAVIN – POŽADAVKY NA ORGANIZACI V POTRAVINOVÉM ŘETĚZCI* [online]. 2006 [cit. 2013-02-22]. Dostupné z: <http://www.mbk.cz/csn-en-iso-22000-2006>.

Ministerstvo zemědělství: O ministerstvu. *Ministerstvo zemědělství* [online]. 2011 [cit. 2012-12-27]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/o-ministerstvu/>.

Novinky.cz: *Vína, sušenky nebo vejce. Některé z nich mohou podle SZPI škodit zdraví* [online]. 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/ekonomika/274916-vina-susenky-nebo-vejce-nektere-z-nich-mohou-podle-szpi-skodit-zdravi.html>.

Potravinářská komora České republiky. *Stanovy Potravinářské komory ČR* [online]. Praha, 2008, 16 s. [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://www.foodnet.cz/polozka/?jmeno=Stanovy+PK+%C4%8CR+-+28.+2.+2008&id=16038>.

Potraviny na pranýři: *nejakostní, falšované a nebezpečné potraviny* [online]. 2012 [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <http://www.potravinynapranryri.cz/ProjectInfo.aspx>.

Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF): Role and achievements. *Europa: Press releases RAPID* [online]. 2012 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-583_en.htm?locale=en.

Sdružení českých spotřebitelů: *O SČS: Cíle SČS* [online]. 2005 [cit. 2012-12-29]. Dostupné z: <http://www.konzument.cz/o-scs/cile-scs.php>.

Sdružení obrany spotřebitelů: *Živnostenský úřad* [online]. 2007 [cit. 2012-12-27]. Dostupné z: <http://www.spotrebitel.info/vase-prava/kartickabbea.html?als%5BKID%5D=2340734>.

SOS - Sdružení obrany spotřebitelů: *Informace o SOS. Sdružení obrany spotřebitelů* [online]. 2006 [cit. 2012-12-29]. Dostupné z: <http://www.spotrebitel.info/informace-o-sos.html>.

Spotřebitel.net: *O nás* [online]. 2011 [cit. 2012-12-29]. Dostupné z: <http://www.spotrebitel.net/o-nas>.

Státní veterinární správa: *O Státní veterinární správě* [online]. 2006 [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://www.svsr.cz/index.php?art=35>.

Státní zemědělská a potravinářská inspekce: *Činnosti SZPI*. [online]. 2012 [cit. 2012-12-27]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1002118&docType=ART&nid=11314>.

Státní zemědělská a potravinářská inspekce: *Činnost SZPI: Kontrolní činnost*. [online]. 2013a [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1002118&docType=ART&nid=11314>.

Státní zemědělská a potravinářská inspekce: *Činnost SZPI: Laboratorní činnost*. [online]. 2013b [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1002172&docType=ART&nid=11360>.

Státní zemědělská a potravinářská inspekce: *Zpráva o činnosti SZPI za rok 2008* [online]. 2009 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1014211&nid=11386&chnum=1&hl=zpr%C3%A1va>.

Státní zemědělská a potravinářská inspekce: *Zpráva o činnosti SZPI za rok 2009* [online]. 2010 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1021215&nid=11386&chnum=1&hl=zpr%C3%A1va>.

Státní zemědělská a potravinářská inspekce: *Zpráva o činnosti SZPI za rok 2010* [online]. 2011 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1029558&nid=11386&chnum=1&hl=zpr%C3%A1va>.

Státní zemědělská a potravinářská inspekce: *Zpráva o činnosti SZPI za rok 2011* [online]. 2012 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1036091&nid=11386&chnum=1&hl=zpr%C3%A1va>.

Státní zemědělská a potravinářská inspekce: *Zpráva o činnosti SZPI za rok 2012* [online]. 2013 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1046563&nid=11313&chnum=1&hl=v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD>.

TKÁČIKOVÁ, Jana. *Bezpečnost potravin*. Brno, 2007 [cit. 2012-12-29]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/14747/pravf_d/Disertacefinal.pdf. Disertační práce. Masarykova univerzita.

Úřední věstník Evropské unie: *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele („nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele“)* [online]. 2004, L 364/1 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:364:0001:0001:CS:PDF>.

Úřední věstník Evropské unie: *Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 768/2008/ES ze dne 9. července 2008 o společném rámci pro uvádění výrobků na trh a o zrušení rozhodnutí Rady 93/465/EHS*. 2008, L 218/82 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:218:0082:0128:cs:PDF>.

Úřední věstník Evropské unie: *Směrnice 2001/95/ES Evropského parlamentu a Rady ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků*. 2002 [cit. 2013-03-02], 15/sv. 6. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:06:32001L0095:CS:PDF>.

Úřední věstník Evropské unie: *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/es o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží*. 1999 [cit. 2013-03-02], L 17. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1999L0044:20111212:CS:PDF>.

Úřední věstník Evropské unie: *Směrnice Rady č. 85/374/EHS o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vady výrobku*. L 210, 07/08/1985 S. 0029 - 0033. 1985 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31985L0374:cs:HTML>.

VALLOVÁ, Markéta. Ochrana spotřebitele v ČR a EU. In: *Juristic* [online]. 2007 [cit. 2012-12-26]. Dostupné z: <http://obcanske.juristic.cz/610331/index.html>.

Vyhláška č. 113/2005 Sb., o způsobu označování potravin a tabákových výrobků. In: *113/2005*. 2005, 37/2005 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1005853&doctype=ART>.

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví ze dne 19. Ledna 2001 o hygienických požadavcích na výrobky určené pro styk s potravinami a pokrmů. In: *38/2001*. 2001, 13/2001 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/vyhlaska-ministerstva-zdravotnictvi-ze-dne-19-ledna-2001-o-hygienickych-pozadavcich-na-vyrobky-urcene-pro-styk-s-potravinami-a-pokrmu-533.html>.

Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích. In: *110/1997 Sb.* 1997, 38/1997 [cit. 2013-04-01]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=45325&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů. In: *Sbírka zákonů: Česká republika.* 1997, 006/1997, 2013a [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-22>.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů: Česká republika.* 1964, 019/1964 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1964-40>.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. In: *Sbírka zákonů: Česká republika.* 1991, 098/1991, 2010b [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-513>.

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele. In: *Sbírka zákonů, Česká republika.* 1992, 2010c [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/634-1992-sb-zakon-o-ochrane-spotrebitele.html>.

Zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci. In: *Sbírka zákonů: Česká republika.* 1986, 022/1986, 2010d [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1986-64>.

Zákon ze dne 14. Července 2000 o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů. In: *258/2000.* 2000, 74/2000, 2013b [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/zakon-ze-dne-14-cervence-2000-o-ochrane-verejneho-zdravi-a-o-zmene-nekterych-souvisejicich-zakonu-1405.html>.

Zákon ze dne 22. února 2001 o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů: Česká republika.* 2001, 2010e [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/zakon-ze-dne-22-unora-2001-o-obecne-bezpecnosti-vyrobk-u-a-o-zmene-nekterych-zakonu-zakon-o-obecne-bezpecnosti-vyrobk-u-736.html>.

ZAMRAZILOVÁ, Eva. Ceny potravin a český spotřebitel. In: *Česká národní banka: Aktuality* [online]. 2013 [cit. 2013-03-31]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_pro_jevy/vystoupeni_projevy/download/zamrazilova_20130325_zofin.pdf.

Zdravá potravina.cz: *O stránkách rodiny Zdravá potravina.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: <http://www.zdravapotravina.cz/o-sdruzeni-zdrava-potravina>.

Seznam zkratek

BEUC	Bureau Européen des Unions de Consommateurs The European Consumers' Organization Evropská spotřebitelská organizace
BSE	Bovinní Spongiformní Encefalopatie Nemoc šílených krav
CE	Conformité Européenne Evropská shoda
ČOI	Česká obchodní inspekce
ČR	Česká republika
ČSN	Česká státní norma
DG SANCO	Generální ředitelství pro zdraví a ochranu spotřebitele
ECC	European Consumer Centres Evropská spotřebitelská centra
ECCG	European Consumer Consultative Group Evropská poradní skupina spotřebitelů
ECLG	European Consumer Law Group Evropská spotřebitelská právní skupina
EFSA	European Food Safety Authority Evropský úřad pro bezpečnost potravin
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství

EJE	European Journal of Endocrinology Evropský endokrinologický časopis
EK	Evropská komise
EN	Evropská norma
ES	Evropské společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
FAO	Food and Agriculture Organization Organizace pro výživu a zemědělství
GMO	Geneticky Modifikovaný Organismus
HACCP	Hazard analysis and critical control points Systém analýzy rizika a stanovení kritických kontrolních bodů
IMCO	Internal Market and Consumer Protection Vnitřní trh a ochrana spotřebitele
ISO	International Organization for Standardization Mezinárodní organizace pro standardizaci
JEA	Jednotný evropský akt
JVT	Jednotný vnitřní trh
MD	Ministerstvo dopravy
MF	Ministerstvo financí
MO	Ministerstvo obrany
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MS	Ministerstvo spravedlnosti

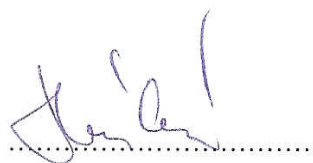
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
OSN	Organizace spojených národů
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
RAPEX	Rapid Alert System for Non – Food Products Systém včasného varování před závadnými výrobky
RASFF	Rapid Alert System for Food and Feed Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva
SF EU	Smlouva o fungování Evropské Unie
SOLVIT	Bezplatná pomoc při problémech s úřady v EU
SOS	Sdružení na obranu spotřebitelů
SZPI	Státní zemědělská a potravinářská inspekce
USA	United States of America Spojené státy americké
WHO	World Health Organization Světová zdravotnická organizace

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě, 26. Dubna 2013

Bc. Kateřina Huráková

Adresa trvalého pobytu studenta:

Pivovarská 285

742 45 Fulnek

Seznam příloh

Příloha 1 Konkrétní případy nebezpečných výrobků zaměnitelných s potravinou

Příloha 2 Priority Sdružení obrany spotřebitelů

Příloha 3 Dotazník ochrany spotřebitele v ČR

Příloha 4 Znalost jednotlivých orgánů a organizací spotřebiteli

Příloha 5 Struktura spotřebitelů dle hodnot z Box plotu

Příloha 6 Struktura příjmových skupin respondentů dle peněžních částek vynakládaných na nákup potravin

Příloha 7 Regresní analýza

Příloha 8 Struktura odpovědí na preferenci ceny potravin dle skupin respondentů

Příloha 9 Struktura odpovědí na preferenci kvality potravin dle skupin respondentů

Příloha 10 Struktura odpovědí na preferenci původu a výrobce potravin dle skupin respondentů

Příloha 11 Struktura odpovědí na preferenci označení kvality potravin dle skupin respondentů

Příloha 12 Struktura odpovědí na povědomí o označení „Exxx“ dle skupin respondentů

Příloha 13 Struktura odpovědí na zkušenost se závadnou potravinou skupin respondentů

Příloha 14 Příklad závadné potraviny

Příloha 15 Struktura odpovědí o vlivu potravinových kauz na spotřebitele dle skupin respondentů

Příloha 16 Struktura odpovědí o informovanosti spotřebitelů o závadných potravinách dle skupin respondentů

Příloha 17 Struktura odpovědí o zajištění ochrany spotřebitele v ČR dle skupin respondentů

Příloha 18 Znalost a využití informačních zdrojů dle skupin respondentů

Příloha 19 Test hypotézy 1

Příloha 20 Test hypotézy 2